

**TC
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YAZILI BASINDA KUŞ GRİBİ: CUMHURİYET, ZAMAN, SABAH VE
YENİ ŞAFAK GAZETELERİNDEKİ KUŞ GRİBİ HABERLERİNİN
İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
FEYZA ACAR**

ANABİLİM DALI: İLETİŞİM

KOCAELİ 2007

TC
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YAZILI BASINDA KUŞ GRİBİ: CUMHURİYET, ZAMAN, SABAH VE
YENİ ŞAFAK GAZETELERİNDEKİ KUŞ GRİBİ HABERLERİNİN
İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
FEYZA ACAR

ANABİLİM DALI: İLETİŞİM
PROGRAMI: İLETİŞİM BİLİMLERİ

DANIŞMAN: DOÇ.DR.METE ÇAMDERELİ

KOCAELİ 2007

TC
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YAZILI BASINDA KUŞ GRİBİ: CUMHURİYET, ZAMAN, SABAH VE YENİ ŞAFAK
GAZETELERİNDEKİ KUŞ GRİBİ HABERLERİNİN İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Feyza Acar

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Tarihi ve No: 18/ 04/ 2007- 2007/11

Doç.Dr.Mete Çamdereli

Doç.Dr.Füsun Alver

Yrd.Doç.Dr.Nigar Pösteki

KOCAELİ 2007

SUNUŞ

Bu çalışmada, 2-31 Ocak 2006 tarihleri arasında kuş gribi hastalığı nedeniyle Türkiye’de insan ölümlerinin yaşandığı süreçte var olan bölgesel ve küresel kriz ve risk ortamının Türk basınında yer alan haberlerle yansıtılma biçimi incelenmiştir.

Alt tipleri çok uzun zaman önce ortaya çıkan ancak 2003 yılından itibaren tekrar insan ve hayvan sağlığını tehdit etmeye başlayan kuş gribi hastalığının yayılma riski ve neden olduğu toplumsal, siyasi ve ekonomik kriz süreci, genel haber değeri ölçütleriyle bakıldığında haber değeri son derece yüksek gelişmelerdir. Türkiye’de de 1 Ocak 2006 tarihinde kuş gribi nedeniyle ilk insan ölümlerinin gerçekleşmesiyle başlayan krizle ilgili gelişmeleri konu alan haberler de ay boyunca Türk basınının öncelikli gündemini oluşturmuştur.

Basın aracılığıyla üretilen haber, toplumun yaşanan gelişmelerle ilgili olarak bilgi edinmesinde ve tutum geliştirmesinde etki gücü yüksek bir iletidir. Bu bağlamda kuş gribi gibi yeterli önlemler alınmadığı takdirde milyonlarca insan ve hayvan ölümüne ve dolayısıyla çok boyutlu bir kriz ortamının ortaya çıkmasına neden olabilecek bir salgın hastalığın toplum tarafından algılanmasında da basın aracılığıyla gerçekliğin yeniden inşa edildiği bir süreçten geçerek üretilen haberlerin etki gücü ve işlevleri de önem kazanmaktadır ve geniş kitleleri etkileyebilme gücünü elinde bulunduran bir kitle iletişim aracı olarak basının verdiği haberlerle, toplumsal sorumluluk duygusuyla hareket ederek krizin her aşamasında hızlı ve doğru enformasyon iletimini sağlayarak bireylerde uygun tutum ve davranışların gelişmesine katkıda bulunması gerekmektedir.

Bu bağlamda yüksek lisans tezimin konusunu kuş gribi hastalığının 2-31 Ocak tarihleri arasında Doğu Asya’dan sonra Türkiye’de de insan ölümlerine yol açmasıyla birlikte virüsün Batı’ya da ilerleyerek hastalığın küresel bir boyut alabileceği endişelerinin arttığı bir dönemde yaşanan gelişmelerin Türk basınında nasıl yansıtıldığı oluşturmaktadır.

Tezimi hazırlamamda bana en büyük yardımda bulunan ve en güçlü desteği veren danışmanım Doç.Dr. Mete Çamdereli’ye, desteği için Kocaeli Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Müdürü Prof.Dr. Nazım Mutlu’ya, başta sevgili kardeşim Benek Acar olmak üzere aileme, yüksek lisans eğitimim süresince bana kolaylıklar sağlayan başta Gökçe Çulha, Tülin Odacı ve İlhan Barış olmak üzere tüm çalışma arkadaşlarıma, yardım ve desteklerinden dolayı Mine Düzyol ve Ayla

Cürgen'e, yüksek lisansa beraber başladığım ve benden hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Saadet Sevinç'e çok teşekkür ediyorum.

İzmit, Şubat 2007

Feyza Acar

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
1.1 Sorun.....	3
1.2 Amaç.....	3
1.3 Varsayımlar.....	4
1.4 Sınırlılıklar.....	4
1.5 Örneklem.....	5
1.6 Yöntem.....	5
1- İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİMİ	
1.1. İletişim Kavramı.....	7
1.1.1. Kişilerarası İletişim.....	8
1.2. Kişilerarası İletişimden Kitle İletişimine Geçiş.....	9
1.2.1. Kitle İletişimi.....	9
1.2.1.1. 'Kitle' Kavramı.....	10
1.2.1.2. Kitle İletişim Araçları.....	10
1.2.1.3. Kitle İletişiminin Özellikleri.....	13
ÖZET.....	14

2- KİTLE İLETİŞİMİNDE HABER ÜRETİM SÜRECİ VE HABER İLETİMİNİN TOPLUMSAL ETKİLERİ

2.1. Haber Kavramı ve Özellikleri.....	15
2.1.1. Haber ve Bilgi.....	16
2.1.2. Haber ve Olay.....	17
2.1.3. Haber ve Gerçek.....	18
2.1.4. Haber ve Söylem.....	19
2.2. Haber Seçiminin Kapı Tutuculuk ve Haber Değeri Kavramlarıyla İlişkisi.....	21
2.2.1. Kapı Tutucular.....	21
2.2.2. Haber Değeri.....	22
2.2.3. Haber Seçimi ve Bir Haber Değeri Olarak ‘Olumsuzluk’.....	26
2.3. Haber İletiminde Gündem Belirleme ve Bilginin Paylaşılması Süreci.....	28
2.3.1. Haber İletiminin Toplumsal İşlevleri.....	28
2.3.2. Haber İletiminde Gündem Belirleme.....	30
2.3.2.1. Gündem Belirleme Kuramı.....	31
2.3.3. Kitle İletişiminde Bilginin Paylaşılması Süreci.....	35
2.3.3.1. Bilgi Açığı (Bilgi Gediği) Kuramı.....	35
ÖZET.....	37

3. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ KUŞ GRİBİNE YAKLAŞIM BİÇİMİ

3.1. Bir Salgın Hastalık Hastalık Olarak Grip ve Kuş Gribi.....	39
3.1.1. İspanyol Gribi.....	39
3.1.2. Asya Gribi.....	39
3.1.3. Hong Kong Gribi.....	40
3.1.4. Rus Gribi.....	40
3.1.5. Kuş Gribi.....	40

3.1.5.1. Kuş Gribinin Özellikleri ve Bulaşma Koşulları.....	41
3.2. Kuş Gribi Salgınıyla İlgili Olarak Türkiye’de Yaşanan Gelişmeler.....	42
3.2.1. Kuş Gribi Krizi ve Kitle İletişim Araçları.....	43
3.2.1.1. Kuş Gribi Krizinin Taşıdığı Haber Değeri.....	44
3.2.1.2. Kuş Gribi Krizinin Kitle İletişim Araçlarınca Yönetilmesi ve Toplumun Bilinçlenmesi.....	47
ÖZET.....	50
4. CUMHURİYET, ZAMAN, SABAH VE YENİ ŞAFAK GAZETELERİNDE YER ALAN KUŞ GRİBİ İLE İLGİLİ HABERLERİN İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	
4.1. Elde Edilen Bulgular.....	51
4.1.1. Haberlerin Niceliksel (Kantitatif) Analizi.....	51
4.1.2. Haberlerin Niteliksel (Kalitatif) Analizi.....	68
4.1.2.1. Haberlerin İleti Analizi.....	68
4.1.2.2. Haber Kaynaklarının Temsili Analizi.....	75
4.2. Bulguların Değerlendirilmesi.....	82
Genel Değerlendirme ve Sonuç.....	89
Ekler.....	94
Yararlanılan Kaynaklar.....	103
Özgeçmiş.....	109

ÖZET

Bu tezin konusunu kuş gribi nedeniyle Türkiye’de insan ölümlerinin yaşandığı süreçte var olan kriz ve risk ortamının Türk basınında yer alan haberlerle nasıl yansıtıldığı oluşturmaktadır. Bu amaçla 2-31 Ocak 2006 tarihleri arasında Türkiye ve dış ülkelerde yaşanan kuş gribiyle ilgili gelişmeleri konu alan haberler, içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenmektedir.

Tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde iletişim, kişilerarası iletişim ve kitle iletişimi kavramları genel bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir. İkinci bölümde genel olarak kitle iletişiminde haber üretim süreci ve haber üretiminin toplumsal etkileri üzerinde durulmaktadır. Üçüncü bölümün konusunu ise kitle iletişim araçlarının kuş gribine yaklaşım biçimi oluşturmaktadır. Tezin son bölümünde Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde kuş gribiyle ilgili gelişmeleri konu alan haberler içerik çözümlemesi yöntemiyle incelenmektedir.

Araştırma sonunda, büyük oranda gazetelerin ideolojik çizgileri doğrultusunda kuş gribiyle ilgili haberlerin konu içeriklerinin ve haber kaynaklarının farklılıklar ve benzerlikler gösterdiği belirlenmiştir. Aynı zamanda gazetelerin hastalıkla ilgili uyarı ve önlemlere ve güvenilir haber kaynaklarının söylemlerine yer verirken büyük oranda olumsuz içeriğe sahip haber başlığı ve fotoğrafı da sayfalarına taşıdığı bu çalışmada ortaya konmuştur.

ABSTRACT

The topic of this thesis includes how crisis and risky situations are reflected by the news in the Turkish Press in the period when human deaths have occurred in Turkey because of bird flu. Therefore, the news which is about the bird flu events which have occurred in Turkey and foreign countries in the period of 2-31 January 2006 have been evaluated by the content analysis.

The thesis is composed of four sections. In the first section, communication, interpersonal communication and mass communication have been evaluated with a general perspective. In the second section, news production process in mass communication and the social effects of news production have been stated and the third section has included the way mass media has approached to bird flu. In the last section the news about bird flu in Cumhuriyet, Zaman, Sabah and Yeni Şafak newspapers have been evaluated by the content analysis.

At the end of the investigation, it has been determined that the contents of news and news actors about bird flu have both different and similar aspects mostly in parallel to newspapers' ideological aspects. In addition, it has been found out that while the warnings, precautions and trustworthy news actors' speeches are covered in the newspapers, negative headlines and photographs are also seen on the pages of the newspapers in great extent.

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

AKP : Adalet ve Kalkınma Partisi

ANAP : Anavatan Partisi

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

DYP : Doğru Yol Partisi

IMF : International Money Fund (Uluslararası Para Fonu)

MHP : Milliyetçi Hareket Partisi

TABLO LİSTESİ

1. Gazete Haberlerinin Niceliksel (Kantitatif) Analizini Gösteren Tablolar

Tablo No	Tablo Başlığı	Sayfa
Tablo 1	Haberlerin Günlere Göre Sayı ve Oranları	51
Tablo 2	Haberin Yer Aldığı Sayfa	52
Tablo 3	Haberin Sayfa İçindeki Yeri	53
Tablo 4	Haberin Konu İçeriğine Göre Kapladığı Ortalama Alan	53
Tablo 5	Haberin Üretildiği Haber Organizasyonu	54
Tablo 6	Haberin Yapılış Nedeni	55
Tablo 7	Haberde Ana Başlığın Özellikleri	56
Tablo 8	Haberde Ana Başlığın Metinle İlişkisi	57
Tablo 9	Haberde Ana Başlığın Kuş Gribiyle İlgili Gelişmelerle İlişkisi	57
Tablo 10	Haberde Ana Başlığın İçeriksel Özellikleri	59
Tablo 11	Haberde Fotoğraf Kullanımı	59
Tablo 12	Fotoğrafın Sayfa İçindeki Yeri	60
Tablo 13	Fotoğraf Sayısı	60
Tablo 14	Fotoğrafın Rengi	61
Tablo 15	Fotoğrafın İçerik Özelliği	62
Tablo 15.1	Fotoğrafın İçerik Özelliği: Hükümet Temsilcileri	63
Tablo 15.2	Fotoğrafın İçerik Özelliği: Vatandaşlar	64
Tablo 15.3	Fotoğrafın İçerik Özelliği: Yabancı Aktörler	65
Tablo 15.4	Fotoğrafın İçerik Özelliği: Alınan Önlemler	65
Tablo 16	Fotoğrafın Üretildiği Haber Organizasyonu	66
Tablo 17	Fotoğrafın Haberle İlişkisi	67
Tablo 18	Fotoğrafın Alt Yazısının İçeriği	67

2. Gazete Haberlerinin Niteliksel (Kalitatif) Analizini Gösteren Tablolar

Tablo No	Tablo Başlığı	Sayfa
Tablo 19	Haberin Konu İçeriği	68
Tablo 19.1	Haberin Konu İçeriği: Toplum Temalı	69
Tablo 19.2	Haberin Konu İçeriği: Ekonomi	71
Tablo 19.3	Haberin Konu İçeriği: Dış İlişkiler	72
Tablo 19.4	Haberin Konu İçeriği: İki Konu Birarada	73
Tablo 20	Haberin İçeriksel Özellikleri	74
Tablo 21	Habere Konu Olan Olayların İçeriği	74
Tablo 22	Haber Kaynağı Kullanımı	75
Tablo 22.1	Haber Kaynakları: Hükümet Temsilcileri	76
Tablo 22.2	Haber Kaynakları: Bakanlıklara Bağlı Temsilciler ve Ekipler	77
Tablo 22.3	Haber Kaynakları: Yerel Yöneticiler	77
Tablo 22.4	Haber Kaynakları: Siyasi Parti Aktörleri	78
Tablo 22.5	Haber Kaynakları: Uluslararası Örgütlerin Aktörleri	79
Tablo 22.6	Haber Kaynakları: Ekonomik Kuruluşların Aktörleri	79
Tablo 22.7	Haber Kaynakları: Sivil Toplum Örgütlerinin Aktörleri	80
Tablo 22.8	Haber Kaynakları: Sağlık Çalışanları	80
Tablo 22.9	Haber Kaynakları: Vatandaşlar	81

GİRİŞ

Salgın hastalıklar, yüzyıllardır bölgesel ve küresel ölçekte kamu sağlığını tehdit eden ve toplumsal sistemin işleyişini etkileyebilme gücüne sahip hastalıklardır. Özellikle bir toplumda salgın hastalığın ortaya çıktığı dönemde bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri zamanında ve yeterli düzeyde hayata geçirilemediği ve hastalığın daha geniş bir alanda daha fazla insan için bir tehlike oluşturabilme riskine karşı gerekli koruyucu ve önleyici önlemlerin alınmadığı durumlarda belirli bir salgın hastalık, bir kriz ortamının ortaya çıkmasına neden olan doğal bir felaket haline dönüşebilmektedir.

Uzakdoğu başta olmak üzere dünyanın birçok yerinde kamu sağlığını tehdit eden ve krizlere yol açan kuş gribi hastalığı da etki gücü yüksek olan salgın hastalıklardan biridir. İlk alt tipi 1918 yılında İspanyol Gribi adıyla ortaya çıktığından beri çeşitli dönemlerde birçok insan ve hayvan ölümlerine yol açan bu salgın hastalıkla ilgili günümüzde de kesin bir tedavi yöntemi bulunamamıştır.

Türkiye’de 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren insan ölümlerine yol açmaya başlayan kuş gribi hastalığı ise, özellikle hastalık virüsünün mutasyona uğrayarak insandan insana bulaşması endişesi ve hastalığın bulaşma riskini en aza indirecek korucu ve önleyici önlemler hakkında yeterli bilgiye sahip olunmaması nedeniyle ülke çapında Ocak 2006’da sosyal, siyasal ve ekonomik boyutları olan bir kriz ortamının oluşmasına neden olmuştur.

Bu kriz ortamı aynı zamanda hastalık virüsünün 2003 yılından beri görülen H5N1 tipinin can kayıplarına yol açtığı Uzakdoğu’dan uzaklaşarak Batı’ya da yakınlaştığı endişelerini daha da şiddetlendirerek Avrupa Birliği kurumlarını ve uluslar arası örgütleri de harekete geçirmiştir.

Kriz durumları bölgesel ve gerekirse küresel işbirliğini zorunlu kılan ve bu süreçte krizi yönetenlerle güçlü bir etkileşimin kurulmasını gerektiren olaylar olduğu için kuş gribi hastalığının Türkiye ve tüm dünya için tehdit oluşturduğu bir süreçte de sağlıklı bir bilgi akışının sağlanması önem kazanmaktadır. Hastalıkla ilgili bilgiler (özellikleri, belirtileri, bulaşma koşulları vb.), hastalığın taşıdığı riskler ve yaratacağı olumsuz sonuçlar konusunda ilgili taraflar arasında mesaj alışverişini sağlayabilecek geniş kitleleri etkileyebilme gücüne sahip olan en etkin iletişim kanallarından biri gazete, televizyon, radyo vb. haber ileten kitle iletişim araçları olmaktadır.

Özellikle yazılı ve görsel basın, ilettikleri haberlerle yaşanan gelişmelerle ilgili gerçekliği yeniden kurarak yaşanan kriz ve risk ortamını toplumsal, siyasi, ekonomik, bilimsel ve tıbbi boyutlarıyla kamuoyunun gündemine taşımaktadır ve toplumun salgın hastalıkla ilgili olumlu tutum ve davranış biçimleri geliştirmesinde etki gücüne sahip bulunmaktadır.

Bu araştırmanın konusunu da kuş gribi hastalığının Türkiye’de ilk olarak insan ölümlerine yol açtığı süreçte yaşanan çok boyutlu kriz ve risk ortamının Türk yazılı basınında yer alan haberler ve bu haberlerin kitlelere iletme biçimi oluşturmaktadır. Haber, toplumun belirli olaylar ya da olgularla ilgili algılayışını etkileyen yazılı basının ürettiği en önemli iletlerden biridir ve bu nedenle bu araştırmada farklı ideolojilerle yapılandırılan ve kuş gribi hastalığıyla ilgili farklı konu içeriklerine sahip haberlerin yaşanan krizle ilgili algılamaları etkileme biçiminin nasıl olabileceği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. İlk üç bölümde teorik çalışmalara yer verilirken, dördüncü bölümde gazetelerde yer alan haberlerin içerik çözümlemesi yapılacaktır. Tezin birinci bölümünde iletişim, kişilerarası iletişim ve kitle iletişimi kavramları genel bir bakış açısıyla değerlendirilecektir.

İkinci bölümde genel olarak kitle iletişiminde haber üretim süreci ve haber üretiminin toplumsal etkileri üzerinde durulacaktır. Bu bölümde öncelikle haber kavramının bilgi, olay, gerçek ve söylemle olan ilişkisi irdelenecektir ve daha sonra haber seçiminin kapı tutuculuk ve haber değeri (özellikle de bir haber değeri olarak ‘olumsuzluk’la) kavramlarıyla olan ilişkisi ele alınacaktır. Ayrıca bu bölümde haber iletiminin toplumsal işlevleri de incelenecektir ve haber iletiminde gündem belirleme ve bilginin paylaşılması süreci, gündem belirleme kuramı ve bilgi açığı (bilgi gediği) kuramlarıyla açıklanmaya çalışılacaktır.

Üçüncü bölümde kitle iletişim araçlarının kuş gribine yaklaşım biçimi incelenecektir. Bunun için öncelikle geçmişte görülen başlıca grip salgınları hakkında kısa bilgiler verilecektir ve bir salgın hastalık olarak kuş gribinin özellikleri ve bulaşma koşulları irdelendikten sonra kuş gribi kriziyle ilgili olarak Türkiye’de yaşanan gelişmeler ve kriz ortamı, kuş gribi krizinin kitle iletişim araçlarıyla olan ilişkisi bağlamında krizin taşıdığı haber değeri ve kitle iletişim araçlarının toplumun bilinçlenmesine olan katkısı incelenecektir.

Dördüncü bölümde ise Ocak 2006da Türkiye’de kuş gribi nedeniyle insan ölümlerinin yaşandığı süreçte Türkiye’de ve dünyada var olan kriz ve risk ortamına ilişkin gelişmeleri konu alan haberlerin içerik çözümlemesi yapılacaktır. Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinden elde edilen veriler, niceliksel (kantitatif) ve niteliksel (kalitatif) olmak üzere iki farklı kodlama çizelgesiyle analiz edilecektir ve elde edilen bulgular öne sürülen varsayımlarla bağlantılı olarak değerlendirilecektir.

1.1. Sorun

Kuş gribi hızla yayılma potansiyeline sahip ve sadece ortaya çıktığı ülkede değil aynı zamanda küresel ölçekte çok boyutlu bir krize neden olabilecek bir salgın hastalıktır. Kuş gribi gibi bir salgın hastalığın neden olduğu kriz sürecinde de en önemli bilgi kaynakları olan kitle iletişim araçları, toplumun, kriz sürecini algılayışını etkilemekte ve varolan tehlikeye karşı olumlu ya da olumsuz tutum ve davranış biçimleri geliştirmesini sağlamaktadır. Özellikle yazılı ve görsel basın tarafından yaratılan bu etki, büyük ölçüde iletilen haberlerle toplumu belirli bir gündemin etrafında birleştirerek oluşturulmaktadır.

Türkiye’de de 1 Ocak 2006 yılında ilk olarak insan ölümlerinin yaşanmaya başladığı bir aylık kriz sürecindeki gelişmeler de büyük ölçüde yazılı basında yer alan haberlerle gündeme taşınmıştır. Bu bağlamda, çalışmanın temel sorununu da Türk basınının 2-31 Ocak 2006 tarihleri arasında Türkiye ve dış ülkelerde yaşanan kuş gribiyle ilgili gelişmelerin hangi konu içerikleriyle gündeme taşındığı ve konu içeriklerinin gazetelerin ideolojik çizgilerine paralel olarak farklılık gösterip göstermediği oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Araştırmanın genel amacı, 2-31 Ocak 2006 tarihleri arasında kuş gribi hastalığı nedeniyle Türkiye’de insan ölümlerinin yaşandığı süreçte var olan kriz ve risk ortamının Türk basınında yer alan haberlerle nasıl yansıtıldığının incelenmesidir. Bu araştırmayla, Türk basınında kuş gribi hastalığı nedeniyle yaşanan gelişmeleri konu alan haberlerin niteliksel ve niceliksel analizi yapılarak bu salgın hastalıkla ilgili gelişmelerin yansıtılma biçimlerindeki farklılık ve benzerlikler ortaya konmaya çalışılacaktır.

1.3. Varsayımlar

Araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir:

1. Gazeteler, Türkiye’de kuş gribi hastalığının insan ölümlerine yol açtığı dönemde yaşanan gelişmelere ilişkin haberleri ideolojik çizgilerine paralel olarak farklı nedenler ve konu içerikleriyle gündeme taşımaktadır.
2. Hükümet temsilcileriyle bakanlıklara bağlı olarak çalışanların ve siyasi parti temsilcilerinin haber kaynağı olarak kullanımı gazetelerin ideolojik çizgileri doğrultusunda değişiklik göstermektedir.
3. Gazeteler, kuş gribi hastalığı ile ilgili risk içeren gelişmeleri büyük oranda olumsuz başlığa ve içeriğe sahip haberlerle gündeme taşımaktadır.
4. İnsan ölümlerine neden olan bir salgın hastalığı içeren haberlerde haber aktörleri büyük oranda vatandaşlardır.
5. Haber metinleriyle birlikte kullanılan fotoğrafların rengi, sayısı ve içerik özellikleri gazetelerin habercilik anlayışına göre farklılıklar göstermektedir.
6. Kuş gribi hastalığının Doğu Asya’dan sonra Türkiye’de insan ölümlerine yol açmasıyla birlikte hastalık virüsünün Batı’ya da ilerleyebileceği kaygısı Avrupa Birliği kurumlarını ve uluslararası örgütleri harekete geçirmiştir. Bu nedenle Avrupa Birliği kurumlarının ve uluslararası örgütlerin temsilcilerine haber aktörü olarak gazetelerde yer verilmektedir.
7. Kamu, bir salgın hastalık tehdidi karşısında güvenilir bilgi kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır ve bu anlamda en güvenilir bilgi kaynaklarından biri bilimsel anlamda hastalıkla ilgili en fazla bilgi sahibi olan sağlık çalışanları olmaktadır. Bu nedenle söz konusu gazetelerin tümünde sağlık çalışanlarının kaynaklık ettiği ve bilimsel konu içeriğine sahip haberlere yer verilmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma aşağıda belirtilen sınırlılıklara sahiptir:

- Araştırma, 2 Ocak 2006 ve 31 Ocak 2006 tarihleri arasında yayınlanan 30 günlük zaman diliminde Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan kuş gribi hastalığını konu alan haberlerle sınırlıdır.
- Gazetelerin ekleri, reklamlar ve ilanlar araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

- Yapılan çalışma bir tez çalışması olduğu için tez yazım ilkeleri ve zamanı ile sınırlıdır.

1.5. Örneklem

Araştırmada Türkiye’de kuş gribi nedeniyle insan ölümlerinin gerçekleştiği 2-31 Ocak 2006 tarihleri arasındaki 30 günlük zaman diliminde Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde çıkan haberler içerik çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Gazeteler genel olarak sol çizgiden sağ çizgiye uzanan farklı ideolojik bakış açılarını temsil etmektedir.

1.6. Yöntem

Araştırmada kullanılan içerik çözümlemesi yöntemi ise iletilerin açık, aşık içeriklerinin nesnel, ölçülebilir ve doğrulanabilir bir açıklamasını yapabilmek amacıyla kullanılmaktadır ve anlamlandırmanın düzenlamsal düzeyini çözümlemektedir.¹ Merten’e göre içerik çözümlemesi, sosyal gerçeğin yazılı/açık (manifest) içeriklerinin özelliklerinden yazılı/açık (manifest) olmayan içerik özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir.²

İletişim sürecinde, kim kime, ne amaçla ve hangi araçla, hangi koşul ve ortamda, ne söylüyor formülünde, özellikle ‘ne söylüyor’ sorusuyla ilgili inceleme, söyleneni anlamlandırmayı, dolayısıyla, içeriğinin ne olduğunun incelenmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla geleneksel içerik çözümlemesi mesajın ‘neyi anlattığı’ üzerine olan incelemelerdir ve içerik çözümlemesi için temel aşamalar şu şekilde sıralanabilir:³

- Parametrik inceleme yapılacaksa, analiz edilecek nüfus belirlenir ve nüfustan örneklem çıkartılır. Parametrik tasarım yapılmıyorsa, tekrar nüfus belirlenir ve amaca uygun örneklem alınır. Nüfus belli bir dönemdeki belli bir gazete veya gazeteler olabilir. Tekrarlanan bir televizyon programı olabilir ya da tek bir metin (örneğin bir roman, bir sinema filmi) olabilir.

¹ John Fiske, **İletişim Çalışmalarına Giriş**, 2.b., çev.Süleyman İrvan, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003, s.176.

² Klaus Merten, **Inhaltsanalyse: Einföhrung in Theorie, Methode und Parix**, Opladen: Westdeutscher, 1983 s.15’den Orhan Gökçe, **İçerik Çözümlemesi/Sosyal Bilimlerde Bir Araştırma Yöntemi**, 2.b., Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1995, s.25.

³ İrfan Erdoğan, **Pozitivist Metodoloji/Bilimsel Araştırma Tasarımı, İstatistiksel Yöntemler, Analiz ve Yorum**, 1.b., Ankara: Erk Yayınları, 2003, ss.197-199.

- İncelenecek metin belirlendikten sonra, analiz birimi tanımlanır: Birim kelimeler veya cümle; bir resim, gazetenin ilk sayfası, manşet, köşe yazısı vb. olabilir. Birim çoğunlukla birden fazladır.
- Birimleri ölçmek için ölçekler belirlenir.
- Ölçekler için kodlar oluşturulur.
- Veriler toplanır.
- İstatistik analiziyle dağılımlar belirlenir.
- Kategoriler içi ve arası dağılımlardaki veri yorumlanır.
- Veriyle elde edilen sonuçların altında yatan anlamlar çıkartılır.
- Gerekiyorsa tahminlerde bulunulur.

Bu araştırmada da konuyla ilgili söz konusu gazetelerde çıkan toplam 775 haber, niceliksel (kantitatif) ve niteliksel (kalitatif) olmak üzere iki farklı kodlama çizelgesiyle analiz edilmiştir. Niceliksel (kantitatif) çizelge, haberlerin gazete içindeki yeri ve kapladığı alan, üretildiği organizasyon, yapılış nedeni ve başlıkların özelliklerinin yanı sıra haberde kullanılan fotoğrafların biçimsel özelliklerini de içine almaktadır. Niteliksel (kalitatif) çizelge ise haberlerin konu içeriği ve haber kaynaklarının temsil analizini kapsamaktadır. Araştırmada elde edilen sayısal sonuçlar toplanarak yüzdeleri alınmış ve dağılımlar belirlenerek elde edilen sayılar ve oranlar yukarıda içerikleri tanımlanan kodlama çizelgelerine aktarılmıştır. Araştırmanın sonunda da varsayımlar elde edilen bulgularla birlikte objektif bir şekilde değerlendirilmiştir.

1. İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİMİ

İletişim temelde yaşamın merkezinde yer alan, var olduğumuz andan itibaren kendimizle ve çevremizle ilişkilerimizi düzenleyen ve yapılandıran bir etkinliktir. İletişim, insanın çevresini anlamlandırmak ve kendisini ifade etmek amacıyla vücut dilini (mimikler, işaretler veya sinyaller) kullanarak aktardığı iletilerden teknolojik araçlarla aktarılan iletilere kadar kapsamı son derece geniş bir olgudur.

İletişim kaynak ve alıcı arasında kurulan ilişkinin niteliğine göre tanımlanmakta ve kişiler arasında kurulan bireysel iletişimden, yazılı, görsel ve işitsel iletişim araçları kullanılarak yapılandırılan kitle iletişimine geçilince farklı bir biçim almaktadır.

1.1. İletişim Kavramı

Farklı anlamlar çağrıştıran iletişim sözcüğü en genel anlamıyla duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılmasını ifade etmektedir.⁴ Latincedeki anlamı *communa, de communis, communicare** gibi kelimelerden anlaşılabilmesi gibi bir ortaklığı, toplumsallaşmış olmayı, birlikteliği, iştirak haline gelmiş olmayı kapsamakta; dolayısıyla, iletişimi hem bireyler arasında bir süreç olarak, hem de bunlar aracılığı ile toplumsal düzeyde bir süreç olarak ifade edebilmektedir. İletişim, insanın türsel özelliği olan toplumsallaşırılığının bir yansımasıdır.⁵ Birbirlerine ortamlarındaki nesnelere, olaylar, olgularla ilgili değişimleri haber veren, bunlara ilişkin bilgilerini birbirine aktaran, aynı olgular, nesnelere, sorunlar karşısında benzer yaşam deneyimlerinden kaynaklanan, benzer duygular taşıyıp bunları birbirine ifade eden insanların oluşturduğu topluluk ya da toplum yaşamı içinde gerçekleştirilen tutum, yargı, düşünce, duygu bildirimlerine iletişim adı verilmektedir.⁶

Erdoğan'a göre iletişim bir başlangıcı ve bitişi olan ve durmadan tekrarlanan bir süreç yerine insanın kendi içinde ve insanlar arasında sürekliliğe sahip olan, belli örgütlü zaman ve yerlerde farklılıklar gösteren ilişkiler ve anlamlandırmalar yumağı olarak ele alınabilecek bir süreci ifade etmektedir.⁷ Cooley'e göre ise iletişim insan ilişkilerinin varolmasına ve gelişmesine yarayan mekanizmadır. İletişim kavramı aklın yarattığı tüm semboller ve bunların uzayda iletimini, zaman içinde saklanmasını sağlayan araçları kapsamaktadır. Bu da yüzdeki anlamları, tavırları ve davranışları, sesin tonunu, sözcükleri, yazımı, basımı, demiryollarını, telgrafları, telefonları ve zaman ile yerden kazanmadaki tüm başarıları içerir.⁸

Kısacası iletişim, kişiler arasında kurulan sözlü ya da sözsüz ilişkiden, tarihsel süreç içinde değişim ve aynı zamanda gelişim gösteren radyo, televizyon, gazete gibi kitle iletişim araçları ve günümüzde iletişim teknolojileri olarak adlandırılan

⁴ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, Cilt 1, 8.b., Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1998, s.1067.

*Latince *commun* kelimesi halk/topluluk anlamına gelmektedir. İletişim kelimesinin İngilizce karşılığı olan *communication* kelimesi de bu kökten türetilmiştir.

⁵ Ünsal Oskay, **XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri / Kuramsal Bir Yaklaşım**, 3.b., İstanbul: Der Yayınları, 2000, s.310.

⁶ Ünsal Oskay, **İletişimin ABC'si**, İstanbul: Der Yayınları, 1999, s.15.

⁷ İrfan Erdoğan, **İletişimi Anlamak**, 2.b., Ankara: Erk Yayınları, 2005, s.46.

⁸ Kenneth E.Andersen, **Introduction to Communication**, University of Illinois, 1972, s.4'den Ayseli Usluata, **İletişim**, İstanbul: İletişim Yayınları, 1.b., 1994, s.14.

bilgisayar, telefon ve uydu gibi araçlar ile yapılan ileti alışverişini yansıtan ilişkiye kadar birçok süreci içine alan, kapsamı son derece geniş bir olgudur.

1.1.1. Kişilerarası İletişim

Kişilerarası iletişim en yalın anlatımla iki ya da ikiden fazla kişi arasında geçen sözlü ya da sözsüz kurulan iletişimidir.

Kişilerarası ilişkide sözlü iletişim ses ve kulağa dayanan iletişimidir. Sözsüz iletişim ise konuşulan sözü içermeyen ifade, enformasyon verme veya davranış olarak tanımlanabilir. Sözsüz iletişim türleri, yer ve mesafe tutma, dokunma, jestler, göz ve bakış, zaman ve statü kullanımı, ses dili, maddeler ve eşyalar ve fiziksel görünüş olarak sıralanabilir.⁹

Kişi, dış dünyayı anlamak, davranışlarını o yönde, kendi amacıyla uyum sağlayacak yönde uyarlamak üzere çevresine, çevresindekilere ilgi gösterir. Çevreden alınan veriler ilgi gördüklerinde, önemsendiklerinde bilgiye dönüşür. Bilgi edinmede veri seçimi, yorumu ve saklanması temeldir. Seçimde, yorumda ve saklamada bireyin gereksinimi, tutumu, inançları, değer ölçütleri, hedefleri, yetenekleri, kullanım olasılığı, deneyimleri ve alışkanlıkları önemli etkenlerdir.

Kişi herhangi bir anda çevresindeki veri kaynaklarıyla, çok sayıdaki insanlarla, nesnelere, koşullarla çevrilidir. Bu verilerden ilgilenmek üzere belirli birisini seçer ve ilgisini o yönde yoğunlaştırır. Bu seçim kimi sesleri, görüntüleri, kokuları dışarıda bırakan bir süzgeçten geçirme sürecine benzetilmektedir.

Algılanan verilerin yorumlanmasında verilerin etkisi büyüktür; verinin türü, niteliği, yeniliği önemlidir; ayrıca, verilerin kendilerinin yanı sıra, verilerin açışmalarında uygulanacak kurallar, kaynak ve en önemlisi de bu verilerin kişiye belirli bir zaman içindeki bilgi değeri yorumlamada önemli etkenlerdir.

Bunun ardından bilgileri belleğe depolama ve saklama süreçleri gelir. Yorumlanarak bilgiye dönüşen ve kolayca ulaşılacak biçimde saklanan çevresel veriler semantik bir ağ içinde işlem görürler; böylece gelen iletiler ile önceden depolanmış bilgi arasında bağlantı kurulur.¹⁰

⁹ Erdoğan, İletişimi Anlamak, s.198-203.

¹⁰ Usluata, a.g.e., ss.48-49.

Özetle, iletişimde bulunanların yetenekleri, inançları, deneyimleri vb. çerçevesinde gerçekleşen kişilerarası iletişim verilerin seçimi, yorumu ve saklanmasına dayanan bir süreçtir.

1.2. Kişilerarası İletişimden Kitle İletişimine Geçiş

İletişim olgusu 'kitle' kelimesi ile birlikte kullanılarak kendi içinde farklı anlam ve özelliklere sahip, kişilerarası iletişimden farklı toplumsal boyutta ayrı bir süreci ifade etmektedir.

Kişilerarası iletişimden toplumsal boyuttaki iletişime geçişte üç aşamadan söz edilebilir:¹¹

a) İlk aşama küçük gruplar içinde bireyler arasındaki iletişimler aşamasıdır. Bu iletişimlerin toplumsal boyutu toplumda geçerli kurallara göre gerçekleştirilmelerinden ve toplum yaşamının temel etkinlikleriyle ilgili olmalarından kaynaklanır.

b) İkinci aşama bireysel iletişimlerin zamanda ve mekanda birbirine eklendiği, gruplar ve örgütler arası iletişimlerin belirlendiği aşamadır. Bu aşamada örneğin, aile içindeki ilişkilerden kuşaklararası iletişimin, toplum düzeni ve işleyişi ile ilgili bireysel kanaatlerden kamuoyunun ve politikaların belirlenmesi, alış-veriş ilişkilerinden pazarın oluşması söz konusudur.

c) Üçüncü aşama ise, ikinci aşamadaki iletişimlerin bir toplumsal iletişim aracıyla –özellikle de kitle iletişim araçlarıyla- yinelenip yaygınlaştığı aşamadır. Bu aşamada aynı zamanda doğrudan doğruya toplumun tümünü hedefleyen iletişim türleri bulunur: Eğitim ve öğretim kurumları, eğitim televizyonu, kamuoyunun araştırılması ve duyurulması, kamuoyu oluşturmaya yönelik propagandalar, mitingler, grevler, protesto yürüyüşleri, reklamlar, ekonomi haberleri vb.

Özetle kişilerarası iletişimden kitle iletişimine geçişte belirleyici olan, sürecin baskı, film ve yayın araçları aracılığıyla yapılandırılmasıdır.

1.2.1. Kitle İletişimi

Günümüzde hayatın önemli bir parçası haline gelen kitle iletişiminde iletiler, alıcı durumunda bulunan 'kitle'ye kitle iletişim araçlarıyla aktarılmaktadır ve kitle

¹¹ Merih Zillioğlu, **İletişim Nedir?**, İstanbul: Cem Yayınevi, 2003, s.88.

iletişimi bu süreçte sahip olduğu bazı özelliklerle toplum yaşamını biçimlendirmektedir.

1.2.1.1. 'Kitle' Kavramı

Kitle iletişimi kavramını tanımlamadan önce 'kitle' kelimesinin anlamını açıklamak ve dolayısıyla tanımlamaya çalıştığı insan topluluğunun özelliklerini ve kapsamını belirlemek yararlı olacaktır.

'Kitle' kelimesinin ilk aşamada çağrıştırdığı 'kalabalık', 'çokluk', 'yığın' gibi kavramların tarihçesi Antik Yunan'a, Platon'un demokrasiye yönelttiği eleştirilere kadar götürülebilir. Ancak bu çağrışımların ötesinde, 'kitle' kavramının yaygınlık kazanması, bugün sosyal bilimlerde kullanılan pek çok kavram gibi, 1789 Fransız Devrimi'nden sonradır.¹²

Kitle iletişimi süreci içinde izleyici ya da okuyucu durumunda olan 'kitle' Blumler ve Wright'a göre şu özelliklere sahiptir:¹³

- a) Farklı sınıf, pozisyon, kültür, servete sahiptirler ve toplumun her düzeyi ve yanından gelirler.
- b) Bilinmeyen kişilerden oluşur.
- c) İzleyiciler arasında çok az ilişki ve deney alışverişi vardır; yerel ve fiziksel bakımdan birbirinden ayrılmışlardır.
- d) Çok gevşek bir şekilde örgütlenmişlerdir. Kalabalık gibi birleşerek veya toplu şekilde hareket etme gücüne sahip değildirler.

Kitle iletişimi de bu geniş ve belirli bir toplumsal kimliğe sahip olmayan insan topluluklarına bir ya da daha fazla kitle iletişim aracı (gazete, dergi, televizyon, kitap vb.) ile dolayımlanan iletilerin aktarımını içeren bir süreçtir.

1.2.1.2. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları bilgi, görüş ve düşüncelerin paylaşılmasını sağlayan; sosyal örgütlenmeyi güçlendiren; kamuoyu oluşturan; insanın anlama, anlatma, öğrenme ve eğitim görme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayan; insan ilişkilerini değiştirip geliştiren; yeni davranış ve tutum kalıplarını, görüş ve düşünce akımlarını

¹² Atilla Girgin, **Yazılı Basında Haber ve Habercilik 'Etik'i**, 2.b., İstanbul: İnkilap Yayınevi, 2000, s.43.

¹³ İrfan Erdoğan ve Korkmaz Alemdar, **İletişim ve Toplum**, 1.b., Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990, s.54.

yaygınlaştıran en etkin iletişim araçlarıdır.¹⁴ Kitle iletişim araçları, kaynaktan uzakta bulunan, birbirlerinden ayrı konumlanmış çok sayıda insanla aynı anda ilişki kurabilen teknolojik ortamlardır¹⁵

Erdoğan'a göre ise araç denildiğinde toplumdaki örgütlenmiş kitle iletişim güç ve çıkar mücadelesinin kurduğu egemen iletişim düzeni anlaşılmalıdır.¹⁶

Kitle iletişim araçları en temel şekliyle yazılı basın (özellikle gazete ve dergiler), radyo ve televizyon olarak üç grupta toplanabilir.

Enformasyonun teknolojik araçlar yoluyla aktarımı (yazının kullanımıyla başlayarak) matbaanın çıkması ve basının oluşup yaygınlaşmasıyla başlamıştır denilebilir. Bu teknoloji birtakım dini amaçların yerine getirilmesinde (İncil'in basılması, dini propaganda vb.) kullanılmış ve bilimsel düşüncenin gelişiminde de önemli bir rol oynamıştır. Basım teknolojisi aynı zamanda haritalar ve coğrafik enformasyon yoluyla Avrupa kolonicilerinin dünyaya yayılmasına yardım etmiştir.

Uygarlığın gelişmesiyle insan somut algılamalar ve bunun aktarımına bağlı sözel kültürden yazılı kültüre, çok uzun bir süreç içinde geçmiştir. Öykücülere ve halk ozanlarına dayalı ağızdan iletişim ve bilgi birikimi giderek yerini yazılı iletişim ve yazıcılara bırakmıştır. İşte Gutenberg ve ilk basım araçları bu gelişmeye büyük bir ivme kazandırmış ve özellikle 'batı kültürü' olarak anılan uygarlıklar bir yazılı kültüre geçmişlerdir. Bu gelişme, soyut ve genel düşünceye geniş olanak kazandırmış, bilgi saklamak ve aktarmakta sağladığı yaygın olanaklar bir kültür ve iletişim patlamasına yol açmıştır.¹⁷

Basının gelişimi ve kitle iletişim aracı olarak kullanımı ekonomik gücü elde etmiş fakat siyasal güçten mahrum bırakılmış burjuvaların egemen siyasal sisteme

---

¹⁴ Sibel Karaoğlanoğlu, "Kitle İletişim Araçları", [http:// www.dream.gen.tr/toplum/kitle iletisim_araclari.php](http://www.dream.gen.tr/toplum/kitle_iletisim_araclari.php), (2 Ağustos 2005).

¹⁵ Abdullah Özkan, **Küreselleşme Sürecinin Medya ve Kültür Üzerindeki Etkileri**, Stratejik Rapor No:15, İstanbul: Tasam Yayınları, 2006, s.19.

¹⁶ İrfan Erdoğan, **Dünyanın Çarpık Düzeni/Uluslararası İletişim**, 1.b., İstanbul: Kaynak Yayınları, 1995, s.26.

¹⁷ Ersan İlal, **İletişim Yığınsal İletişim Araçları ve Toplum**, 3.b., İstanbul: Der Yayınları, 1997, s.21.

karşı özellikle demokrasi ve özgürlük çerçevesi içinde mücadelesinin en popüler silahı biçiminde önümüze çıkmaktadır. Bu nedenle basın, dördüncü güç olarak nitelendirilmektedir. Berelson bir incelemesinde ‘gazetenin kullanım nedenleri’sorununu irdemiştir: Kamu işleri hakkında bilgi vermek, günlük yaşantının rutinini kolaylaştıran bilgileri veren bir haber ve bilgi aracı olmak, dinlendirici bir araç yerine geçmek, kişilere daha geniş bir ortamda değişik insan, kurum ve düşüncelerle temas imkanı sağlayan bir araç olarak iş görmek vb.¹⁸ Bilgiler, haberler, belgeler, olaylar ve yorumların kamuoyuna kısa bir sürede, saklanabilir ve tekrarlanabilir nitelikte derinlemesine veya yerine göre yüzeysel olarak iletilmesi basının toplumsal yapılanma içindeki önemini giderek arttırmaktadır.¹⁹

Elektronik basını oluşturan radyo ve televizyon ise ayrı ayrı gelişme göstermiştir.

Radyo yayınları özellikle 1927 ile II.Dünya Savaşı sonuna kadar geçen dönem içinde olgunluk çağını yaşamıştır denilebilir. Televizyon yayınlarının bu yıllar içinde henüz deneme niteliğini koruması, II. Dünya Savaşı’nın çıkmasının denemeleri engellemesi, radyonun haber yönünden etkin bir araç haline gelmesini sağlamıştır. Bu dönem içinde radyo bir yandan çeşitli siyasal önderler tarafından propaganda aracı olarak kullanılırken, diğer yandan süratli ve çabuk haber vermesi nedeniyle, gazetecilik mesleğinde yeni atılımların ve deneylerin yapılmasını da kolaylaştırmıştır. II. Dünya Savaşı’ndan 1960’a kadar geçen yıllar içinde olgunluğunun doruk noktasına erişen radyoculuk, 1950’lerden itibaren yaygınlık kazanan televizyon ile karşı karşıya kalmıştır.²⁰

Radyo ve televizyon teknolojisi daha ilk bulunuş biçimlerinde bile, kendilerini geliştiren tüketim toplumunun koşullarına uygun teknolojilerdir. Basın teknolojisi, her ürünün tüketici tarafından satın alınmaması olanağı verirken, radyo televizyon teknolojisi çok büyük bir tüketim olanağı yaratmaktadır: Her tüketiciye bir alıcı gerekmektedir. Üreticiler bu alıcıyı satarak kâr etmektedirler; ileti artık önemli değildir. Böylece, teknoloji içerikten ayrıştırılmıştır. Nitekim, radyo ve televizyon teknolojisi uygulamaya girdiğinde daha program içeriği belli değildir, bu program

¹⁸ Ünsal Oskay, **Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş**, İstanbul: Der Yayınları, 2000, s.137.

¹⁹Haluk Yüksel ve Uğur Demiray, **Basının Toplumsal İletişimdeki İşlevleri**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 1988, s.24.

²⁰ Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, 4.b., Ankara: İmge Yayıncılık, 2000, ss.326-327.

yapısı çok sonra oluşacaktır. Bu gelişme, örneğin basının tarihsel gelişmesinin tam tersidir. İçerikten kopuk teknoloji tüketime elverişli, savurgan bir model yaratacaktır. Herşeyden önce, içerik önemli değildir. Tüketici bir kitap alırken konuyla ya da yazarla ilgilendiği için seçmek olanağına sahiptir, film seçerken de bu olanak kullanılabilir. Televizyonda ise “televizyon seyredilir”. Artık, tutsak bir izleyici yığını düğmeye basınca çıkkanı seyredecektir.²¹

Özellikle yazılı basın, radyo ve televizyonun sahip olduğu bazı özelliklerle yapılanan kitle iletişimi kişisel (bireysel) iletişimden farklı olarak bazı temel özellikleri içeren bir süreç olarak yapılanmaktadır.

1.2.1.3. Kitle İletişiminin Özellikleri

Kitle iletişimi haber verme, eğitim, propaganda, reklam gibi çok çeşitli işlevler taşıyan, temel olarak tek yönlü olan ve kendi içinde görece az farklılaşmış bir topluluğa yönelik bilgi ve anlam aktarımıdır.²²

Kitle iletişiminin tek yönlü olma özelliği bir başka deyişle ileticiden alıcıya tek yönlü iletiler akışını içermesi, bu sürecin, kaçınılmaz bir biçimde alıcının geri bildirimini de kapsayan diğer iletişim şekilleri gibi ‘iletişim’ terimi ile adlandırılması, farklılığı açıkça ortaya koymayı olanaksızlaştırmaktadır. Thompson’a göre karşılıklı konuşmanın, dinleyicinin aynı zamanda potansiyel bir tepki verici olduğu diyalojik durumundan farklı olarak, kitle iletişimi üretici ile alıcı arasında temel bir kopuşu kurumlaştırır; öyle ki, alımlayıcıların iletişim sürecinin akışına ve içeriğine katkıda bulunma kapasitesi görece azdır.

Dolayısıyla burada, bildiğimiz biçimiyle ‘iletişim’den çok ‘iletim’ veya ‘yayım’dan söz etmek daha uygun olabilir. Yine de, kitle iletişim koşullarında bile, alımlayıcıların bir ölçüde katkıda bulunma kapasiteleri yok değildir; alımlayıcılar çeşitli medya ürünleri arasında bazen seçme yapabildikleri ve görüşleri bu ürünleri üretmek ve yaymakla ilgili kuruluşlar tarafından talep edilip hesaba katıldığı sürece bu böyledir.²³

---

²¹ İlal, a.g.e., ss. 46-48.

²² Ana Britannica, Cilt 13, İstanbul: Ana Yayıncılık, 2004, ss. 386-387.

²³ John B.Thompson, “Kitle İletişiminin Bazı Özellikleri”, Erol Mutlu (der. ve çev.), **Kitle İletişim Kuramları**, 1.b., Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005, s.211.

Kitle iletişimi sürecinde hedef kitle ile iletişim kurmak üzere iletileri biçimlendiren kaynak biçimsel bir örgüttür- kitle iletişim kurumları ve bu kurumlarda çalışan profesyonel kitle iletişimcileridir. Profesyonel kitle iletişimcileri diye sınıflandırılan yapımcılar, editörler, muhabirler ve benzerleri türde basın-yayın uğraşında çalışan kimseler aynı zamanda hedef kitle içinde okuyucu ya da izleyici olarak alıcı durumunda da bulunabilirler. Bu kitle iletişim kurumları bir yandan toplumdaki olaylara ya da görüşlere yanıt verirken, öte yandan da iletişimin oluşturucuları, başlatıcılarıdır.

İletilerin biçimlendirilişini kitle iletişim kurumlarının yapıları ve üretim düzenlemeleri etkilediğinden bu kuruluşların özelliklerinin, parasal kaynaklarının, üretim biçimlerinin bilinmesinde yarar vardır. Birkaç şirketin tek elde toplanması; büyük örgütler, hiyerarşik düzen yapısı, şirketler topluluğu içinde başka işlerle uğraşan şirketlerin bulunuşu, baskıcı devlet denetimi, sınırları ve kıtaları aşan çok-ulusluluk, kazancı artırmak için işbirliğine giriş, üretim kaynağının ve dağıtımının bir elde toplanması, kurumsal değerler kitle iletişim araçları kurumlarının egemen özelliklerini oluştururlar.²⁴

Kitle iletişimi kamusaldir; içeriği herkese açıktır; üyelik esasına göre işlemez ve kitle iletişim araçlarının ürünleri fiziksel ve parasal anlamda halkın çoğunluğu için kolayca elde edilebilir ürünlerdir. Ancak elde edilebilirlik her zaman tam bir benimsenme demek değildir. Halkın ne istediğiyle ilgili ihtiyaç araştırmaları, ölçümler, kısa dönemde bir talep profili çıkartabilir ancak kitle iletişimde dolaşan mesajların halkı tam anlamıyla yansıttığını söylemeye yetmez.²⁵

Kısaca, kitle iletişimi sanayi dönemi ve sonrası toplumlarda kamusal mesajların en geniş biçimde paylaşılan sürekli akışının teknolojik ve kurumsal temelli kitlesel üretimi ve dağıtımıdır.²⁶

ÖZET

Kendimizle ve çevremizle ilişkilerimizi yapılandıran bir etkinlik olan iletişim olgusu, farklı şekillerde tanımlanmasına rağmen temelde düşünce ve duyguların aktarımını içermektedir ve kaynak ile alıcı arasında kurulan ilişkinin niteliğine göre

---

²⁴ Usluata, a.g.e., s.78.

²⁵ Erol Mutlu, **İletişim Sözlüğü**, Ankara: Ark Yayınları, 1994, s.130.

²⁶ George Gerbner, "Kitle İletişim Araçları ve İletişim Kuramı", Erol Mutlu (der. ve çev.), **Kitle İletişim Kuramları**, 1.b., Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005, s.93.

biçimlenmektedir. İletişim olgusu ‘kitle’ kelimesi ile birlikte kullanıldığında kişilerarası iletişimden farklı olarak toplumsal iletişim araçlarıyla (kitle iletişim araçlarıyla) yapılandırılan kitle iletişimini ifade etmektedir. ‘Kitle’ kavramı özünde farklı toplumsal düzeylerden gelen ve kendi içinde sıkı bir şekilde örgütlenmemiş bir topluluğu tanımlamaktadır. Gazete, dergi, televizyon vb. kitle iletişim araçlarıyla dolaymlanan iletilerin aktarımını içeren kitle iletişimi, haber verme, eğitim, propaganda, reklam gibi çeşitli işlevleri olan ve tek yönlü olma özelliği nedeniyle iletişimden çok bir iletim sürecini anlatmaktadır. Bu süreçte iletileri sahip olduğu özelliklerle biçimsel bir örgüt biçimlendirmektedir ve herkese açık olan iletiler, kolayca elde edilebilmektedir.

2. KİTLE İLETİŞİMİNDE HABER ÜRETİM SÜRECİ VE HABER İLETİMİNİN TOPLUMSAL ETKİLERİ

İnsan yaşamı çeşitli ileti kaynaklarından beslenen ve sonuç olarak yeni bilgi ve anlamlarla sürekli donatılan bir iletişimler bütünü olarak düşünüldüğünde, kitle iletişim araçlarının bu sürece olan etki ve katkısının çok önemli ve büyük olduğu görülmektedir.

Toplumsal boyutta iletişim ve etkileşimi sağlayan kitle iletişim araçları aracılığı ile bireyler belirli olgu, olay ve gelişmelerle ilgili bilgi edinmekte ve tutum geliştirmektedir. Kitle iletişim araçlarının en temel işlevlerinden biri olan bilgi aktarma işlevi büyük ölçüde haber söylemine dayandırılarak yapılandırılmaktadır.

Görsel ve/ ya da işitsel biçimde aktarılan haber, gerçek dünyada meydana gelen olayların belirli aşamalardan geçerek dolaymlandığı ve kitlelere aktarılırken çeşitli toplumsal işlevleri de yerine getirmesi gereken kitle iletişiminin önemli bir ürünüdür.

2.1. Haber Kavramı ve Özellikleri

Haber belirli bir tanımı olmayan ve bazı ortak niteliklere sahip tanımlamaları olsa da, içeriği birbirinden farklı değerlendirme ve ölçütlerle yapılandırılmaya çalışılan bir kavramdır. Dünyadaki gazeteci sayısı kadar haber tanımı yapmak mümkündür. Doğal olarak ülkelerin, toplumda yaşayan insanların yapısına göre haber anlayışının değişeceğini de öngörmek mümkündür.²⁷

---

²⁷ Nezh Demirkent, **Sayfa Sayfa Gazetecilik**, İstanbul: Dünya Yayınları, 2003, s.123.

Dünya üzerinde her gün belirli koşullar altında ekonomi, siyaset, kültür, sanat, sağlık vb. konuları içeren pek çok olay yaşanmakta ve bu olaylar, bu konulara ilişkin olgu ve değerlendirmeler ile ilgili gerçekliklerin bilgisi kitlelere haber adı verilen metinlerle iletilmektedir. Haber iletisini özel kılan söz konusu veya haberin konusu olan olayın gerçek görüntülere ve olayların kahramanlarına yönelerek, başvurularak medyatik kanallarla ve güç unsurları kullanarak yansıtılmasıdır.²⁸

Bilim insanlarının verdiği bir tanıma göre haber, insanları ilgilendirecek, zamanlı olan bir fikrin, olayın veya sorunun özetidir.²⁹ Modernist bakış açısının kendi bilimsel bilgi paradigmasını kullanarak verdiği bu tanımlamaya benzer haber tanımları çoğaltılabilir.³⁰

- Üzerinde konuşulan her şey haberdur.
- Olan her şey haberdur.
- Karşılaşılan her yeni, haberdur.
- İnsanların bilmek istediği herşey haberdur.
- Zamana uygun herşey haberdur.
- Haber olayların raporudur.
- Haber yarının tarihidir.
- Haber hikayenin hikayesidir.
- Çeşitli olayların belirli bir yer ve zaman içinde gerçekleşmesine olay, bunun bilmeyenlere aktarılmasına haber denir.

Haber kavramı özellikle ‘olay’, ‘bilgi’, ‘gerçek’ ve ‘söylem’ kavramlarıyla açıklanmaya çalışılmaktadır.

2.1.1. Haber ve Bilgi

Haber bilgidir. Haberde yer alan bilgi, çeşitli kaynaklardan (resmi, özel vb.) sağlanmış bilgidir. Haber metninin özellikleri dolayısıyla kaynaktan alınan bilgi,

---

²⁸H.Mustafa Açıkoğuz, **İletişim Felsefesine Giriş**, 2.b., İstanbul: Birey Yayıncılık, 2003, s.182

²⁹Erkan Yüksel ve Halil İbrahim Gürcan, **Haber Toplama ve Yazma**, Konya: Tablet Kitapevi, 2005, s.56.

³⁰Fevzi Kahraman, “Habercilik ve Ajanslar”, **Yeni Türkiye Dergisi Medya Özel Sayısı**, 1996, s.1112’den Ayşe Cengiz, “Haberde Gerçekliğin Yeniden Kurgulanması”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002) ss.6-7.

haber üretim sürecinde enformasyona dönüştürülür. Haberde aktarılan bilgi dönüştürülmüş, işlenmiş bilgidir. Haber sistematik bir bilgi değildir. Bilimsel bilgi sistematiktir. Geçerliliği başka verilerle yanlışlanana kadardır. Haberin zamanlı bir bilgi olması çok çabuk bayatlaması, eskimesi anlamına gelir.³¹ Günlük yaşantımızda karşımıza çıkan haber akışı, yeryüzünde bir dolu olayın olup bittiğinin bilgisini vermektedir. Bu dünyaya dair bir bilgidir. Dünya bilgisidir.Haber bu dünyanın devinimini, hareketin varlığını ve sürekliliğini kanıtlayan, kanıtlamaya çalışan bir bilgidir. Yani haber, bize her şeyden önce bir zaman algısı vermektedir. Önce ve sonra arasında bir fark olduğunu tanıtlamaktadır.³²

Emil Dovifat'a göre haber, bireylerin ve toplumların var olma mücadelesinde ortaya çıkan gerçeklere ilişkin malumdur.³³ Siyaset bilimci Doris Graber'e göre ise haber sadece herhangi bir bilgi değildir, hatta dünya hakkındaki en önemli bilgi de değildir; aksine haberin içerdiği bilgi daha ziyade güncel sansasyonel (skandallar, şiddet ve dram haberlerinin baskın öğeleri) ve alışılmış (uzak olaylarda bile bir aşinalık hissi uyandıran tanıdık hayat tecrübelerine veya insanlara dayanan öyküler) bilgidir.³⁴

2.1.2. Haber ve Olay

Girgin'e göre haberin amacı, gerçekleşen herhangi bir olayın kitlelere aktarılmasıdır. O halde haber 'olay'dır. Olay ayrıca, ortaya çıkan, oluşan durumdur. 'Olay'ı geniş anlamda düşünmek gerekmektedir. Olay, bir eylemin yanı sıra bir söylem de olabilir. Ancak, olay (eylem ya da söylem ya da her ikisi), gözlemleyen varsa haber olmaya adaydır. Gözlemleri, duyumları iletmek ise haber üretmektir.³⁵

Bir olayın belirli aktörlerin, belirli mekan ve zamanda katılımlarıyla gerçekleştiği düşünüldüğünde, 'olay' olarak nitelenen haberin de zaman, mekan ve aktörler bileşenlerinden oluştuğu düşünülebilir. Zaman, habere konu olan olayın

³¹ Kemal Aslan, **Haberim Var! Örneklerle Haberin ABC'si**, İstanbul: Anahtar Kitaplar, 2003, ss.19-21.

³²Çiler Dursun, "Haberde 'Gerçekliğin İnşa Edilmesi' Ne Demektir?", Çiler Dursun (der.), **Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi**, Ankara: Elips Yayınevi, 2004, s.59.

³³Karl-Ernst-Jipp, **Wie Schreibe ich eine Nachricht?**, Buchverlag I.Stuttgart, 1990, s.9. (Fusun Alver, Haber Üretim Süreci, KOÜ İletişim Fakültesi, Gazetecilik 1 Ders Notları, 2006, s.1).

³⁴Doris Graber, **Kitleleşen Medya ve ABD Politikası**, 3.b., Washington D.C.: Congressional Press, 1989'dan W.Lance Bennett, **Politik İllüzyon ve Medya**, 1.b., Çev. Seyfi Say, İstanbul: Nehir Yayınları, 2000, s.63.

³⁵Girgin, a.g.e., s.74.

geçtiği zamanı ifade etmektedir. Mekan habere konu olan olayın geçtiği yeri anlatmaktadır ve olay içinde yer alanlar ise aktörlerdir.³⁶

Haber olayların edebiyatıdır.³⁷ Wilbur Schramm ise olay ve haberin özdeş olmadığını fakat haberin olayın esas çerçevesi içinde tekrar kurulabilmesi hedefi olduğunu vurgularken aynı zamanda haberin düşünsel boyuta, sübjektif bir yapıya sahip olduğuna da gönderme yapmaktadır.³⁸

2.1.3. Haber ve Gerçek

Haberleşme sürecinin giderek geliştiği kitle kültürü çağında haber, yaşanmış gerçeklerin yeniden üretilmesi olarak tanımlanır. Bu konuda Walter Lippman, haber ile gerçek arasındaki ilişkiyi inceleyerek bunların aynı olmadıklarını, ayırt edilmeleri gerektiğini ileri sürer. Lippman'a göre haberin işlevi herhangi bir olayı göstermek, gerçeğin işlevi ise, gizli kalmış bilgileri günışığına çıkarmak, bağlantılar kurmak ve bireyleri harekete geçirecek gerçekliğin sınırlarını çizmektir.³⁹ Kültürel okulun temsilcisi Hall'a göre ise medyada temsil edilen gerçeklik basitçe verili bir olgular dizisi olarak görülemez. Gerçek, gerçekliğin belirli bir tarzda kurulmasıdır. Gerçeklik tanımları, tüm bir dilsel pratikler yoluyla desteklenip üretilmektedir ve bu dilsel pratikler aracılığıyla 'gerçek'in seçilmiş tanımları temsil edilmektedir. Mesaj şimdi aşıkâr 'mesajı' bazında değil, ideolojik yapılanışı bazında analiz edilmek zorundadır.⁴⁰ Ona göre, egemen söylemler haber söylemi içinde yeniden yapılandırılmaktadır ve anlamın üretimi ve dönüştürümü modern toplumlardaki kültürel ilişkilerin bir parçası ve bölümüdür: sağduyunun ve toplumsal dünyaya ilişkin gündelik 'bilgi'nin nasıl yapılanacağını ve alan boyunca süreklilik gösteren iktidar oyununu – tahakküm kurma ve tabi olma oyununu – düzenler. Yapı, anlam ve iktidar oyunu dışında işleyen güçsüz ve sınırsız 'iletişim şebekesi' modeli artık terk

³⁶ Kemal Aslan, **Haberin Yol Haritası**, 1.b., İstanbul: Anahtar, 2002, ss.119-121.

³⁷ Atilla Girgin, **Haber Yazmak**, İstanbul: Der Yayınları, 2002, s.8.

³⁸ Tokgöz, a.g.e., s.163.

³⁹ Seyide Parsa, **Televizyon Haberciliği ve Kuramları**, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 1993, s.35'den Başak Solmaz, "Kitle İletişim Araçlarında Kurgulanan Gerçeğin Boyutları, Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma", **Selçuk İletişim**, Sayı 2 (Ocak 2004), s.54.

⁴⁰ Stuart Hall, "İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü", Mehmet Küçük (der. ve çev.), **Medya, İktidar ve İdeoloji**, Ankara: Ark Yayınları, 1999, s.88.

edilmelidir.⁴¹ Haber üretim sürecinde, Ayna Modeli'ni savunanlar ise haberin, gerçeğin bir yansıması olduğunu ve olması gerektiğini iddia ederek, olayların mümkün olduğunca doğru ve objektif biçimde gözlemlenerek bu şekilde rapor edilmesi zorunluluğunu belirtmektedirler. Bu görüş, gazetecinin haberi 'oluşturduğunu' kabul etmeyerek, onu sadece 'olduğu gibi yansıttıklarını' (aktardıklarını) öne sürmektedir.⁴²

2.1.4. Haber ve Söylem

Farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılan 'söylem' sözcüğü, modernist bir bakış açısı ile bakıldığında iletişim olgusunun bir parçası olarak görülen tüm anlatım ya da aktarım dizgelerini kapsayıcı bir kavram ya da düşüncenin dil yoluyla iletişimi olarak ele alınabilir.⁴³

Ancak 'söylem' olgusu günümüzde post modern bakış açısı ile tanımlanmaya çalışılırken farklı boyutlar da kazanmaya başlamıştır. Fransız felsefeci M.Foucault'un görüşlerini hareket noktası olarak kabul eden bu bakış açısına göre söylem birey ya da kurumların değer ve yargılarının sistemli bir biçimde dile yansıtılmasıdır.⁴⁴ Söylem, sözcüklerin ve tümcelerinin ötesinde gerçekleşen bir dil olgusunu anlatmaktadır.⁴⁵

Toplumsal iktidar yapılarını üreten ya da başka bir deyişle yansıttığı ideolojik tutumla belirli bir söylem yaratan en önemli araçlardan biri de kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları yoluyla yayılan ve yapılan yazılı, sözlü ve görsel söylemlerin diğer söylem türleri içinde en kapsamlı ve etki gücü en yüksek söylem türü olduğu söylenebilir. Kitle iletişim araçları yoluyla dünyanın her tarafına yayılan bu söylemler (kitle iletişim araçları ve onun ürünlerine erişim iktidar yapılarıyla

---

⁴¹ Stuart Hall, "İdeoloji ve İletişim Kuramı", Süleyman İrvan (der.), **Medya Kültür Siyaset**, Ankara: Alp Yayınevi, 2002, s.120

⁴² Mahmut Oktay, **Politikada Halkla İlişkiler**, İstanbul: Derin Yayınları, 2002, s.115.

⁴³ Dilek Doltaş, "Söylem ve Yazın", Ahmet Kocaman (der.), **Söylem Üzerine**, 2.b., Ankara: Metu Press, 2003, s.48.

⁴⁴ G.R.Kress, **Linguistic Processes in Sociocultural Practice**, Victoria: Deakin University Press, 1985'den Roger Fowler, **Language in the News**, 1st ed., London: Routledge, 1991, s.42.

⁴⁵ Deniz Zeyrek, "Söylem", **Çağdaş Türk Dili ve Kavram Yazıları Özel Sayısı**, 77/78 Temmuz / Ağustos, s.60.

ilişkili olsa da) pek çok insanın çevresinde olup biten olaylar hakkında bilgi edinmesini ve bu olaylar hakkında tutum geliştirmesini sağlar.

Haber ve (tüm medya metinlerini) bir söylem olarak kavrayan eleştirel iletişim çalışmaları içinde özellikle İngiliz Kültürel Okulu'nun yaptığı çalışmalar Hardt'a göre 'şeffaf' anlam taşıyıcıları olarak medya metinleri nosyonlarına meydan okumuştur ve medya metinlerinin dilsel ve ideolojik yapılanmasına çok daha fazla dikkat sarfetmiştir. Pasif izleyici anlayışının yerine daha aktif bir izleyici, okuma anlayışını koymuştur ve medya mesajlarının nasıl kodlandığı, kodlanmış metin uğrağı ile izleyicinin değişiklik gösteren kodaçimleri arasındaki ilişkilere yoğunlaşmıştır ve son olarak da medyanın başat ideolojik tanımların ve temsillerin dolaşımında ve sağlamlaştırılmasında oynadığı rolün incelenmesiyle uğraşmıştır.⁴⁶

Haber bir söylem olarak ele alan Van Dijk ise insanların hayatlarında kendi aralarında geçen günlük konuşma pratiklerinin yanı sıra en çok basın ve televizyon aracılığıyla okunan ve izlenen haberlerin bir söylemsel pratik alanı oluşturduğunu vurgulamaktadır.⁴⁷ Ona göre haber söyleminin güç potansiyeli devasa olup, haber raporlarının, şemalarının, başlıklarının ve üslubunun yakından incelenmesinin siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel iktidarın uygulanımını ve bu uygulanımı destekleyen ideolojilerin iletişimini ve edinimini anlamak açısından hayati bir önemi vardır.⁴⁸

Görüldüğü üzere haber kavramının tanımları ve yine bu tanımlar içinde verilen özellikler farklı bakış açılarına göre çeşitlenmektedir. Ancak esas olan haberin içinde üretildiği politik ve ekonomik örüntüyü yansıtan bir ürün olmasıdır. Genel anlamda, haber, toplumun bilgi ve ilgisini geliştirecek, dönüştürecek, gerçekliğin kurgusal olarak yayımlanacak medya organizasyonunun yapısına, teknolojisine ve ideolojisine göre yeniden kurgulanmasıdır.⁴⁹

---

⁴⁶ Hanno Hardt, "Eleştirel Teori, Kültürel Çalışmalar ve Amerikan Kitle İletişimi Araştırması", Mehmet Küçük (der. ve çev.), **Medya, İktidar ve İdeoloji**, Ankara: Ark Yayınları, 1999, ss.55-56.

⁴⁷Teun A. Van Dijk, **News As Discourse**, New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates Publication, 1988, s.110.

⁴⁸Teun A. Van Dijk, "Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları", Mehmet Küçük (der. ve çev.), **Medya, İktidar ve İdeoloji**, Ankara: Ark Yayınları, 1999, s.370.

⁴⁹Nurdoğan Rigel, **İleti Tasarımında Haber**, 1.b., İstanbul: Der Yayınları, 2000, s.177.

2.2. Haber Seçiminin Kapı Tutuculuk ve Haber Değeri Kavramlarıyla İlişkisi

Haber üretim süreci dünya üzerinde meydana gelen gelişmelerin seçime (seleksiyona) tabi tutulduğu ve dolayımınarak kitlelere aktarıldığı ve dolayısıyla haber içeriğinin yapılandırıldığı bir süreçtir.

Geleneksel anlamda haber seçimi ya da seleksiyonu kapı tutucusu ve haber değeri kavramlarıyla açıklanmaya çalışılmaktadır.

2.2.1. Kapı Tutucular

'Kapı tutucular' kişiler arası iletişim sistemlerini 'dışarıdaki bir şeye' bağlayan kişiler olarak nitelenir. Kapı tutuculuğun anlamı bir kanalın stratejik bir kısmını kontrol etmektir. Bu kanal bilgi ya da mal akımı için olabilir. Denetim yoluyla bu kanaldan akanın gruba ulaşip ulaşmayacağı konusunda karar verir.

Haber kapı tutucusu uygun ve yeterli hammadde akımı, dağıtımı ve işlenmesi için, garanti eden toplama ve süzme ajansları olarak hareket eden birçok kapı tutucudan biridir. Haber akımı sürecinde kapı tutucu tek bir yerde yerleşmemiştir. Aksine hemen her önemli adımda kapı tutucular görürüz. Bunlar hem haber ajansları editöründen önce, hem de sonra yer alırlar ve haberin seçildiği alandan, alanda habercilerin ilişki kurduğu 'haber kaynaklarından', haber servisine, oradan bu servisi kullanan haber örgütlerine ve sonunda haberin 'halka' gönderilmesine kadar olan geniş alanda yer tutarlar. Bu kapı tutucular yoluyla çeşitli safhalarda kaynak ve enformasyon seçme ve süzme işlevi yapılıır. Bu işlev sırasında kapı tutucuların belli alışılmış yerlerden (siyasal örgütler, parlamento, havaalanları, hastaneler, mahkemeler gibi) ve belli kimselerden (siyaset adamları, siyasal ve ekonomik örgütlerin sözcüleri, polis gibi) faydalanması bize haberlerin yanlı olduğu izlenimini verir. Fakat bu süreç ve kapı tutucuların rolü, pozitivist-deneyci aydınlar tarafından, karmaşık ve birbirine girmiş olayları düzene sokarak nesnel bir şekilde iletmek olarak sunulur. Yani kapı tutucuların pratiği profesyonel sorumluluk taşıyan bir etkinliktir. Gerçekte, 'belli bir yöne meyil' sadece kapı tutucuların standartlaşmış etkinliklerinden değil, bu etkinlikleri belirleyen kültürel, ekonomik ve ideolojik yapının özelliklerinden ortaya çıkar.⁵⁰

---

⁵⁰Irfan Erdoğan ve Korkmaz Alemdar, **Öteki Kuram**, Ankara: Erk Yayınları, 2005, ss.73-74.

Bittner'e göre kapı tutucuların hangi enformasyonu seçtikleri veya reddettikleri konularındaki tercihleri birçok değişken tarafından etkilenmektedir. Bu değişkenlerin ilki , ekonomiktir. Birçok kitle iletişim aracı kara yönelik bir şekilde çalışır veya parayı nasıl kazandığı ve harcadığıyla daha çok ilgilenir. Bu yüzden de reklamcılar, sponsorlar ve katkıda bulunanlar haber seçimi ve haber yorumlarında büyük etkilere sahip olabilirler. İkinci değişken ise yasal sınırlamalardır. Hukuk kuralları, evrensel normlar, ülkelerarası antlaşmalar haberlerin seçimi ve sunumuna önemli sınırlamalar getirir. Bir organizasyonun herhangi bir işi yapabilmesi için kullanabileceği son anı ifade eden 'deadline' kavramı da kapı tutucunun tercihinde ya da kararında etkili bir değişkendir. Dördüncü değişken, kişisel ve mesleki ahlakıdır ki bu, mesajların kabul veya reddini etkiler. Beşinci değişken, medya kuruluşları arasındaki rekabettir. Birçok kaynağın bulunduğu bir ortamda, rekabette profesyonelleşme enformasyonun daha objektif bir şekilde sunulması elzem hale gelir. Altıncı değişken, haber değeridir. Haberlerin mukayesesi yapılmalı, konular hakkında izafi yoğunluk göz önünde bulundurulmalıdır.⁵¹

2.2.2. Haber Değeri Kavramı

Haber değeri haber üretim aşamasında, medya organizasyonunun yaratıcı grubunda yer alan, genel yönetmeninden stajyer muhabire kadar tüm kapı tutucularının önlerine gelen enformasyondan hangisinin, haber üretim sistemine alınacağına karar vermelerine yardımcı olan ölçütler olarak tanımlanmaktadır.⁵²Haber değerleri haber öykülerinin seçilmesinde, kurulmasında ve sunumunda kullanılan profesyonel kodlardır.⁵³

Haber üretimi sürecine ilişkin yaklaşımlar, haber içeriğine etki eden faktörlere yükledikleri farklı önem ve değer ile haber üretim sürecine yeni açılımlar getirmektedir. Liberal görüş, haber değerini 'bir olay / olgunun kamu yararı açısından öneminin belirlenmesi' olarak açıklarken ağır basan yanında kamunun yer aldığını söylemektedir. Eleştirel görüş , haber değerinin belirleyicisinin haber

---

⁵¹ Stewart L.Tubbs and Sylvia Moss, **Human Communication**, 6.ed. McGrawHill INC, USA, 1991'den Edibe Sözen, **Medyatik Hafıza**, İstanbul: Timaş Yayınları, 1997, s.39.

⁵²Melvin DeFleur ve Everette Dennis, **Understanding Mass Communication**, Boston: Houghton Mifflin Company, 1991, s.384'den Rigel, a.g.e., s.202.

⁵³**Basın Sözlüğü**, İstanbul: İ.Ü. İletişim Fakültesi Yayını, 1998, s.59.

medyasının seçkinleri olduğunu belirtmektedir. Bu görüşe göre, neyin kamunun bilgisine sunulmasının yararlı ve doğru olduğuna karar verilirken egemen güç / iktidar çıkarları ve medyanın önceliklerinin etkin olduğu vurgulanmaktadır.⁵⁴ Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin temsilcilerinden Stuart Hall, medyanın kendi içinde doğal olarak haber değeri olan olayları yalın ve şeffaf biçimde aktarmadığını ifade etmektedir. Ona göre haber, sosyal anlamda oluşturulmuş bir dizi kategoriye göre seçilmiş olayların ve konuların sistematik seleksiyonu ile başlayan karmaşık bir sürecin ürünüdür.⁵⁵ Hall, haber değerinden bahsederken iki kavram üzerinde durmaktadır. Bunlar standart haber değeri diğeri de ideolojik haber değeridir. Hall'un standart haber değeri olarak isimlendirdiği haber olma ölçütleri profesyoneller (basın mensupları, akademisyenler vb.) tarafından belirlenmiştir. İdeolojik haber değeri ise toplumda var olan ideolojik yapılar tarafından belirlenir (haberi yapanlar, iletişim araçları, okur vb.) İdeolojik haber değerini belirleyen kurumlardan biri haberin yer alacağı iletişim aracıdır. İdeolojik haber değeri haberi yayınlayan gazete ya da derginin ideolojik konumlanışına, haber politikasına, geleneklerine ve sahip olduğu imaja bağlı olarak belirlenecektir. İdeolojik haber değeri okur tarafından da belirlenir. Okurun hayat karşısında kendini konumlandırışı, olayları algılayışını ve anlamlandırmasını da büyük ölçüde belirler.⁵⁶ Fenomenolojist görüş ise haberin değerinin toplumsal ve kültürel sembollerin etkisiyle seçilip yapılandırıldığını öne sürmektedir.⁵⁷

Haber değeri teorisinin temelini oluşturan çalışmalar ilk kez 1920'li yıllarda Walter Lippmann tarafından gerçekleştirilmiştir. Bilgi teorisi perspektifinden hareket eden Lippmann, basının kendine özgü bir gerçeklik tasarladığını belirleyerek, haber olabilmeyen kriterlerini ortaya koymuştur. Lippmann'a göre haber değeri, çeşitli olayların, varlığına ve birleşimine göre basın tarafından yayınlanmaya değer

---

⁵⁴Sibel Karaduman ve Murat Karaduman, "Bilgi Toplumunun Oluşmasında Televizyon Haberlerinin Yeri ve Öneme İlişkin Eleştirel Bir Bakış", <http://www.iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/06-01.pdf> (12 Eylül 2006)

⁵⁵S.Hall, C.Crichter, T.Jefferson, J.Clark and B.Roberts, **Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order**, London: Macmillan, 1978 s.53'den Fowler, a.g.e., s.12.

⁵⁶S.Hall, **The Determinations of News Photographs** in S.Cohen and J.Young Eds. The Manufacture of News, 1973'den Şeyda Sever, "Belgesel Fotoğraf ve Haber Fotoğrafı; Fark Nerede? (2)" http://www.fotografya.gen.tr/issue-13/s_sever.html (25 Aralık 2006).

⁵⁷Mustafa Şeker, "Özel Televizyonlarda Haberin Seçimi ve Yapılandırılması", **Selçuk İletişim**, Sayı 2 (Ocak 2004), s.71.

görülmesidir. Lippmann, tasarısını haber değerlerini belirleyen somut örneklerle geliştirmiştir. Buna göre, bir olayın haber değerine sahip olabilmesi için alışılmışın dışında (sürpriz, sansasyonel) olması, tasarlanması, süreyle sınırlandırılması, yapısının basit ve bir mantığa sahip olması, olaya etkili veya ünlü kişilerin (kurumsal etki, seçkinlerle ilgili olması) katılımı ve olay yerinin okura / dinleyiciye yakın olması gerekmektedir. Lippmann'a göre bir olay, yukarıda belirtilen faktörlerden ne kadar fazlasına sahipse, haber değeri o kadar yüksektir ve basında yer alma olasılığı artmaktadır. Ona göre basın bir ikilem içindedir; haberler, gerçeği yansıtmamakta, seçilmeleri objektif kurallara göre yapılmamakta, uzlaşmaya dayanan seleksiyon kararlarının bir sonucu olmaktadır.⁵⁸

Haber değeri konusunda geçen zaman içinde diğer araştırmacılar da değişik sınıflandırmalar ve ayrımlar yapmışlardır ve haberi yapılacak konunun ve haber içeriğinin belirlenmesinde birtakım ortak, genel geçer ölçütlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunlardan 1965 yılında Johann Galtung ve Mari Ruge'un çerçevesini çizdiği haber değeri ölçütlerine haber değeri kavramı açıklanırken sıklıkla gönderme yapılmaktadır. Bu ölçütler arasında sıklık derecesi (olayların zamana yayılmasından çok, kısa sürede olup bitmesi haber değerini arttırır), bolluk (daha büyük, daha iyi, daha dramatik gibi karşılaştırmalı büyüklükler habere bir başlangıç değeri verir), açıklık (herhangi bir konunun ya da olayın kolay anlaşılır olma özelliği haber değerini yükseltir), benzerlik (benzerlikler diyalog, karşıtlıklar ise çatışma yarattığında, haberlerde "öteki" üzerine kurgulanan olumsuzluklar, benzerliklerle yok edilebilir), tahmin edilebilir olma (önceden bilinen, beklenen gerçekleştiğinde olayın haber değeri yükselir), bağlantılar (eski haber hikayeleri yeni gelişmeler için yol gösterici olabilmektedir), bileşim/tertip (haberler seçilirken, olumlu haberler ve olumsuz haberler arasında bir bileşim/tertip yapılır), seçkin kişiler/seçkin uluslar (habere konu olan ya da haberin tematik yapısını oluşturan seçkinler, haber seçiminde temel değişken olarak kullanılır), kişisellik (toplumca tanınan bir kişiyle ilgili olaylar ya da bir insanla ilişkilendirilebilecek öyküler, diğerlerinden daha

---

⁵⁸ Walter Lippmann, **Public Opinion**, New York, Pantheon, 1966'dan Füsun Alver, **Basında Yabancı Tasarımı ve Yabancı Düşmanlığı**, İstanbul: Der Yayınları, 2003, s.204.

değerlidir) ve olumsuzluk (siyasi gelişmeler olumsuz olmalıdır, günlük yaşam, trafik sorunu başta olmak üzere olumsuzluklarla doludur) bulunmaktadır.⁵⁹

Burton ise habercilik değerlerini haberleri yapanların bazı konuların haber değeri olduğunu düşünmesine ve bu konuların sunuluş biçimine bağlamaktadır ve ona göre bazı genel değerler (olumsuzluk, eve yakınlık, yakın zamanda meydana gelmek, revaçta olma, devamlılık, basitlik ve kişisellik) bazı öykülerin diğerleri arasından seçilmesine yarayacak özellikleri olduğunu gösterir. Bu bakımdan haber üretme sürecinde bir taraf tutma oluşmuştur. İletişimi kodlamadaki bu seçici yaklaşım içerik değerleri ve geliştirim değerleriyle de desteklenmektedir. Felaketlerle, yıldızlarla, kraliyet ailesiyle, otoritelerle ilgili haberler içerik değerlerine örnek olarak verilebilir. Geliştirim değerleri ise iletinin geliştiriminde, öykünün ele alınışında değerli bulunanları ifade eder. Belirli geliştirimlere uygun olan öyküler diğerlerinden daha fazla yeğlenebilir. Öykülerin bir ele alış biçimi olarak dramatize edilmesi değerlidir. Çatışma değerlidir.⁶⁰

Çağdaş haber üretimi araştırmalarının birleştiği nokta göz önüne alındığında haberin gerçekliğin tasarlandığı bir metin olarak ele alındığı görülmektedir. Haber medyası toplumsal gerçekliği kırar ve yeniden kurar.⁶¹ Muhabir, gazeteci olaya / olguya ilişkin yakalayabildiği bilgilerle haber adlı başka bir metin oluşturmaktadır. Dolayısıyla haberci, gerçeği büsbütün yakalayıp yansıtabilen değil, onun yerini tutan yani gerçeği temsil eden bir metin olarak haber metnini üretmektedir, yazmaktadır, sunmaktadır.⁶²

Haber seçimi ve haberdeki gerçekliğin tekrar kurulması sürecinde öncelikli haber değerinin ne olduğu tartışmalı olmakla beraber özellikle yazılı ve görsel basında ‘olumsuzluk’ değeri taşıyan haberlerin büyük oranda yer aldığı görülmektedir.

---

⁵⁹ Dennis McQuail, **Mass Communication Theory**, London: Sage Publications, 1994, s.270'den Rigel, a.g.e., ss.204 – 205.

⁶⁰ Graemer Burton, **Görünenden Fazlası: Medya Analizlerine Giriş**, 1.b., çev. Nefin Dinç, İstanbul: Alan Yayıncılık, 1995, ss.137-139.

⁶¹ Ayşe İnal, **Haberi Okumak**, İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996, s.115.

⁶² Çiler Dursun, “ Haber ve Habercilik / Gazetecilik Üzerine Düşünmek”, [http:// www.bianet.org](http://www.bianet.org) (21 Aralık 2006).

2.2.3. Haber Seçimi ve Bir Haber Değeri Olarak ‘Olumsuzluk’

Haber üretim sürecinde gerçeklik tekrar kurulurken bir seçme işlemi kaçınılmaz olarak yapılmaktadır ve haber politik ve ekonomik alanda kurulan bir gerçeklik olmaktadır.

Haber değerini belirleyen faktörlerin haberin seçilme sürecine olan etkisi ise iki farklı modelle açıklanmaya çalışılmaktadır. Nedensel Model, haber faktörlerini gazetecilik seleksiyon kararının bir etkisi olarak kabul etmektedir. Haber faktörleri, bu modelde biçimsel olarak bağımsız, medyanın seçiminde ise, bağımlı değişkeni oluşturmaktadır. Bu modele göre gazeteciler, belli bir amaca yönelik hareket etmeyen, haberleri objektif kriterlere göre seçen, pasif haber ileticileridir. Bu nedenle olaylar ya da haberler, belirli özellikleri (haber faktörlerini) içerdikleri ve özelliklerin anlamı konusunda bir uzlaşma olduğu için medya tarafından yayınlanmaktadır. Nedensel yaklaşım, gazetecilerin haber faktörlerini bir seleksiyon kriteri olarak içselleştirdikleri içeriksel bir öğrenme sürecini koşul olarak getirmektedir. Buna göre medyanın haber seçimi, temelinde ‘objektif’ kriterler ve bağlayıcı ‘normlar’ bulunan ve gerçeklik alanını yansıtan bir görünüm sergilemektedir.

Nedensel modelden farklı olarak Joachim Friedreich Staab, haber faktörlerini gazetecilik seleksiyon kararının bir nedeni değil de sonucu olarak gören Final Modeli geliştirmiştir. Final Modelde haber faktörleri, yalnızca neden değil, yayınlama kararlarının bir sonucu olarak da görülmektedir. Gazeteciler olayları, belli özelliklere sahip oldukları için seçmekte ve onları sürekli vurgulamaktadır. Bu yaklaşıma göre haber faktörleri gösterilecek ilgiyi belirlemek için bilinçli veya bilinçsizce kullanılan bir araç işlevi görmektedir. Biçimsel olarak yayınlama kararı bağımsız değişkenleri, haber faktörleri ise, bağımlı değişkenleri oluşturmaktadır. Final modelde gazeteciler, öncelikle pasif enformasyon ileticisi olarak görülmemekte, aksine haberleri, düşünceleri, ya da değer yargıları gibi sübjektif kriterlere göre seçen, haber faktörleri tasarısına dayandıran ve politik davranan enformasyon şekillendiricileri olarak kabul edilmektedir.⁶³ Staab’a göre haber faktörleri haber seçimini açıklamak için kullanılan

---

⁶³ Hans Matthias Kepplinger, “Voluntarische Grundlagen der Politikberichterstattung”, Frank E. Böckelmann (der.) **Medienmacht und Politik**, Berlin: Wissenschaftsverlag Volker, 1989 ve J.Friedrich Staab, **Nachrichtenwert-Theorie Formale Struktur und empirischer Gehalt**, München: Beck Verlag, 1990’dan Alver, a.g.e., ss.204 -205.

bir teoriden çok medya gerçekliğindeki yapıları ve ilişkileri tanımlamak ve analiz etmek için kullanılan bir modeldir.⁶⁴

Belirlenen geleneksel haber değerleri içinde öncelikli olan haber ölçütünün ne olduğu tartışmalı olmakla beraber ‘kötü haber iyi haberdır’ anlayışının genel olarak benimsendiği ve özellikle olumsuz içeriğe sahip olan haberlerin kitlelerin ilgisini daha çok çektiği söylenebilir. Medya özellikle duygusal ve sürekliliği olan hikayeleri; korku, tehdit ve şiddet içeren olayları gündeme taşımakta ve sorunsallaştırmaktadır. Doğal afetler, trafik kazaları ve salgın hastalıklar gibi trajik olaylar, cinayetler vb. konuları içeren temelde olumsuz ancak aynı zamanda yeni ve beklenmedik olan olaylar medya aracılığı ile dramatize edilmekte ve izleyici ya da okuyucunun haber aktörleri ile özdeşim kurması sağlanarak istenilen etki yaratılmaktadır. Schulz bir olayın taşıdığı haber değerinin kitlelere aktarılırken daha fazla vurgulandığını söylemektedir. Örneğin bir olayın haber değeri onun taşıdığı olumsuzluktan kaynaklanıyorsa bu olayın olumsuz yönü vurgulanmaktadır.⁶⁵

Medya, riskleri ve tehlikeleri kamuoyuna sunarken anahtar bir rol üstlenmektedir ve konuları son derece seçici bir şekilde kamuoyuna aktarmaktadır. Medya bazen kamuoyunu rahatlatmak yerine küçük riskleri büyütürken bazı durumlarda da (örneğin yeni teknolojileri tartışmasız bir biçimde gelişme olarak sunduğunda) ciddi riskleri göz ardı etmektedir. Riskler ve tehlikelerle ilgili bilgi verirken en büyük problem, belirli bir kaza ya da felaket biçiminde kendini ortaya koyana kadar riskin ya da tehlikenin soyut ve görünmez oluşudur. Medya varsayımsal riskleri aktarmaktan hoşlanmaz. Medyanın istediği teorik tartışmayla arasında bağlantı kurulabilecek gerçek bir olay ve bu öyküye insani bir boyut kazandıracak gerçek insanlardır.⁶⁶

Medya haberleri giriş, gelişme, sonuç ve karakterleri olan, bir konuya sahip öykülerle okuyucu ya da izleyiciye aktarmaktadır ancak dünyada meydana gelen birçok şey belirsizliğini korumaktadır. Medyanın kullandığı anlatı yapısı bu olayların kolay bir şekilde anlaşılabilir ve net bir biçimde sebep sonuç ilişkileri kurulan olaylar

---

⁶⁴‘News Values’, [http:// www.cultsock.ndirect.co.uk/MUHome/cshtml/media/nvdetail.html](http://www.cultsock.ndirect.co.uk/MUHome/cshtml/media/nvdetail.html) (21 Aralık 2006).

⁶⁵Winfried Schulz, “Television and The Pictures In Our Heads”, [http:// www.kowi.wiso.uni-erlangen-](http://www.kowi.wiso.uni-erlangen-) (20 Mayıs 2006).

⁶⁶Agner Fog, “The Supposed and The Real Role Of Mass Media In Modern Democracy”, <http://www.agner.org/cultsel/mediacrisis.pdf=search>, (20.Mayıs 2006).

olduğu izlenimini vermektedir. İyi bir öyküleme drama gerektirmektedir ve bu nedenle gazeteciler dram ögesini kullanmaktadır.⁶⁷ Olaylar dramatize edilerek ya da yaşanan olay örgüsü içerisinde –haber değerinin varlığı gözetilmeksizin- dramatik olan öne çıkarılarak oluşturulan haber dramaları, aktarılan hikayedeki aktörler üzerine yapılandırılmaktadır. Habere konu olan olayların dün yaşanan ve yarın da yaşanması olasılığı taşıyan boyutlarından çok ‘şimdiki zaman’ da gerçekleşen kadarının önemsendiği, yaşananların kurumsal ya da ulusal etkilerinden çok bireysel etkilerinin vurgulandığı bu tür haberler, giderek bir ‘melodrama’ dönüşmektedir.⁶⁸

Kitle iletişim araçları, çoğu zaman dram, trajedi, gözyaşı, risk, kriz vb. olumsuzluk içeren insanlık hallerini haber metinleri aracılığıyla belirli bir gündem yaratmakta ve kitlelerin paylaşımına sunmaktadır.

2.3. Haber İletiminde Gündem Belirleme ve Bilginin Paylaşılması Süreci

Kitle iletişim araçları, haber üretim süreci sonunda yapılarak kitlelere iletilen haberlerle, aynı zamanda belirli toplumsal işlevleri de yerine getirmektedir. İlettikleri haberlerle gündem belirleme gücüne sahip olan ve toplumun belirli olaylar ya da olgularla ilgili algılama biçimlerini etkileyen kitle iletişim araçlarının toplum içinde dengesiz dağılımları sonucunda sadece belirli kesimler için bilgi kaynağı olduğu öne sürülmektedir.

2.3.1. Haber İletiminin Toplumsal İşlevleri

Gazetecilik yapan kitle iletişim araçlarının (basın-yayın organları) temel işlevlerinden biri bilgi aktarma işlevi olarak da değerlendirilen haber verme işlevidir. Basın-yayın organları ulusal ve uluslar arası olaylar ve koşullar hakkında haber ve bilgiler aktararak anlaşılmasını ve bu nedenle de bilerek tepkide bulunulmasını sağlamaktadır. Bu işlev, haber, veri, imge, görüş ve yorumların toplanmasını ve işlem görmesini içermektedir.⁶⁹

---

⁶⁷“Media/Political Bias”, <http://www.rhetorica.net/bias.htm>, (21.Ekim 2006).

⁶⁸Özlem Turaçözen, Uğur Çiğdem ve Özge Akcan, “Ana Haber Bültenlerinde Magazinleşme”, <http://www.ilef.ankara.edu.tr/dergi/yazi> (24 Ekim 2006).

⁶⁹A.Rıdvan Bülbül, **Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar**, Ankara: Nobel, 2001, s.62.

McQuail bu işlevi enformasyon işlevi olarak nitelemektedir ve bunun anlamının da dünyada ve toplumdaki durumlar ve olaylar hakkında bilgi sağlamak, güç ilişkilerini göstermek (çıkar grupları ve örgütleri arası ilişkiler) ve yenilikleri, uyumu ve gelişmeyi kolaylaştırmak olduğunu belirtmektedir.⁷⁰

Haber verme işlevleriyle gazetecilik yapan kitle iletişim araçları, topluma siyasal, ekonomik, toplumsal, sanatsal, bilimsel enformasyonu ister güncel olsun isterse genel nitelikte olsun, çeşitli olgular arasında bağıntılar kurarak sunarlar. Zaman zaman uyuşumcu, zaman zaman eleştiri ile yüklü olarak olguların ve değerlerin toplumda yerleştirilmelerini sağlarlar. Bu işlevleriyle bilgi verme yanında fikirlerin, değerlerin aktarımını yapmaları, aslında kitle iletişim araçlarının eğitim işleviyle bütünleşmektedir. Daha öz deyişle, haber vermenin toplumsallaşmada oynadığı önemli rolü göstermektedir.

Haber verme işleviyle aynı zamanda bazı fikirlerin savunuculuğunu yaparak, topluma belirli yönde fikir değişikliği getirerek, yeni tutumların yerleştirilmesini isterler. Bu işlevi görürlerken, zaman zaman siyasal karar alma yönünden ikna etmeye yönelerek, bazı fikirlerin değiştirilmesinde, şekillenmesinde rol oynarlar. Diğer yandan, yine haber verme işlevi içinde, toplumun ekonomik yapısının işleyişi ile ilgili olarak malların tanıtımına da yönelirler. Malların tanıtımı (reklam) yoluyla, ekonomik sistem hakkında bilinçlendirme, tanıtma ve malı satın alma yönünde ikna etmeye yönelme, haber verme işlevi içinde gerçekleşir. Daha başka deyişle, gazetecilikte haber verme işlevi, zaman zaman kişileri siyasal ve ekonomik açıdan bilinçlendirme yanında ikna etme işlevi ile de yüklü olabilir.

Haber verme işlevi yoluyla yönelinen en önemli işlevi psikolojik ve toplumsal değerleri içeren, değerlendiren eğlendirme, dinlendirme işlevi olarak nitelemek mümkündür. Kişileri, günün ağır bunaltıcı sorunlarından ve koşullarından uzaklaştırarak, onları hayal ve düş dünyasına itme, gamdan, sıkıntıdan arındırma bakımından haber verme günümüz gazeteciliğinde önemli bir yer tutmaktadır.⁷¹

Her günün haber gündemi, aynı zamanda eğlence için her biri bütüncül nitelikte bir mini dramalar yığını sunar. Siyasal skandallar etrafında gelişen olaylar, savaş ve felaket haberleri, insanların başlarına gelen talihsizlikler, hastalıklar vb.

---

⁷⁰ D.Mcquail, **Mass Communication Theory**, Ca:Sage, 1983, s.79-80'den Erdoğan ve Alemdar, Öteki Kuram, s. 110.

⁷¹ Tokgöz, a.g.e., ss.95-96.

Haber bültenleri izleyiciyi trajedi, kriz, gizem, tehlike ve bazen mizah dolu bir dünyanın içine kaçmaya çağırır. Bu dünya ise büyük oranda kurmaca bir dünyadır.⁷²

Haber gündemi, yarattığı olumlu ya da olumsuz etkiyle toplum yaşantısını şekillendirmekte ve haber içerikleriyle özellikle toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmeleri toplumun gündemine taşımaktadır.

2.3.2. Haber İletiminde Gündem Belirleme

İngilizcede ‘agenda’ sözcüğü ile karşılık bulan gündem, kitle iletişim araçlarının haber öyküleri, eğlence ve kültürel temalar gibi belirli bilgileri sosyal söylem içinde sunmak yoluyla diğer bazılarını geri planda tutmak suretiyle belirlenen konuların listesidir. Kitle iletişim araçlarının bir süreç aracılığı ile çeşitli konuların görece önemliliğini kamuya iletmesi gündem belirleme olarak nitelendirilir. Böyle bir ortamda kitle iletişim araçları herhangi bir noktadan hareket ederek, konular hakkında bir fikir vermeyi ya da oluşmuş fikirleri yönlendirmeyi düşünebileceği gibi, doğrudan doğruya yeni bir konuyu gündem olarak toplumun önüne koymayı da yeğleyebilir.⁷³

Basın-yayın organlarının en fazla ve en dikkatle izlenen ürünü haberdur. Bu yoğun ilgi ve merakın kaynağı sosyolojik dürtülerdir. Bireyler, kendilerini sosyal yaşamdan soyut hissetmemek, çevrelerinde olup bitene karşı duydukları derin merakı gidermek ve sosyal iletişimleri için bir malzeme bulmak amacıyla ilgiyle ve sürekli olarak haberleri takip ederler. Hemen her zaman da haber metinlerindeki konular toplumun günlük yaşamında gündem olarak yer alır. Bu konular konuşulur, düşünülür, tartışılır, eleştirilir, yaşanır. Medyaya bağımlı hale gelmiş bazı bireyler neredeyse kendi gündemlerini oluşturmayı unutmışlardır.

Fakat haber ile gerçek aynı şeyler değildir. Gerçek, hayalin türevi olmayan, insanın zihnindeki kurgulamayla tam olarak çakışmayan, yaşanan olaylardır. Haber ise, bir kısmı ya da tamamı kurgu olabilecek, gerçekle ilgisi bulunsa bile tamamen gerçek olmayan bilgidir. İçinde sunulduğu medyanın teknolojisine ve ideolojisine bağlı olarak haberi oluşturan bilginin biçimi ve özü değişebilir. Haber, özellikle politik ve ekonomik grupların, hükümetin, toplumun, belirli bireylerin, silahlı

⁷² Ruhdan Uzun, “Eğlence Endüstrisi ve Televizyon Haberciliği”, *Kilad*, Sayı 2 (Güz 2002), s.16.

⁷³ Aylin Pira, “Bir Halkla İlişkiler Hedef Kitle; Halkın Tamamı veya Büyük Bir Kısmı Olarak Kamu; Kavramsal Çerçeve”, <http://www.manas.kg/pdf/sbdpdf/12/Makaleler/19.pdf> (12 Aralık 2006).

güçlerin ya da en azından onu yayımlayan medyanın çıkarları doğrultusunda biçimlenebilir, gerçeklerden ödün verilebilir. Böyle bir durumda da bireyler, gündemlerini oluşturacak konular için tam doğru olmayan, gerçekten kısmen ya da tamamen uzak kaynak seçmiş olurlar.⁷⁴

2.3.2.1. Gündem Belirleme Kuramı

Gündem belirleme kuramının düşünsel temeli Walter Lippmann'ın Public Opinion (Kamuoyu) isimli çalışmasına dayanır. Lippmann, insanların kendi yakın çevreleri dışında olup bitenleri anlayabilmeleri, doğrudan gözlem yapabileme olanağı bulunmayan dış dünyayı kendileri için anlamlı hale getirebilmeleri için belli anlam haritalarına gereksinim duyduklarını, bu anlam haritalarının medyanın aktardığı bilgiler doğrultusunda oluşturulduğunu ileri sürer.⁷⁵

İletişim araçlarının kamunun gündemini belirlediği düşüncesi daha eskilere dayanmakla birlikte, gündem oluşturma varsayımının ilk kez 1972'de McCombs ve Shaw'ın yaptığı araştırma tarafından atıldığı kabul edilmektedir.

McCombs'a göre haberleri aktaran kitle iletişim araçlarının gündemin belirlenmesine olan etkisi başlangıç için atılan ilk adım olan 'kamuoyunun dikkatini belirli bir konuya odaklamak'la sınırlı değildir. Kitle iletişim araçları aynı zamanda iletişim sürecini, haberlerin konu içeriklerini anlamamızı ve onlarla ilgili bakış açısı geliştirmemizi içine alan bir sonraki adımı da etkilemektedir. Gündem soyut bir biçimde düşünüldüğünde, kamuoyunun üzerinde kitle iletişim araçlarının etki gücü daha da netleşmektedir. Soyut anlamda gündemi belirleyen haberler birer *odak*dır. *Odaklar* toplumsal konulardır ancak seçim süresince siyasi adayların oluşturduğu gündem gibi diğer haberler veya konular da *odakları* oluşturabilir. *Odaklar* kitle iletişim araçları ve kamuoyunun dikkatinin odaklandığı şeylerdir.

Odakların her biri kendilerini betimleyen sayısız özelliğe sahiptir. Her bir *odak* için aynı zamanda özelliklerin de bir gündemi vardır çünkü kitle iletişim araçları ve kamuoyu bir *odak* hakkında düşünürken ve konuşurken bazı özellikler vurgulanmakta, bazı özelliklere daha az önem verilmekte ve pek çoğuna da hiç önem

---

⁷⁴Sedat Cereci, "Gündem Oluşturmada Medyanın Rolü", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 3, Sayı 3, 2001, s.24, <http://www.sbe.deu.edu.tr> (12 Aralık 2006).

⁷⁵Süleyman İrvan, "Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi", **İletişim** 2001/9 s.70'den Şermin Tekinalp ve Ruhdan Uzun, **İletişim Araştırmaları ve Kuramları**, İstanbul: Derin Yayınları, 2004, s.131.

verilmemektedir. Özelliklerin oluşturduğu bu gündem haberleri aktaran kitle iletişim araçlarının gündem belirleme işlevinin bir başka yönünü oluşturmaktadır. Kitle iletişim araçları tarafından aktarılan konuların ya da diğer odakların gündemi, W.Lippmann'ın deyiimiyle 'zihinlerimizdeki imgeler'in ne ile ilgili olduğunu etkilemektedir.⁷⁶

Rogers ve Dearing tarafından araştırma bulgularının detaylı olarak taranması, sorgulanan farklı gündem koyma ve saptama süreçleri hakkında daha net düşüncelere ve doğan sonuçların çeşit ve miktarı hakkında daha tanımlayıcı bir karara yol açmıştır. Rogers ve Dearing üç farklı gündemi ayırt etmektedir: Kitle iletişim araçları içeriğinin önceliği olan konu ve olaylara yönelttiği dikkat demek olan *kitle iletişim araçları gündemi*; kamuoyu ve bilgisindeki konulara verilen farklı önem demek olan *kamu gündemi*; politikacıların konu ve siyasa tekliflerini tanımlayan, *siyasa gündemi*. Araştırmalar aşağıda belirtilen başlıca etkileşim veya etki çeşitlerini göstermektedir:⁷⁷

1. Kitle iletişim araçları kamu gündemini, çektiği dikkat ve kitle iletişim otoritesi ile doğrudan etkiler.
2. Kamu gündemi (kamuoyu), politikacılar seçmenlerin ne isteyebileceğine cevap aradıkça, siyasi gündemini etkiler.
3. Kitle iletişim araçları gündeminin ayrıca siyasa gündeminde bağımsız, doğrudan etkisi vardır, çünkü politikacılar tarafından kamuoyuna rehber olacak şekilde kullanılır.
4. Bazı konularda siyasa gündeminin kitle iletişim araçları gündemi üzerinde dolaysız ve kuvvetli etkisi vardır.
5. Kitle iletişim gündemi, birçok kaynak ve 'gerçek dünya olayları' tarafından kitle iletişim araçlarının ilgisini çeken, sürecin daha önceki ele alınış

---

⁷⁶Maxwell McCombs, "The Agenda Setting Role Of The Mass Media In The Shaping Of Public Opinion", [http:// www.sticerd.lse.ac.uk/dps/extra/McCombs.pdf](http://www.sticerd.lse.ac.uk/dps/extra/McCombs.pdf) (10 Aralık 2006).

⁷⁷E.M. Rogers and J.W.Dearing, **Agenda-Setting Research: Where Has It Been, Where Is It Going?** Communication Year Book 11, 1987, pp.555-94'den Denis McQuail ve Sven Windahl, **Kitle İletişim Modelleri**, çev. Konca Yumlu, Ankara: İmge Yayınları, 1997, s.126.

biçimlerinde genelde dahil edilmeyen bir etmen olarak dolaysız olarak etkilenir.

Her televizyon, gazete ve derginin «gündemi» her birinin izleyicilerine sunmak için seçtikleri enformasyondan oluşur. Her araç konuya verdiği öneme göre kendi önceliklerini belirler (= araç gündemi). En önemli konular ilk sayfaları, başlıkları, yorumları, tartışmaları, makaleleri, mülakatları kaplar. Konular öneme göre sıralanır ve ön sayfadan arka sayfaya, büyük başlıktan küçük başlığa, otuz tümceden üç tümceye, otuz dakikadan otuz saniyeye, ya da hiç yer verilmemeye doğru azalan bir şekilde yer alır, önemine göre de sonra tekrarlanır, ya da tekrarlanmaz.

Gündem belirleme araştırmalarında televizyon ve gazete egemen enformasyon kanalları olduğu için en sık kullanılan araçlardır. İlk gündem belirleme incelemelerinde gazete ile televizyonun rolü ve etkisi birlikte, sonraki çalışmalarda ayrı ayrı ele alınmıştır. Farklı şekilde çalışan gazete ve televizyon farklı zamanlarda etkide bulunur ve gündem belirlemede birbiriyle rekabet etme ya da birbirini destekleme yerine ayrı roller oynarlar.⁷⁸

Bütün bunlardan anlaşılacağı gibi, kitle iletişim araçları gündem belirleme ile enformasyonu denetler. Aslında gündem belirleme kavramı kapı tutucu kavramıyla (bkz.,bölüm 2.2.1.) yapılan görev bakımından aynıdır. Gündem belirlemede, haber ve enformasyon izleyicinin/okuyucunun kullandığı araca verilmeden (basılmadan, yayınlanmadan) önce çeşitli kapı tutuculardan geçer. Yerel gazetenin, televizyonun editörü haber kanallarını gözleyen, hangi konuların geçeceğine, hangilerinin kesileceğine ve hangilerinin çöpe atılacağına karar veren kapı tutucular dizisinde en son halkadır. Örneğin, haber servisi (AP, Reuters) özellikle önemi olan bir gündem belirleyici ya da kapı tutucudur. Haber servisleri tarafından üzerinde durulan haberler yerel iletişim araçları tarafından benimsenen haberler olmaya yönelir. Kapı tutucuların seçme, şekillendirme, ortaya koyma, zamanlama, kısıtlama, vermeme ve

---

⁷⁸Erdoğan ve Alemdar, İletişim ve Toplum, ss.146- 147.

⁷⁹Erdoğan ve Alemdar, Öteki Kuram, s.182.

tekrarlayıp tekrarlamama ile ilgili kararları enformasyon denetiminin önemli parçasıdır.⁷⁹

Bu bağlamda kitle iletişim araçları, mesajlarını sunarken yönlendirme amacı taşıyan yöntemlere başvurmaktadır.⁸⁰

- a) Kitle iletişim araçları, olayları kendi amaçladığı doğrultuda sunabilmektedir. Bazı olaylar önemsenmeyip atlanırken, bazı olaylara da gereğinden fazla önem ve yer verilebilmektedir.
- b) Kitle iletişim araçları bir olayı güncel olarak önem taşımayan olaylarla ilişkilendirerek farklı yöne çekebilmektedir.
- c) Bir birey veya az sayıda kişinin görüşü daha fazla kişinin görüşüymüş gibi sunulabilmektedir.
- d) Kitle iletişim araçları mesajlarında ispatlanamayacak genel ifadeler kullanabilmektedir.
- e) Toplumla mal olmuş kişiler hakkında küçültücü ya da aşağılayıcı ifade, açıklama veya resimler kullanılabilir. Toplumun gören gözü, işiten kulağı, konuşan ağzı konumunda olan kitle iletişim araçları, asıl işlevinden saparak, birtakım çıkar ilişkileri doğrultusunda toplumu yönlendirmeye çalışabilmektedir. Politik kimliği olmayan kitle iletişim araçlarının, hükümet ve siyasi partilere bağlanması, sermaye piyasaları ile ilişki doğurmaktadır.

Bu bağlamda Türkiye’de ilk olarak Ağrı’nın Doğubayazıt ilçesinde insan ölümlerine yol açan ve daha sonra yurdun birçok yerine yayılarak toplum sağlığını tehdit eden kuş gribi hastalığı da 2006 yılının Ocak ayında yazılı ve görsel basın verdiği haberlerle gündemi belirleyen gelişmelerden biri olmuştur.

Kuş gribi gibi insan ve hayvan ölümlerine yol açarak yayılma riski taşıyan ölümcül bir salgın hastalığın taşıdığı haber değeri son derece yüksektir ve yazılı ve görsel basın, yaşanan gelişmelerle ilgili enformasyonu denetleyerek yaşanan kriz ve

---

⁸⁰ Murat Sali, “Kitle İletişim Araçlarının Gündem Oluşturma Fonksiyonu”, www.dorduncukuvvetmedya.com/dkm/article.php?sid=1911 (15 Nisan 2006).

risk ortamını toplumsal, siyasi, ekonomik, bilimsel ve tıbbi boyutlarıyla kamuoyunun gündemine taşımıştır.

2.3.3. Kitle İletişiminde Bilginin Paylaşılması Süreci

Toplumdaki tüm etkinlikleri yöneten bir süreç olarak iletişim, toplumsal yaşamdaki üretim, teknoloji ve ticaret alanındaki gelişmelerin yanısıra, kültürel ve siyasal ilerlemelere paralel olarak gelişme göstermektedir. Bilgiye ulaşma sistem ve metodlarının çeşitlendiği çağımızda kitle iletişim araçlarıyla bir bilgi (enformasyon) toplumu yaratılmıştır.⁸¹

Ancak ilk kez 1970 yılında Tichenor, Dnohue ve Olein imzalı ‘Kitle İletişim Araçları Akışı ve Bilgide Farklı Büyüme’ adlı makaleyle ileri sürülen görüşe göre ise bilgi toplumunda eşit dağıtılmamıştır. Bilgi konusunda da sahiplik vardır. Kitle iletişim araçlarıyla aktarılan bilgi, bu bilgiye daha fazla erişme olanağı olan bazı toplumsal kesimlerin diğerlerine oranla daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır. Bunun sonucu olarak toplumdaki bilgi artışı yüksek statü kesimlerinde daha fazladır.

2.3.3.1. Bilgi Açığı (Bilgi Gediği) Kuramı

Bilgi açığı, enformasyon kaynaklarının dengesiz dağılımı ile ilgilidir ve özellikle yeni teknolojilerin gelişmesi sonucu görülür. Fakat, herkes teknolojiyi kullanma olanağına sahip olursa, aradaki açık daha az olur. Teknolojideki her yenilik toplum içinde yayıldığında demokratikleşmeyi ve açığı ortadan kaldırmayı sağlar. Ancak, birbiri ardından çıkan yeni teknolojiler, avantajsız kişileri sürekli daha geride bırakır. Örneğin, televizyon ilk çıktığında toplumun ona sahip olan kesimlerinin bilgisini artırarak, bilgi açığını büyütür, ama topluma yayıldığında, bilgi açığı azalır. Daha sonra yeni bir teknoloji örneğin, internet çıktığında herkes bilgisayara ve internet bağlantısına sahip olmadığından bilgi açığı yine artacaktır.⁸²

Rogers enformasyonun yalnızca bilgi gediklerini değil, ayrıca davranış ve tutumlarla ilgili gedikleri de artırmakla sonuçlanacağına dikkat çekmektedir. Buna göre kavramı ‘iletişimin etkileri gediği’ olarak değiştirir. Rogers, kitle iletişim gediklerinin tek nedeni olmadığını da söylemektedir. Bireyler arasındaki doğrudan iletişimde de benzer etkiler olabilmektedir. Son olarak, gediklere yalnızca farklı

⁸¹ Mehmet Özçağlayan, **Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim**, İstanbul: Alfa Yayınları, 1998, s.45.

⁸² Tekinalp ve Uzun, a.g.e., ss.139-140.

eğitim dzyellerinin neden olmayabileceği (diğer faktörler de bylesli aralıkların yaratılmasına katkıda bulunabilir) gerçeğinin altını çizmektedir.

Bu görüşle bağlantılı olarak, farklı enformasyon gediklerinin gelişimini etkileyen faktörlerle ilgili olarak Donohue, destek gören şu hipotezleri ileri sürmektedir:

a) Bir konu bütün olarak toplumda ilgi uyandırıyor, o konu hakkındaki bilginin eşit olarak dağıtılması daha olasıdır.

b) Eşitlemenin gerçekleşmesi konu toplumsal bir çatışma ortamında ortaya çıkıyorsa daha olasıdır.

c) Bilgide böyle bir eşitlemenin kk, homojen bir toplumda olması büyük ve çoğulcu topluma göre daha olasıdır.

Bilgi açığı (bilgi gediği) kuramı, diğer şeylerin yanı sıra kitle iletişim araçlarının homojen bir şekilde iyi enforme edilmiş vatandaş kitlesi yaratma yeteneği olduğuna ilişkin saf ve abartılmış liberal inanca bir reaksiyon olarak görülebilir. Bu konunun tartışılması, gelişmekte olan ülkelerde iletişimin rolü söz konusu olduğunda önemsiz değildir.⁸³

Kamu sağlığını ilgilendiren kuş gribiyle ilgili gelişmeler göz önüne alındığında ise, özellikle hastalığa neden olan virüsle ve hastalığın yayılma riskine karşı aşı ve ilaç geliştirilmesiyle ilgili bilimsel çalışmaların ve kuş gribi hastalığının nedenleri, belirtileri, yayılma koşulları, yapılacak tedavi ve alınacak kişisel önlemlerle ilgili tıbbi bilgilerin aktarımında ‘kamu’yu belirleyen sadece cinsiyet, yaş ve coğrafya olmamaktadır aynı zamanda riske maruz kalanlar ve risk okur yazarları şeklinde tanımlanabilecek topluluklar da söz konusudur. Genelde en yüksek riski taşıyanlar yüzyüze kaldıkları riskler hakkında en az bilgilendirilenlerdir ya da sağlıkla ilgili riskler hakkındaki karmaşık ve değişen bilgileri anlayamayacak düzeyde olanlardır. Buna karşılık olarak, gazeteler, dergiler, televizyon haberleri ve kitaplar gibi geleneksel kitle iletişim araçları aracılığıyla sağlıkla ilgili bilgileri

---

⁸³ E.M.Rogers, **Communication and Development: The Passing of Dominant Paradigm**, Communication Research 3, 1976, pp. 213-40 ve G.A.Donohue, P.J. Tichenor and C.N. Olein, **Mass Media and The Knowledge Gap**, Communication Research 2, 1975, pp. 3-23'den Mcquail ve Windahl, a.g.e., ss.142, 147-148.

tüketenler okur yazar ve daha düşük risk altında olan kesimdir.⁸⁴ Böylece toplumda kitle iletişim araçlarına eşit şartlarla erişmede sorunlar yaşandığı için ortaya çıkan bilgi açığı ya da bilgi gediğinin hastalığın yayılması ilgili riskleri arttırdığı söylenebilir.

ÖZET

Kitle iletişimi sürecinde üretilen en önemli iletilerden biri de haberdur. Farklı şekillerde tanımlanan haber kavramı özellikle ‘olay’, ‘bilgi’, ‘gerçek’ ve ‘söylem’ kavramlarıyla açıklanmaya çalışılmaktadır. Haber dünyaya ait işlenmiş bilgidir. Aynı zamanda haber, belirli bir yer ve zaman içinde belirli aktörlerin katılımıyla gerçekleşen olaydır. Haber, bir görüşe göre yaşanmış gerçeklerin yeniden üretilmesi olarak tanımlanırken bir başka görüşe göre gerçeği olduğu gibi bir başka deyişle objektif şekilde yansıtan bir iletidir. Haberi söylem olarak gören görüş ise haberin şematik ve tematik yapısıyla iktidar uygulamalarını yansıtan bir metin olduğunu ileri sürmektedir. Farklı bakış açılarına göre çeşitlenen tanımlara rağmen haber, içinde üretildiği politik ve ekonomik koşullardan bağımsız düşünölemeyecek kurgusal bir metin olarak tanımlanabilir.

Haber içeriğinin yapılandırıldığı süreci açıklarken kapı tutucu ve haber değeri kavramlarından yararlanılmaktadır. Kapı tutucuların etkinliklerinin kültürel, ekonomik ve ideolojik yapının özellikleriyle biçimlendiği görölmektedir ve bu anlamda enformasyonu etkileyen değişkenler ekonomik, yasal sınırlamalar, kişisel ve mesleki ahlak, rekabet ve haber değeri olmaktadır.

Haber değerleri içinde öncelikli olan haber değerinin ne olduğu tartışmalı olmakla birlikte ‘kötü haber iyi haberdur’ anlayışının benimsendiği ve korku, ölüm, dram vb. içeren haberlerin kitleler tarafından izlendiği ya da okunduğu görölmektedir.

Kitle iletişimde belirli haber ölçütleriyle yapılandırılan haberin sahip olduğu belirli toplumsal işlevler de bulunmaktadır. Haber vermenin toplumsal işlevleri kısaca fikir ve tutum değişikliği yaratmak, ekonomik sistem hakkında toplumu bilinçlendirmek, eğlendirmek ve dinlendirmek olarak sıralanabilir.

---

⁸⁴ Cristine Russell, “Implications for Improving Risk Communication through Various Channels: a discussion” Journal of the National Cancer Institute Monographs No:25, 1999, s.177. <http://www.jncicancerspectrum.oxfordjournals.org> (12 Aralık 2006).

Kitle iletişim araçları, haber seçiminde bulunarak haber verme işlevini yerine getirirken aynı zamanda kamunun gündemini de belirlemektedir. Kitle iletişiminde gündem belirleme, 'Gündem Belirleme Kuramı' ile yapılandırılmaya çalışılmaktadır ve bu kuram en yalın anlatımla kitle iletişim araçlarının belirli konuları vurgulayarak kamuoyunun gündemini belirlediği görüşüne dayanmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının toplumsal etkilerini kuramsal düzeyde ortaya koyan bir başka yaklaşım da bilginin toplumda eşit olarak dağıtılmadığı görüşüne dayanmaktadır. 'Bilgi Açığı(Bilgi Gediği)' kuramına göre kitle iletişim araçları ve onların ilettiği dönüştürülmüş bilgiye ulaşma olanakları toplumda yaşayan herkes için aynı değildir.

Bu bağlamda 2006 yılının Ocak ayında Türkiye'de insan ve hayvan ölümlerine yol açan kuş gribi hastalığıyla ilgili yaşanan gelişmeler de haberi ileten yazılı ve görsel basının önceliklerine göre şekillenerek kamuoyunun gündemine taşınırken kitle iletişim araçlarının kuş gribi sürecinde toplumun bilinçlendirilmesine olan katkısı önem kazanmaktadır.

3. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ KUŞ GRİBİNE YAKLAŞIM BİÇİMİ

21.yüzyılda teknoloji ve tıp alanında gerçekleşen yeniliklere ve bu yeniliklerin insan sağlığına yaptığı olumlu etkilere rağmen, salgın hastalıklar küresel ölçekte insan sağlığını tehdit edebilecek bir gerçeklik olarak varlığını sürdürmektedir. Yakın geçmişte yayılma tehlikesi gösteren BSE (bilinen adıyla deli dana hastalığı), SARS (Şiddetli Akut Solunum Sendromu),AIDS (Edinsel İmmün Yetmezlik Sendromu) ve son olarak alt tipleri çok uzun zaman önce ortaya çıkan ancak 2003 yılından itibaren tekrar insan sağlığını tehdit etmeye başlayan kuş gribi hastalığı (avian influenza) yerel ve küresel bir risk unsuru olmayı sürdürmekte ve tıbbi, bilimsel, toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutları ile dünyanın gündemini işgal etmektedir.

Küresel sağlığı tehdit eden kuş gribi hastalığı için çözüm yolları aranırken çeşitli risklerin söz konusu olduğu ve risk olgusunun üzerine gidilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Risk kavramı bir tehlikenin gerçekleşme olasılığı olarak düşünülebilir ve bu bağlamda kuş gribinin ölümlere yol açarak yayılma olasılığının tüm dünya için büyük bir risk oluşturduğu bir süreçte sürdürülen iletişimin sağlıklı

şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Bu süreçte kitle iletişim araçları verdikleri haberlerle kamuoyunu bilgilendirerek ve bilinçlendirerek yapıcı bir görev üstlenebilir.

3.1. Bir Salgın Hastalık Olarak Grip ve Kuş Gribi

1918 yılında İspanyol Gribi adıyla ortaya çıktığı günden bu yana birçok insan ve hayvan ölümlerine yol açmış olan kuş gribi (avian influenza), günümüzde Orta Doğu ve Uzak Doğu başta olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde bir tehdit olarak varlığını sürdürmektedir. Virüs kaynaklı ve bulaşıcı olan bu hastalık, Türkiye’de ilk olarak 5 Ekim 2005 tarihinde toplu hayvan ölümlerine ve 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren ise insan ölümlerine yol açmıştır.

İnsan ölümlerine yol açan avian influenza kökenli grip salgınları 1918 yılında ortaya çıktıktan sonra kuş gribi virüsünün evrimleşen yeni alt tipleri Asya’da yaşayan insanlar arasında önemli salgınlara neden olmuştur. Dünya tarihinde insan ölümlerine yol açan dört büyük grip salgını yaşanmıştır.

3.1.1. İspanyol Gribi

Kuş gribi virüslerinin ilk alt tipi olan H1N1, 1918 yılında on milyonlarca insanın İspanyol gribi olarak tanımlanan hastalıktan ölmesine yol açmıştır. 1918 kuş gribi virüsü kendini çoğaltma işlemi sırasında geçirdiği mutasyonlar sonucu ilk kez, kuşlardan insanlara doğrudan doğruya geçmeyi başarmıştır.

Başka canlılara ait virüslerin genelde izlediği yol, insanlara özgü virüsler ile gen değişimi yaparak insan hücrelerine yerleşmek olduğu halde İspanyol gribi virüsü bu aşamayı kısa yoldan geçmiştir.⁸⁵

3.1.2. Asya Gribi

1957 yılının Şubat ayında ‘Asya Gribi’ salgını ilk olarak Uzakdoğu’da görülmüştür. 65 yaşın altındaki kişilerin bu virüse bağışıklığı fazla olmadığı için salgın da kaçınılmaz olmuştur. Hazırlık olarak aşı üretimi, 1957 yılında Mayıs ayının sonlarına doğru başlamıştır ve sağlık çalışanları grip salgınlarına karşı alınan önlemleri arttırmışlardır.

---

⁸⁵ Cumhuriyet Bilim Teknik, Sayı 984, Yıl: 19, (28 Ocak 2006) s.13.

Salgın yaklaşık 4 milyon kişinin ölümüne yol açmıştır. 1918 salgınındaki virüsten farklı olarak, 1957 yılında ortaya çıkan virüs teknolojik ilerlemeler sonucunda kolaylıkla tespit edilmiştir. Aşı 1957 yılının Ağustos ayından itibaren sınırlı sayıda üretilmiştir. Grip ölümleri özellikle 1957 yılının Eylül ayı ve 1958 yılının Mart ayı arasında gerçekleşmiştir ve en çok yaşlılar hayatını kaybetmiştir.

3.1.3. Hong Kong Gribi

1968 yılının başlarında 'Hong Kong Gribi' salgını ilk olarak Hong Kong'da görülmüştür ve 4 milyon kişi hayatını kaybetmiştir. Bu virüs daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nde (A.B.D) de ortaya çıkmıştır. Hastalık Aralık ayına kadar salgın A.B.D'de yayılmıştır ancak virüsten kaynaklanan ölümler 1968 yılının Aralık ayı ve 1969 yılının Ocak ayı arasında artış göstermiştir.⁸⁶

3.1.4. Rus Gribi

1977 yılında 1950'li yıllarda insanlarda görülen virüsün yeniden ortaya çıkmasıyla meydana gelmiştir. Bu virüsün, uygunsuz laboratuvar çalışmaları sırasında topluma yeniden bulaşabileceği düşünülmektedir. Günümüzde, insanlarda, bu virüs ile 1968 salgınından beri toplumda var olan virüs birlikte görülmektedir.

1918 salgınına yol açan virüsün kanatlılardaki kökeni ile 1957 ve 1968 salgınlarından sorumlu, insan virüslerine genetik segment aktaran avian virüsler, halen, yabani kuş popülasyonlarında bulunmaktadır.⁸⁷

3.1.5. Kuş Gribi

Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı ve H5N1 olarak tanımlanan kuş gribi virüsü ise ilk olarak 1997 yılında, Hong Kong'da şiddetli solunum yolu etmeni olarak ortaya çıkmıştır.⁸⁸ Aralık 2003'de Vietnam'da aynı virüsten kaynaklanan hastalık, 11 Ocak 2004 tarihinde resmen onaylanmıştır. Hastalık Tayland'da 23 Ocak 2004,

---

⁸⁶ WHO Regional Office For The Eastern Mediterranean, "Avian Influenza (Bird Flu): History Of Influenza Pandemics", DCD (Division Of Communicable Disease Control) Newsletter, No:7, November 2005, <http://www.emro.who.int/pdf/dcdnewsletter7.pdf>, (20 Aralık 2006).

⁸⁷ Arzu Saymer, "Avian Influenza A Virüsünün Genel Özellikleri ve Laboratuvar Tanı Yöntemleri", Faik Sarıalioğlu, **Kuş Gribi 'Avian Influenza'/ 19 Ocak 2006 tarihinde Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde yapılan panel konuşmaları ve tartışmaları**, Ankara: Başkent Üniversitesi Yayınları, 2006, s. 38.

⁸⁸ Cumhuriyet Bilim Teknik, a.g.e., s.13.

Kamboçya’da 2 Şubat 2005, Endonezya’da 21 Temmuz 2005 ve Çin’de 16 Kasım 2005 tarihinde görülmüştür. Bu ülkeler içinde Vietnam 90 vakayla hastalıktan en fazla etkilenen ülke olmuştur.

Türkiye’den ise H5N1 virüsünün insan sağlığını etkilediğine ilişkin olarak ilk resmi açıklama 5 Ocak 2006 tarihinde gelmiştir.⁸⁹

3.1.5.1. Kuş Gribinin Özellikleri ve Bulaşma Koşulları

Avian influenza diğer bir adıyla kuş gribi, en çok kuşları nadiren de domuzları enfekte eden virüslerin neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır. En çok hayvanlar arasında etkili olan kuş gribi virüsü nadir de olsa insanları da enfekte etmektedir.⁹⁰ Dünyanın değişik yerlerinde zaman zaman salgınlar şeklinde ortaya çıkan kuş gribinin doğal saklayıcısının göçmen su kuşları-özellikle yaban ördekleri- olduğu belirtilmektedir. Evcil kanatlı hayvanlardan tavuklar ve hindiler hastalığa oldukça duyarlı olup bu hayvanlarda hızlı ölümler ile seyreden salgınlar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Hastalığın horizontal bulaşması (yatay bulaşma, hayvandan hayvana bulaşma) çok rastlanan bulaşma şeklidir ve vertikal bulaşma (dikey bulaşma, tavuktan yumurta yoluyla civcive geçiş) ile ilgili kesin bir kanıt bulunmamaktadır. Hastalık etkeni enfekte hayvanlarla doğrudan veya dolaylı olarak temasta bulunan evcil kümes hayvanlarına bulaşmakta ve bu hayvanlar da şiddetli salgınlara sebep olabilmektedir.

Kuş ithalat ve ihracatlarının hastalığın yayılmasında önemli yeri bulunmaktadır. Hayvan sirkülasyonlarıyla virüsler büyük bir alana yayılmaktadır. Son yapılan araştırmalarda virüsün esasen düşük oranda zarara sahip olduğu, ancak kanatlı popülasyonu arasındaki kısa süreli dolaşımı ile mutasyona uğrayarak yüksek oranda zarara yol açtığı belirlenmiştir.⁹¹

Virüsün normalde insanlar için hastalık yapıcı özelliği yoktur ancak hayvanlarla korunmasız yakın temas olması durumunda insana bulaşma olabilmektedir. Bugün için hastalığın, insandan insana bulaşmadığı kabul edilmektedir.

---

⁸⁹ WHO, “Avian Influenza (“bird flu”) –Fact Sheet”, <http://www.who.int/entity/mediacentre/factsheet> (30 Aralık 2006)

⁹⁰ WHO, “Avian Influenza”, http://www.who.int/csr/disease/avian_influenza/avian_faqs/en/index.html (20 Aralık 2006).

⁹¹ T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Avian Influenza (Tavuk Vebası, Kuş Gribi)”, <http://www.saglik.gov.tr>, (20.Aralık 2006).

Hasta veya hastalıktan ölmüş hayvanlarla yakın temasla, hasta veya ölmüş hayvanların gözyaşına, burun akıntısına, boğaz akıntısına ve dışkılarına temasla, bu hayvanlara ait salgılarıyla ve dışkıyla kirlenmiş yüzeylere ve eşyalara temasla, hastalık etkeninin karıştığı havanın solunmasıyla bulaşabilir. Kanatlı hayvan etlerinin veya yumurtalarının iyice pişirilerek yenmesiyle hastalık bulaşmamaktadır.⁹²

3.2. Kuş Gribi Salgınıyla İlgili Olarak Türkiye’de Yaşanan Gelişmeler

Dünyada yüzlerce kişinin ölümüne yol açan kuş gribi, Türkiye’de ilk olarak 5 Ekim 2005 tarihinde Balıkesir’in Manyas ilçesine bağlı Kızıksa beldesinde bir hindi çiftliğinde ortaya çıkmıştır ve bu durum 8 Ekim tarihinde kamuoyuna duyurulmuştur.

Hastalık Manyas’ta sona erdikten sonra tekrar 27 Aralık 2005 tarihinde Iğdır’ın Aralık ilçesinde ortaya çıkmıştır. Önlem olarak 359 kanatlı hayvan itlaf edilmiştir ve karantina tedbirleri uygulamaya konmuştur.

Ağrı’nın Doğubeyazıt ilçesinde aynı aileden dört kişi 31 Aralık 2005 tarihinde kuş gribi şüphesiyle Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesi’nde tedavi altına alınmıştır.

Doğubeyazıt’tan Van’a sevk edilen hastalardan 14 yaşındaki Muhammet Ali Koçyiğit, 1 Ocakta ölümcül H5N1 kuş gribi virüsü nedeniyle ölmüştür. Ablası Fatma Koçyiğit (15) 5 Ocakta, kardeşi Hülya Koçyiğit (11) ise 6 Ocakta aynı nedenle hayatını kaybetmiştir. Diğer kardeşlerden Ali Hasan Koçyiğit ise hastalığı yenerek sağlığına kavuşmuştur. Hastanedeki çocuk kliniği boşaltılarak sadece kuş gribi vakaları için tahsis edilmiştir.

15 Ocakta ise Van’da kuş gribi şüphesiyle tedavi altında bulunan 12 yaşındaki Fatma Özcan hayatını kaybetmiştir. Dört gün önce beş yaşındaki kardeşi Muhammet Özcan ile birlikte Ağrı’nın Doğubeyazıt ilçesinden kuş gribi şüphesiyle Van’a sevk edilen Fatma Özcan’dan alınan numuneler incelenmek üzere Ankara’ya gönderilmiştir ve iki kardeşin test sonuçları pozitif çıkmıştır. Fatma Özcan’ın ölümüyle YYÜ Tıp Fakültesi Araştırma Hastanesi’nde hayatını kaybedenlerin sayısı dörde yükselmiştir.⁹³

Çalışmaya konu olan 2 Ocak – 31 Ocak 2006 tarihleri arasındaki 30 günlük zaman dilimi içinde Türkiye’de yaşanan risk ve kriz ortamını iyileştirmeye yönelik

⁹² T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Avian Influenza (Kuş Gribi)”, <http://www.grip.saglik.gov.tr>, (20 Aralık 2006).

⁹³ www.cnnturk.com. (28 Aralık 2006).

olarak T.C. Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı tarafından eşgüdümlü çalışmalar yürütülmüştür.

Söz konusu salgın hastalığın yayılma riskini azaltmak amacıyla ilgili bakanlıklar tarafından karantinalar uygulanmış, denetimler ve dezenfekte çalışmaları yapılmış, hayvanlar itlaf edilmiş ve yazılı, görsel veya sözlü uyarılarda bulunulmuştur.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı'nda kuş gribi kriz merkezleri oluşturulmuştur. 15 Ocak 2006 tarihinde ise Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı eşgüdümünde Kuş Gribi Ulusal Koordinasyon Merkezi kurulmuştur. Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan bir yetkilinin de görev yaptığı bu merkez Türkiye'de insan ve hayvanlarla ilgili söz konusu hastalıktaki son durum hakkında her gün kamuoyunu bilgilendirmekle görevlendirilmiştir ve 81 ildeki valiliklere gönderilen bir genelgeyle merkezin kurulduğu günden itibaren valilerin illerinde kuş gribi konusunda açıklama yapmamaları istenmiştir.⁹⁴

Türkiye'de 1 Ocak 2006 tarihinde kuş gribi nedeniyle ilk insan ölümlerinin gerçekleşmesinden itibaren Ocak ayının sonuna kadar yaşanan süreç içinde yaşanan bu kriz ortamı yazılı ve görsel basın tarafından dolayımınarak kitlelere aktarılmıştır.

3.2.1. Kuş Gribi Krizi ve Kitle İletişim Araçları

Kuş gribi gibi bireysel sonuçları son derece ağır olan ve en önemlisi de sahip olduğu büyük kitleleri etkileme gücüyle küresel ölçekte ölümlere yol açabilen bir salgın hastalıkla ilgili gelişmelerin kitlelere duyurulmasında en etkin kanallar gazete, televizyon, radyo vb. haber ileten kitle iletişim araçları olmaktadır.

Yaşanan gelişmeler, salgın hastalıkla ilgili risklerin belirlenerek ilgili bireyler ve gruplar arasında önceden bilgi aktarımının gerçekleşmemesi durumunda kamu sağlığını ve ülke ekonomisini doğrudan tehdit eden maddi ve manevi kayıplara neden olabilen bir doğal felaket olarak tanımlanabilmekte ve bu kriz ortamında yaşanan gelişmeler ani, dramatik, riskli ve dolayısıyla olumsuz olduğu için yazılı ve görsel basında haber değeri yüksek olaylar olarak geniş yer tutmaktadır.

Türkiye'de 1 Ocak 2006 tarihinde kuş gribi nedeniyle ilk insan ölümlerinin gerçekleşmesiyle başlayan krizle ilgili gelişmeleri konu alan haberler, gerçekliğin yeniden inşa edildiği bir süreçten geçerek kitlelere aktarılırken aynı zamanda belirli

⁹⁴ www.sabah.com.tr/2006/01/15/gnd90 (28 Aralık 2006).

gelişmelere dikkat çekilerek kitlelerin bir kriz karşısında uygun tutum ve davranış geliştirmesine yardımcı olacak toplumsal bir işlev de üstlenebilmektedir.

3.2.1.1. Kuş Gribi Krizinin Taşıdığı Haber Değeri

Kriz, beklenmedik ve aniden ortaya çıkan, mevcut yapılanmaları olumsuz etkileyerek sürdürülebilirliği tehlikeye düşüren durumlardır; kritik bir noktaya geldiğini ve bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Tüm krizlerin ortak özelliği, beklenmedik bir zamanda ortaya çıkmaları, ortaya çıktıktan sonra krizin aşılmasında bir zaman kısıtlamasının söz konusu olması, etkin ve uygulanabilir kararlar alabilmenin güçlüğüdür.

Kriz olarak adlandırılacak durumlar bir çok grupta toplanabilmekle birlikte belli başlıcaları doğal afetlerden kaynaklanan krizler, ulusal/uluslar arası çatışmalardan kaynaklanan krizler ve ulusal/uluslar arası ekonomik krizler olarak sıralanabilir.

Kriz yönetimi de bu kriz durumlarına karşı alınması gereken tüm önlemleri başka bir deyişle yerel, bölgesel ve ulusal ölçeklerde hazırlanan (boyutları itibariyle çok büyük oranda ortaya çıkabilecek krizlerde uluslararası çözümlere de açık olabilecek) kriz planlarını da içine alan deneyim ve bilgi temelli bir yaklaşımı ifade etmektedir.⁹⁵

Bu bağlamda Türkiye’de kuş gribi nedeniyle 1 Ocak 2006 tarihinde kuş gribi nedeniyle ilk insan ölümlerinin yaşanmasıyla birlikte yaşanmaya başlanan ve Ocak ayının sonuna kadar süren süreç de yaşanan gelişmeler büyük oranda hazırlıksız yakalanan ve başta toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutlarıyla çok yönlü bir kriz ortamını işaret etmektedir.

1 – 31 Ocak 2006 tarihleri arasında Türkiye’de yaşanan kriz ortamına toplumsal açıdan bakıldığında tedbirsizlik ve ihlallerin (özellikle çocukların kanatlı hayvanlarla hiçbir önlem almadan temas etmesi, hastalıklı hayvanların etlerinin tüketilmesi vb.) insanların hastalanmasına ve ölmesine yol açtığı ve bu durumun da hastalıkla ilgili belirsizlikler eklendiğinde toplumda korku, panik ve karamsarlık yarattığı görülmüştür. Ülkenin içinde bulunduğu kriz ortamını iyileştirmeye yönelik

---

⁹⁵ Hikmet Yavaş, “Doğal Afet Yönetimi ve Yerel Gündem 21 Çalışmaları Kapsamında İzmir’de Deprem Riski”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı 3, 2001, <http://www.sbe.deu.edu.tr/yayinlar/dergi/dergi10/yavas.pdf> (28 Aralık 2006).

olarak yerel yönetimler tarafından uygulamaya konan toplumsal önlemler (karantina, denetimler ve dezenfekte çalışmaları, hayvan itlafı, yazılı, görsel veya sözlü uyarılar) de kriz yönetiminin bir parçasını oluşturmuştur ancak tüm bu yaşananlara, özellikle ilgili bakanlıklar tarafından görevlendirilen ekiplerin yaptığı hayvan itlaflarına karşı sivil toplum örgütleri ve muhalefet partilerin temsilcilerinin tepkileri de eklenmiştir. Ayrıca Türkiye’de yaşanan kuş gribi krizi, ulusal sınırları aşarak küresel ölçekte bir kriz yaratabilme özelliği ve gücüne sahip olduğu için dış ülkeler de kendi içinde ve Türkiye’ye karşı toplumsal tedbirler almak zorunda kalmıştır.

Krizin ekonomik boyutuna bakıldığında ise Türkiye’de özellikle beyaz et ve turizm sektörünün 5 Ekim 2005 tarihinde Balıkesir’in Manyas ilçesine bağlı Kızıksa beldesinde toplu hayvan ölümlerinin yaşanmasıyla başlayan ilk kriz dalgasının ardından 1 Ocak 2006 da insan ölümlerinin de yaşanmasıyla ikinci ve daha ciddi bir kriz sürecine girdiği görülmektedir. İç piyasada beyaz et tüketimi azalırken başta AB ülkeleri olmak üzere birçok ülkeye bu süreç içinde ihracat yapılamamıştır. Turizm sektöründe ise canlılık azalmış ve rezervasyonlar iptal edilmiştir.

Kuş gribinin Doğu Asya’dan sonra Türkiye’de insan ölümlerine yol açmasıyla birlikte hastalık virüsünün Batı’ya da ilerleyebileceği kaygısı Avrupa Birliği kurumlarını ve uluslar arası örgütleri de harekete geçirmiştir. Türkiye’de yaşanan kuş gribi krizinin küresel bir krize dönüşmemesi için başta Dünya Sağlık Örgütü olmak üzere AB kurumları temsilcileri ve ABD Büyükelçiliği’ne bağlı sağlık uzmanları ve ekipler Türkiye’ye gelerek tıbbi ve bilimsel incelemeler yapmış ve kriz ortamıyla ilgili değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Yerel ve küresel ölçekte milyonlarca insanın ve hayvanın ölümüne yol açabilecek olan bir hastalık virüsünün neden olduğu bu çok boyutlu kriz ortamının kendi içinde dram, trajedi ve korku gibi birçok olumsuzluğu barındırdığı görülmektedir ve bu olumsuz öğeler genel haber değeri ölçütlerine göre değerlendirildiğinde haberin değerini arttırmaktadır.(bkz.bölüm 2.2.2 ve 2.2.3.) Belirli bir krizin kendisine içkin olan dramatik ve trajik özellikleri, yaşanan gelişmelerin acıklı yanlarına ilişkin vurgulamayı, ilginçliği ve izlenilirliği arttırmak üzere ve bundan da ötesi, geniş toplumsal kesimlerde empati duygusu yaratacak şekilde yoğun olarak kullanılabilir. ⁹⁶

---

⁹⁶ Nilüfer Timisi ve Çiler Dursun, **Medya ve Deprem/17 Ağustos 1999 Depreminin Medyada Temsili**, 1.b.,Ankara: RTÜK Yayını, 2003, s.29.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) de beklenmedik bir anda ortaya çıkan bir salgın hastalığın neden haber değeri taşıdığını ortaya koyarken bir salgın hastalığın tüm dünyayı etkileyebilecek güce sahip bir kriz yaratabileceğini belirtmektedir. DSÖ, kuş gribi virüsünün insandan insana geçebilen bir virüs olması durumunda üç ay içinde dünya üzerindeki bütün toplulukları etkileyebilecek ölümcül bir virüs haline dönüşebileceğini öngörmektedir. Bu durum da öncelikle sağlık sektörünü etkileyerek ciddi sosyal ve ekonomik kayıplara yol açabilecektir.⁹⁷

DSÖ'nün bu açıklaması belirli bir kriz ortamının, aynı zamanda yaşanan gelişmelerin kendi içinde barındırdığı riskleri de içine aldığı hatırlatmaktadır.

Risk kavramı, kontrol edilemeyen faktörlerin (doğal ve teknolojik tehlikelerin) toplumsal ve doğal çevrede olumsuz sonuçlar doğurma olasılığı olarak ifade edilmektedir.⁹⁸

Bir kriz ortamı, bireylerin yaşanan gelişmelerle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığı belirsiz bir durumu ifade etmektedir ve varolan belirsizliklerle bağlantılı olarak artan risklerin algılanmasında bilinmeyene karşı duyulan korku ve endişe belirleyici olmaktadır. Kuş gribinin de ölümcül olduğunun kesinlik kazanması, bilimsel çevrelerden çelişkili mesajların gelmesi, etkili önlemler alınmadığı takdirde milyonlarca insanı etkileyebilecek uzun dönem etkiye sahip bir hastalık olması ve kesin bir tedavisinin olmaması bu kriz yaratan hastalıkla ilgili risklerin algılanmasını etkileyen korku faktörleri olarak yapılanmakta ve bu faktörler kuş gribini konu alan haberlere değer yüklemektedir.

İngiltere Sağlık Bakanı Peter Bennett ise kamu sağlığını ilgilendiren bir riskin haber değeri kazanmasında iktidar partisi ya da diğer partileri suçlamanın en önemli faktör olduğunu belirtmektedir ve ona göre daha sonra haber değerini belirleyen faktörler olarak hastalıkla ilgili sözde sırlar; kahramanlara, suçlulara, kandırılanlara ve kurbanlara duyulan ilgi; yüksek düzeydeki kişilerle olan bağlantılar; çelişki; hastalığın ilerde daha da yayılacağını anlatan hikayeler; güçlü görsel etki (çekilen acıların fotoğrafları/görüntüleri vb.) gelmektedir.⁹⁹

---

⁹⁷ WHO Handbook For Journalists, 2005, http://www.who.int/csr/don/Handbook_influenza_pandemic (28 Aralık 2006).

⁹⁸ Rıfat İraz, "Bir Risk Toplumu Olarak Bilgi Toplumunda Liderlik", 1.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Kocaeli, 2002 'den İnci Yakut, "Toplumun Deprem Tehlikesine Karşı Hazırlıklı Olmasında Risk Yönetimi ve Risk İletişiminin Rolü", *Kilad*, Sayı 1, (Bahar 2002), s.115.

⁹⁹ Canadian Food Inspection Agency, "Theoretical Aspects of Risk Communication", <http://www.inspection.gc.ca/english/corpo/ffr/publications/riscomm/riscomme.shtml>. (28 Aralık 2006).

Habercilikte ‘kötü haber iyi haberdır’ kuralına göre, sıradan olmayan, olağandışı olaylar, kitle iletişim araçlarının gündeminde kolaylıkla yer alabilmektedir ve özellikle süregiden yaşanırılığa yönelen her tehdit ilgi çekmektedir.¹⁰⁰

Ancak kitle iletişim araçları, kendi habercilik anlayışları ve ideolojilerine paralel olarak kriz anında yaşanan gerçeklikleri yeniden inşa ederken sık sık habere değer katan özellikleri abartmak ve yaşananları sansasyonel hale getirmek konusunda eleştirilmektedir. Bu bağlamda temel işlevi haber vermek olan ve geniş kitlelere erişebilme gücüne sahip olan kitle iletişim araçlarının yaşanan krizin her aşamasında toplumu olumlu bir biçimde yönlendirmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

3.2.1.2. Kuş Gribi Krizinin Kitle İletişim Araçlarınca Yönetilmesi ve Toplumun Bilinçlenmesi

Ölümlerin, sosyal ve ekonomik kayıpların yaşandığı belirli bir salgın hastalığın ortaya çıktığı ve birçok canlı için riskler içeren kriz anı, doğru, zamanında ve özenle yapılandırılmış bilginin mesaj olarak aktarıldığı bir kitle iletişim sürecini gerektirmektedir. Bu anlamda kitle iletişim araçları, kamuyla varolan riskler arasında bir bağlantı alanı (contact zone) olmaktadır.¹⁰¹

Kamu sağlığını ilgilendiren bir krizin yaşandığı süreçte en güvenilir bilgi kaynakları olan hükümet temsilcileri ve sağlık yetkilileri tarafından kamuya zamanında, eksiksiz ve şeffaf biçimde yapılan bilgi aktarımı son derece önem taşımaktadır. Bu süreçte sorumlu kişiler tarafından üretilen söylemlerin büyük bir kısmı kitle iletişim araçlarıyla kamuya iletilmektedir ve böylece kitle iletişim araçları verdikleri haberlerle kriz sürecinde yaşanan gelişmelerin gündeme taşınmasını sağlamaktadır.

Peters, kitle iletişim araçları, bilimsel ve teknik konularla yapılandırılmış risk içeren olayların aktarımında mesajların iletildiği hedef kitleyi de sürece dahil ederek üç farklı yol ortaya koymaktadır. Bu yollardan biri olan popülerleştirme, bilimsel soruları, metodları ve sonuçları bilim adamı olmayanlara açıklamaya çalışarak bir bilgi paylaşımının gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu tür iletişim, bu çeşit bilgidен faydalanmayı okuyucu ya da izleyicilere bırakmaktadır. Popülerleştirme, en fazla

¹⁰⁰ Nurçay Türkoğlu, **Kitle İletişimi ve Kültür**, Naos Yayınları, s.229.

¹⁰¹ Barbie Zelizer and Stuart Allan, **Journalism After September 11**, London: Routledge, 2002, s.203.

uzman gazeteciler (bilim alanında yazı yazarlar) tarafından yapılmakta ve sadece belirli bir kesime (bilimsel okuryazarlığı olanlara) etkili bir şekilde ulaşmaktadır. İkinci bir yol olan kamu eğitimi ise, genel olarak kamu üyelerinin günlük yaşamda bir birey olarak ya da politik süreçte bir vatandaş olarak doğru şekilde davranmaları için gerekli olan bilginin sağlanması anlamına gelmektedir. Kamu eğitimi, kamuyu belirli konularda yapması ya da yapmaması gereken davranışlara ikna etmeye çalışır. Kamu eğitimi, popülerleştirmeden tutum ve davranış değişikliği yaratmak için kamuyu ikna etmeye çalışması ile ayrılır. Üçüncü yol olan teknolojik tartışmalar, farklı bilimsel ve politik aktörler tarafından geliştirilen, bilimsel kanıtlara dayanan gerçeklik iddiaları birbirleriyle rekabet haline girdiğinde ortaya çıkmaktadır. Açıkça yapılan teknolojik tartışmalar, bilimsel bilginin geçerliliğini ve bilimsel görüşleri birbiriyle rekabet halinde olan uzmanların güvenilirliğini tartışmaya açmaktadır. Bu aşamada Peters'a göre gazeteciler için önemli olan bilimsel bilginin uygulanımı ve aktarımı değil bilimsel bilgiden çıkarılan farklı sonuçlarla bağlantılı olarak oluşan sosyal çatışmadır.¹⁰²

Sosyal çatışma, çelişkili açıklamalar, yaşanan ölümler vb. gelişmeler kamu sağlığını tehdit eden bir salgın hastalığın haber değeri kazanmasına katkıda bulunmaktadır. Los Angeles Times yazarı David Shaw kitle iletişim araçlarının okuyucular/izleyicilerini en çok korkutan durum ve olaylara öncelik verdiğini belirtmektedir. Kitle iletişim araçlarının birçok konuyla ilgili risklerden insanları haberdar ederken aynı zamanda sayısı gün geçtikçe artan son derece duyarlı okuyucular/izleyiciler için sorumsuzca uyarılarda bulunduğu dikkat çekmektedir. Ona göre çoğu zaman sağlıkla ilgili bir habere kişisel bir öykü eklenerek haber dramatik hale getirilmektedir.¹⁰³

Ancak kitle iletişim araçlarının verdiği haberlerle kriz sürecinde sansasyonel ve dramatik etki yaratmak yerine, en başta bir salgın hastalığın daha fazla yayılma riskini ortadan kaldıracak uyarılar ve korucu önlemlerle ilgili bilgileri içeren haberleri topluma aktararak toplumun bilgilendirilmesini sağlaması önem kazanmaktadır.

---

¹⁰² Hans Peter Peters, "Mass Media as an Information Channel and Public Arena", 1997, <http://www.piercelaw.edu/risk/vol5/summer/peters> (12 Aralık 2006).

¹⁰³ "Risk Communication", <http://www.essayempire.com/customessay/communication/risk> communication, (13 Aralık 2006).

Bir salgın hastalık tehdidinin ortaya çıktığı süreçte hükümet temsilcileri ve sağlık görevlilerinin toplumla kurduğu iletişimin de en önemli taşıyıcısı olan kitle iletişim araçları, verdiği mesajlarla krizin algılanışını büyük ölçüde etkileyerek uygun tutum ve davranışların kazanılmasına hizmet edebilmektedir.

DSÖ belirli bir salgın hastalığın kontrolünün sağlanması sürecinde kitle iletişim araçlarının olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmektedir. Olumlu yönden bakıldığında kitle iletişim araçları, özellikle salgın hastalığın ortaya çıktığı ilk evrede, hastalıkla ilgili bilgi sahibi bir toplum yaratmak için teknik bilgileri, toplumda yaşayan bireylerin anlayabileceği bir dille aktararak, onların kendi sağlıkları ve davranışları üzerinde de etki yaratabilecek bu durumu anlamalarına yardımcı olacak şekilde kullanılabilir. Ayrıca kitle iletişim araçları kriz yönetiminin başında olan kişilerin toplum sağlığını hızlı ve kararlı bir şekilde koruma görevini yerine getirip getirmediğini denetlemek için de kullanılabilir. Olumsuz açıdan bakıldığında ise kitle iletişim araçları, yaptıkları yayınlarla gerçekte toplumun sağlığı için çok fazla tehdit oluşturmayan bir salgın hastalığı abartarak toplumun duyduğu endişeyi arttırabilmektedir. Abartılı haberler daha çok güvenilir resmi bilgilendirmenin olmadığı ya da hiç olmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Güvenilir bilgi akışının sağlanamadığı durumlarda söylentiler ortaya çıkmakta ya da haber kuruluşları kendi uzmanlarını kullanmakta ve kendi araştırma bulgularını haber yapmaktadır.¹⁰⁴

Genel olarak kitle iletişim araçlarının toplumsal işlevi göz önüne alındığında, kitle iletişim araçlarının doğal bir felaketin gerçekleşmesinden önce, olayın gerçekleşme sırasında ve sonrasında doğal felaketle ilgili durumlarla ilgili olarak güvenilir ve etkili bir iletişim sağlamak suretiyle kamuya bilgi verme sorumluluğu vardır.¹⁰⁵ Kriz anında risk bilgi akışı sağlanırken mesajın açık, anlaşılabilir, aydınlatıcı, doğru ve somut olması gerekmektedir.¹⁰⁶

İnsan sağlığını ve ülke ekonomisini doğrudan tehdit ettiği için doğal bir felaket ya da tehlike olarak tanımlanabilecek kuş gribi konusunda da toplum, kitle iletişim

---

¹⁰⁴ WHO Outbreak Communication, "Best Practises for Communicating with The Public During An Outbreak", 2005, http://www.who.int/entity/csr/resources/publications/WHO_CDS_2005_32_web.pdf. (28 Aralık 2006).

¹⁰⁵ Yakut, a.g.e., s.119.

¹⁰⁶ Kathleen J.Tierney, "Disaster Preparedness and Response: Research Findings and Guidance From the Social Science Literature", 1993, <http://www.udel.edu/DRC/preliminary/193.pdf>, (5 Ocak 2007).

araçlarının verdiği haberlerle bilgilenmeye, bilişlendirilmeye ve eğitime ihtiyacı duymaktadır.

Kitle iletişim araçları, ele aldığı 'sosyal gerçeklik' alanına ilişkin verdiği mesajlarla, bireylerin uzun dönemde tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Kitle iletişim araçlarının birbirlerini destekler biçimde kullanılması, buna göre radyo ve televizyon yoluyla yapılan eğitimin basılı yayımlarla desteklenmesi, eğitimin kalıcılığını arttırmak açısından önemlidir. Farklı kitle iletişim araçlarının yayınlarının birbiriyle ilişkisiz ve örgütlenmemiş bir biçimde yapılması yaygın toplum eğitiminin başarıya ulaşmasını engelleyen önemli faktörlerden birisidir.¹⁰⁷

Özetle belirli bir salgın hastalığa yönelik olumlu tutum ve davranış biçimleri geliştirilebilmesi için kitle iletişimi sürecinde, kaynak, mesaj ve alıcının etkileşimi önem kazanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının topluma sansasyonel ve abartılı haberler aktarmak yerine toplumsal sorumluluk duygusuyla hareket ederek güvenilir kaynaklardan doğru, hızlı ve eksiksiz bilgi verirken okuyucu, izleyici ve dinleyicilerin niteliklerini de göz önünde bulundurması gerekmektedir.

ÖZET

Küresel ölçekte insan sağlığını tehdit eden salgın hastalıklardan biri olan kuş gribinin ilk alt tipi 1918 yılında İspanyol Gribi adıyla ortaya çıkmıştır ve tarih boyunca farklı alt tipleri, insan ölümlerine yol açmıştır. Türkiye'de ise ilk olarak 5 Ekim 2005 tarihinde toplu hayvan ölümlerine ve 1 Ocak 2006 tarihinden itibaren insan ölümlerine yol açmıştır.

Çalışmaya konu olan 2 Ocak – 31 Ocak 2006 tarihleri arasındaki 30 günlük zaman dilimi içinde Türkiye'de yaşanan risk ve kriz ortamının kitlelere duyurulmasında en etkin kanallar gazete, televizyon, radyo vb. haber ileten kitle iletişim araçları olmuştur. Çok boyutlu bu kriz ortamının kendi içinde barındırdığı dram, trajedi ve korku gibi öğeler, bu kriz ortamına ilişkin gelişmelere genel haber ölçütlerine göre değerlendirildiğinde haber değeri katmaktadır. Ancak kitle iletişim araçları, habere değer katan özellikleri vurgulayarak yaşananları sansasyonel ve daha dramatik hale getirmek konusunda eleştirilmektedir ve bu aşamada kitle iletişim araçlarından beklenen krizin her aşamasında toplumsal sorumluluk duygusuyla hareket etmesidir.

---

¹⁰⁷ İnci Yakut, **Deprem Tehlikesine Karşı Hazırlanmada Kitle İletişim Araçlarının İşlevi**, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, No:149, 2004, ss.37-38.

4. CUMHURİYET, ZAMAN, SABAH VE YENİ ŞAFAK GAZETELERİNDE YER ALAN KUŞ GRİBİ İLE İLGİLİ HABERLERİN İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

4.1. Bulgular

Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinin 2- 31 Ocak 2006 tarihleri arasında yayınlanmış 30 günlük zaman dilimini kapsayan nüshaları içerik çözümlemesi kapsamında niceliksel (kantitatif) ve niteliksel (kalitatif) olmak üzere iki farklı kodlama çizelgesiyle analiz edilmiştir.

4.1.1. Haberlerin Niceliksel (Kantitatif) Analizi

Analiz kapsamında Türkiye’de ve bazı dış ülkelerde insan ölümlerine yol açan kuş gribi hastalığı ile ilgili Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yayınlanan haber ve fotoğraflar niceliksel (kantitatif) olarak analiz edilmiştir.

Haberlerin Günlere Dağılımı	Gazeteler							
	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
2 Ocak 2006	1	0.6	3	1.2	1	0.7	1	0.4
3 Ocak 2006	3	2	6	2.4	7	4.9	1	0.4
4 Ocak 2006	2	1.3	1	0.4	4	2.8	-	-
5 Ocak 2006	1	0.6	1	0.4	2	1.4	2	0.8
6 Ocak 2006	16	10.4	18	7.1	13	9	16	7.3
7 Ocak 2006	14	9.1	16	6.3	6	4.2	19	8.4
8 Ocak 2006	5	3.2	18	7.1	8	5.6	18	8
9 Ocak 2006	8	5.2	15	5.9	5	3.5	22	10
10 Ocak 2006	13	8.4	23	9.1	5	3.5	25	11.1
11 Ocak 2006	13	8.4	22	8.7	11	7.7	14	6.2
12 Ocak 2006	7	4.5	9	3.6	9	6.3	8	3.6
13 Ocak 2006	6	4	12	4.7	4	2.8	8	3.6
14 Ocak 2006	7	4.5	9	3.6	9	6.3	8	3.6
15 Ocak 2006	4	2.6	13	5.1	4	2.8	5	2.2
16 Ocak 2006	4	2.6	4	1.6	8	5.6	5	2.2
17 Ocak 2006	4	2.6	15	5.9	9	6.3	9	4
18 Ocak 2006	9	6	22	8.7	9	6.3	10	4.4
19 Ocak 2006	12	8	9	3.6	6	4.2	14	6.2
20 Ocak 2006	7	4.5	3	1.2	3	2.1	8	3.6
21 Ocak 2006	5	3.2	4	1.6	3	2.1	11	5
22 Ocak 2006	2	1.3	3	1.2	5	3.5	-	-
23 Ocak 2006	1	0.6	6	2.4	-	-	-	-
24 Ocak 2006	-	-	5	1.9	2	1.4	5	2.2
25 Ocak 2006	2	1.3	2	0.8	2	1.4	3	1.4
26 Ocak 2006	1	0.6	2	0.8	-	-	1	0.4
27 Ocak 2006	-	-	5	1.9	2	1.4	1	0.4
28 Ocak 2006	2	1.3	-	-	2	1.4	2	0.8
29 Ocak 2006	1	0.6	-	-	2	1.4	5	2.2
30 Ocak 2006	3	2	4	1.6	-	-	2	0.8
31 Ocak 2006	1	0.6	3	1.2	2	1.4	2	0.8
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 1 : Haberlerin Günlere Göre Sayı ve Oranları

Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesinde hastalanan tavuklarını kesip yiyen ailelerin çocuklarının kuş gribi hastalığı şüphesiyle hastaneye kaldırılmaları ile başlayan süreç içinde yer alan haberlerin Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yayınlanarak kamuoyuna duyurulduğu ortak tarih 2 Ocak 2006 dır. 2 – 31 Ocak 2006 tarihleri arasında analiz edilen Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde kuş gribi hastalığı ile ilgili olarak yer alan haberlerin niceliksel özellikleri günlere göre benzerlikler ve farklılıklar göstermektedir. Cumhuriyet gazetesinde 30 gün süresince kuş gribi hastalığı ile ilgili olarak yayınlanan haber sayısı 154, Zaman gazetesinde 253, Sabah gazetesinde 143 ve Yeni Şafak gazetesinde 225 dir. En fazla habere Zaman gazetesinin, en az habere de Sabah gazetesinin yer verdiği görülmektedir. Kuş gribi hastalığının kesinlik kazanması ile birlikte 6 Ocak 2006 tarihinde söz konusu gazetelerde konu ile ilgili yayınlanan haberlerde artış gözlenmektedir. Devam eden günlerde haberlerin niceliksel özellikleri yine yaşanan gelişmelere paralel olarak değişebilmekte ve söz konusu gazeteler arasında benzerlikler ve farklılıklar görülebilmektedir. Ocak 2006 nın sonlarına doğru hastalığın etkisini azaltmasıyla kuş gribi hastalığı ile ilgili haberler de sayıca azalmıştır.

Haberin Yer Aldığı Sayfa	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
1.sayfa ve devamı	32	20.8	25	10	30	21	45	20
1.Sayfa	2	1.3	8	3	-	-	1	0.4
İç Sayfalar	110	71.4	217	86	113	79	179	79.6
Arka Sayfa	10	6.5	3	1	-	-	-	-
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 2: Haberın Yer Aldığı Sayfa

Haberlerin yer aldığı sayfalar incelendiğinde içerik analizi yapılan dört gazetede de sadece iç sayfalarda yer alan haber oranının diğer sayfalarda yer alan haber oranına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Dört gazete karşılaştırıldığında en fazla Cumhuriyet gazetesinin kuş gribi hastalığı ile ilgili gelişmeleri birinci sayfada başlayarak iç sayfalarda devam eden ve birinci sayfada yer alan haberlerle kamuoyunun gündemine taşıdığı görülmektedir.

Haberin Sayfa İçindeki Yeri	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Sağ Üst Köşede	5	3.2	26	10.2	2	1.4	11	4.9
Sağ Alt Köşede	11	7.1	15	5.9	12	8.4	17	7.6
Sağ Ortada	19	12.2	72	28.5	17	11.9	29	12.9
Orta Üstte	21	14	30	11.9	27	18.9	15	6.7
Orta Altta	28	18.2	18	7.1	14	9.8	28	12.4
Tam Ortada	28	18.2	18	7.1	37	25.9	64	28.4
Sol Üst Köşede	11	7.1	7	2.8	3	2.1	9	4
Sol Alt Köşede	8	5	20	7.9	11	7.7	19	8.4
Sol Ortada	23	15	47	18.6	20	13.9	33	14.7
Tüm Sayfa	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 3: Haberin Sayfa İçindeki Yeri

Söz konusu gazetelerde kuş gribi hastalığı ile ilgili yayınlanan haberlerin sayfa içindeki yeri incelendiğinde, Cumhuriyet gazetesinde konu ile ilgili haberlere sırasıyla sayfanın orta altı ve tam ortasında eşit oranda, sol orta, orta üst, sağ alt köşe ve sol üst köşede eşit oranda, sol alt köşe ve sağ üst köşesinde yer verildiği görülmüştür. Zaman gazetesinde ise haberler sayfada sırasıyla sağ ortada, sol ortada, orta üstte, sağ üst köşede, sol alt köşede, orta altta ve tam ortada eşit oranda, sağ alt köşede ve sol üst köşede yer almıştır. Sabah gazetesinde haberlerin sayfa içindeki yerleri sırasıyla şöyledir: tam ortada, orta üstte, sol ortada, sağ ortada, orta altta, sağ alt köşede, sol alt köşede, sol üst köşede ve sağ üst köşede. Yeni Şafak gazetesinde ise haberlerin sayfa içindeki yerlerine bakıldığında şu sıralama görülmektedir: tam ortada, sol ortada, sağ ortada, orta altta, sol alt köşede, sağ alt köşede, orta üstte, sağ üst köşede ve sol üst köşede. Bu bulguların yanında dört gazetede de tam sayfayı kaplayan konu ile ilgili habere rastlanmamıştır.

Haberin Konu İçeriği	Cumhuriyet	Zaman	Sabah	Yeni Şafak
	Kapladığı Alan	Kapladığı Alan	Kapladığı Alan	Kapladığı Alan
Toplum Temalı	246cm ²	146cm ²	234cm ²	190cm ²
İç Politika	104cm ²	119cm ²	-	47cm ²
Ekonomi	118cm ²	302cm ²	455cm ²	156cm ²
Bilim	147cm ²	237cm ²	140cm ²	81cm ²
Tıp	180cm ²	195cm ²	699cm ²	105cm ²
Dış İlişkiler	144cm ²	76cm ²	128cm ²	131cm ²
İki Konu Birarada	578cm ²	373cm ²	161cm ²	416cm ²
Diğer	107cm ²	90cm ²	138cm ²	124cm ²

Tablo 4: Haberin Konu İçeriğine Göre Kapladığı Ortalama Alan

Gazetelerde yer verilen konuların kapladıkları alanlar konuya verilen önemi göstermektedir. Cumhuriyet, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde en fazla iki konunun birarada verildiği haberlere yer ayrılmıştır. Sabah gazetesinde ise en fazla yer tıp ile ilgili haberlere bırakılmıştır.

Haberin Üretildiği Haber Organizasyonu	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Kendi Üretimi	114	74	92	36	89	62.2	101	45
Haber Ajanslarının Üretimi	24	16	60	24	2	1.4	17	7.5
Karma Üretim	-	-	12	5	-	-	-	-
Belirlenememiştir	16	10	89	35	52	36.4	107	47.5
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 5: Haberın Üretildiği Haber Organizasyonu

Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinde yer alan kuş gribi hastalığı ile ilgili haberler büyük oranda gazetelerin kendi üretimi olarak belirlenmiştir. Kendi üretimi olan haberlere en fazla oranda sırasıyla Cumhuriyet, Sabah, Yeni Şafak ve Zaman gazetelerinde yer verilmiştir. Yeni Şafak gazetesinde yer alan haberlerin üretildiği haber organizasyonu ise büyük oranda belirlenememiştir ve daha sonra sırasıyla Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazeteleri gelmektedir. Zaman gazetesinde diğer gazetelerden farklı olarak karma üretime yer verilmiştir. Haber ajanslarının üretimi olan haberlere en fazla yer ayıran gazete ise yine Zaman gazetesi olurken daha sonra sırasıyla Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Sabah gazeteleri gelmektedir.

Haberin Yapılış Nedeni	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Sözlü ya da Yazılı Açıklama	113	73.4	197	77.9	87	60.8	163	72.4
Toplantı ,Konferans ya da Resepsiyon	3	2	2	0.8	2	1.4	8	3.6
Hükümete Yönelik Protesto Eylemi ya da İlgili Kurumlara Yapılan Yazılı/Sözlü Şikayet	2	1.3	2	0.8	1	0.7	1	0.4
Toplantı ve Sözlü Açıklama bir arada	7	4.5	9	3.6	12	8.4	10	4.4
Hükümete Yönelik Protesto Eylemi ya da İlgili Kurumlara Yapılan Yazılı Şikayet ve Açıklama bir arada	8	5.2	2	0.8	-	-	-	-
Türkiye’de Yaşanan Gelişmelerin Dış Basına Yansımaları	4	2.6	-	-	4	2.8	4	1.8
Türkiye’de Yaşanan Gelişmelerin Dış Basına Yansımaları ve Konferans ya da Açıklama birarada	3	2	-	-	-	-	1	0.4
İlgili Birimler (yurtiçi veya yurtdışı) Tarafından Yürütülen Uygulamalar (Önlemler, düzenlemeler vb.)	5	3.2	20	7.9	20	14	13	5.8
İlgili Birimler (yurtiçi veya yurtdışı) Tarafından Yürütülen Uygulamalar (Önlemler, düzenlemeler vb.) ve Açıklama Birarada	-	-	8	3.2	6	4.2	4	1.8
Mağdurların ve/veya Mağdur Yakınlarının Yaşamlarındaki Dramatik Gelişmeler	4	2.6	1	0.4	6	4.2	8	3.6
Yasalara Uymayan Vatandaşlar	4	2.6	8	3.2	2	1.4	8	3.6
Diğer	1	0.6	4	1.4	3	2.1	5	2.2
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 6: Haberin Yapılış Nedeni

Analiz kapsamında haberlerin yapılış nedenleri “sözlü ya da yazılı açıklama”, “toplantı, konferans ya da resepsiyon”, “toplantı ve sözlü açıklama birarada”, “hükümete yönelik protesto eylemi ya da ilgili kurumlara yapılan yazılı şikayet ve açıklama birarada”, “Türkiye’de yaşanan gelişmelerin dış basına yansımaları”, “Türkiye’de yaşanan gelişmelerin dış basına yansımaları ve konferans ya da açıklama

birarada”, “ilgili birimler (yurtiçi veya yurtdışı) tarafından yürütülen uygulamalar (önlemler, düzenlemeler vb.)”, “ilgili birimler (yurtiçi veya yurtdışı) tarafından yürütülen uygulamalar (önlemler, düzenlemeler vb.) ve açıklama birarada”, “mağdurların ve/veya mağdur yakınlarının yaşamlarındaki dramatik gelişmeler”, “yasaklara uymayan vatandaşlar” ve “diğer” değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, söz konusu gazetelerde haberlerin yapılış nedeninin büyük ölçüde sözlü ya da yazılı açıklama olduğu görülmüştür. Hükümete yönelik protesto eylemi ya da ilgili kurumlara yapılan yazılı şikayet en fazla Cumhuriyet gazetesinde en az Yeni Şafak gazetesinde haberin yapılış nedeni olmuştur. Türkiye’de yaşanan gelişmelerin dış basına yansımalarının haberlerin yapılış nedeni olduğu gazeteler ise sırasıyla Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Sabahdır. Zaman gazetesinde ise Türkiye’de yaşanan gelişmelerin dış basına yansımaları haber yapılış nedeni olmamıştır. İlgili birimler tarafından yurtiçi ve yurtdışında yürütülen uygulamaların haberin yapılış nedeni olduğu gazeteler ise sırasıyla Sabah, Zaman, Yeni Şafak ve Cumhuriyettir. Mağdurların ve(ya) mağdur yakınlarının yaşamlarındaki dramatik gelişmeler en fazla Sabah ve en az Zaman gazetesinde haberin yapılış nedenidir. Yasaklara uymayan vatandaşlar en fazla Yeni Şafak ve en az Sabah gazetesinde haberin yapılış nedeni olmuştur.

Haberde Ana Başlığın Özellikleri	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Yalnızca Bir Ana Başlığa Sahip	78	51	234	92.5	77	54	146	64.8
Bir Ana Başlık ve Üst Başlığa Sahip	28	18	-	-	-	-	2	0.8
Bir Ana Başlık ve Alt Başlık ve/veya Ara Başlıklara Sahip	13	8	16	6.3	65	45.4	76	34
Bir Ana Başlık,Üst Başlık ve Alt Başlık ve/veya Ara Başlıklara Sahip	35	23	3	1.2	1	0.6	1	0.4
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 7: Haberde Ana Başlığın Özellikleri

Söz konusu gazetelerde kuş gribi hastalığı ile ilgili olarak yayınlanan haberlerde ana başlığın özellikleri “yalnızca bir ana başlığa sahip”, “bir ana başlık ve üst başlığa sahip”, “bir ana başlık ve alt başlık ve/veya ara başlıklara sahip” ve “bir ana başlık,

üst başlık ve alt başlık ve/veya ara başlıklara sahip” değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre dört gazetede de “yalnızca bir ana başlığa sahip” haberler en fazla oranda bulunmaktadır. Zaman ve Sabah gazetelerinde “bir ana başlık ve üst başlığa sahip” haberlere yer verilmemiştir. “Bir ana başlık, üst başlık ve alt başlık ve/veya ara başlıklara sahip” haberlere ise en fazla Cumhuriyet gazetesinde yer verildiği görülmektedir.

Haberde Ana Başlığın Metninle İlişkisi	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Uyumlu	98	64	217	85.7	125	87	193	85.8
Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Bir Ölçüde Uyumlu	56	36	35	14	18	13	31	13.8
Ana Başlık Metnin İçeriğiyle Uyumsuz	-	-	1	0.3	-	-	1	0.4
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 8: Haberde Ana Başlığın Metninle İlişkisi

Haberde ana başlığın konuyla ilişkisi “ana başlık metnin içeriğiyle uyumlu”, “ana başlık metnin içeriğiyle bir ölçüde uyumlu” ve “ana başlık metnin içeriğiyle uyumsuz” değişkenlerine göre incelenmiştir. Dört gazetede de yer alan haberlerin büyük bir bölümünde ana başlığın metnin içeriğiyle uyumlu olduğu belirlenmiştir. Ana başlığın metnin içeriğiyle bir ölçüde uyumlu olduğu haberler ise sırasıyla Cumhuriyet, Zaman, Yeni Şafak ve Sabah gazetelerinde yer almıştır. Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde ana başlığın metnin içeriğiyle uyumsuz olduğu haberlere çok düşük oranda yer verilirken Cumhuriyet ve Sabah gazetelerinde hiç yer verilmemiştir.

Haberde Ana Başlığın Kuş Gribi Hastalığıyla İlgili Gelişmelerle İlişkisi	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Olumlu	22	14.3	50	19.8	26	18.2	54	24
Olumsuz	115	74.7	171	67.6	86	60.1	132	59
Nötr	16	10.4	32	12.6	29	20.3	39	17
İlgili Değil	1	0.6	-	-	2	1.4	-	-
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 9: Haberde Ana Başlığın Kuş Gribi Hastalığıyla İlgili Gelişmelerle İlişkisi

Haberde ana başlığın kuş gribi hastalığıyla ilgili gelişmelerle ilişkisi “olumlu”, “olumsuz”, “nötr” ve “ilgili değil” değişkenlerine göre incelenmiştir. Dört gazetede de incelenen ana başlıkların önemli bir bölümü olumsuzdur. Olumsuz içeriğe sahip ana başlıklar en fazla Cumhuriyet gazetesinde, en az Yeni Şafak gazetesinde; olumlu içeriğe sahip ana başlıklar ise en fazla Yeni Şafak gazetesinde, en az Cumhuriyet gazetesinde; nötr içeriğe sahip ana başlıklar en fazla Sabah gazetesinde, en az Cumhuriyet gazetesinde yer almaktadır. Konuyla ilgili olmayan ana başlıklara Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde yer verilmezken, sırasıyla Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde yer verilmektedir.

Analiz edilen haberlerde kullanılan olumsuz başlıklardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- “ Piliç üreticileri dibe vurdu” (Cumhuriyet, 6 Ocak 2006)
- “Bir çocuk daha öldü, 3’ünün durumu kritik” (Zaman, 6 Ocak 2006)
- “Herkeste grip endişesi” (Yeni Şafak, 6 Ocak 2006)
- “Ölüm koridoru” (Sabah, 6 Ocak 2006)
- “Karnen burada Ali sen neredesin?” (Yeni Şafak, 7 Ocak 2006)
- “Dünya alarmda” (Yeni Şafak, 7 Ocak 2006)
- “Kuş gribi paniği tüm Anadolu’yu esir aldı” (Sabah, 7 Ocak 2006)
- “Ölüm kuşun kanadında” (Yeni Şafak, 8 Ocak 2006)
- “İspanyol gribinden daha tehlikeli” (Cumhuriyet, 9 Ocak 2006)
- “Kırmızı alarm” (Sabah, 9 Ocak 2006)
- “ “Ölmüş tavuklara dokunup, ağlıyordu”” (Sabah, 10 Ocak 2006)
- “ “Rakamlar buzdağının tepesi”” (Cumhuriyet, 11 Ocak 2006)
- “Kuş gribi önlenemiyor” (Cumhuriyet, 12 Ocak 2006)
- “Korku büyüyor” (Cumhuriyet, 13 Ocak 2006)
- “Kuş gribi işadamını intihara sürükledi” (Yeni Şafak, 14 Ocak 2006)
- “Hastaneye geç giden Fatma, kuş gribine yenildi” (Zaman, 16 Ocak 2006)
- “Kuş gribi korkusundan esnaf güvercinlere yem atmaz oldu” (Zaman, 17 Ocak 2006)
- “Sakarya’da 30 bin kişinin çalıştığı sektör felç oldu” (Zaman, 18 Ocak 2006)
- “5 yaşındaki M.Ö.’nün durumu kötüleşiyor” (Zaman, 18 Ocak 2006)
- “Ölüm koridorunda ölümle oynuyorlar” (Sabah, 20 Ocak 2006)

Haberde Ana Başlığın İçeriksel Özellikleri	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Nesnel	98	64	231	91	122	85	169	75
Nesnel Değil	56	36	22	9	21	15	56	25
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 10: Haberde Ana Başlığın İçeriksel Özellikleri

Tablo (10) a bakıldığında dört gazetede de haberde nesnel olan haber başlıklarının sayısının nesnel olmayanlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Nesnel haber başlıklarına sahip gazeteler sırasıyla Zaman, Sabah, Yeni Şafak ve Cumhuriyet gazeteleridir. Bu durumda en fazla nesnel olmayan haber başlığına sahip gazete Cumhuriyet olurken en az nesnel olmayan haber başlığına sahip gazete Zaman olmaktadır.

Haberde Fotoğraf Kullanımı	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Fotoğraflı	49	32	89	35	92	64	121	54
Fotoğrafsız	105	68	164	65	51	36	104	46
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 11: Haberde Fotoğraf Kullanımı

Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde kuş gribi hastalığı ile ilgili olarak yayınlanan haberlerde fotoğraf kullanımı da incelenmiştir : Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde fotoğraf kullanılan haber oranı daha düşük, fotoğrafsız haber oranı ise daha fazladır. Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde ise fotoğraf kullanılan haber oranı daha yüksek, fotoğrafsız haber oranı ise daha düşüktür. Fotoğraflı haberlerin oranı en az gazete Cumhuriyet olurken haberde fotoğraf kullanım oranının en fazla olduğu gazetenin Sabah olduğu belirlenmiştir.

Fotoğrafın Sayfa İçindeki Yeri	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Sağ Üst Köşede	2	3.4	7	6.1	7	4.6	9	4.7
Sağ Alt Köşede	1	1.6	1	0.9	5	3.3	3	1.6
Sağ Ortada	5	8.5	16	13.9	19	12.5	35	18.4
Orta Üstte	8	13.6	31	26.9	30	19.7	41	21.6
Orta Altta	8	13.6	11	9.6	16	10.5	22	11.6
Tam Ortada	22	37.2	19	16.5	44	29	49	25.8
Sol Üst Köşede	2	3.4	9	7.8	6	3.9	2	1.1
Sol Alt Köşede	2	3.4	4	3.5	5	3.3	6	3.2
Sol Ortada	9	15.3	17	14.8	20	13.2	23	12
Tüm Sayfa	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	59	100	115	100	152	100	190	100

Tablo 12 : Fotoğrafın Sayfa İçindeki Yeri

Kuş gribi hastalığına ilişkin haberlere ait Cumhuriyet gazetesinde 59, Zaman gazetesinde 115, Sabah gazetesinde 152 ve Yeni Şafak gazetesinde 190 fotoğraf belirlenmiştir. Buna göre en fazla fotoğraf sırasıyla Yeni Şafak, Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde yer almıştır. Fotoğrafların sayfa içindeki yerleri incelendiğinde ise Cumhuriyet gazetesinde kullanılan fotoğraflar en fazla oranda sırasıyla sayfanın tam ortasında, sol ortada, orta üstte ve orta altta eşit oranda, sağ ortada, sağ üst, sol üst ve sol alt köşede eşit oranda ve sağ alt köşede yer almıştır. Zaman gazetesinde ise sıralama şöyledir: sayfanın orta üstünde, tam ortada, sol ortada, sağ ortada, orta altta, sol üst köşede, sağ üst köşede, sol alt köşede ve sağ alt köşede yer verilmiştir. Sabah gazetesinde kullanılan fotoğraflar en fazla sayfanın tam ortasında ve daha sonra sırasıyla orta üstte, sol ortada, sağ ortada, orta altta, sağ üst köşede, sol üst köşede, sağ alt köşede ve sol alt köşede eşit oranda yer verilmiştir. Yeni Şafak gazetesine bakıldığında ise sıralama şöyledir: sayfanın tam ortasında, orta üstte, sağ ortada, sol ortada, orta altta, sağ üst köşede, sol alt köşede, sağ alt köşede ve sol üst köşede.

Fotoğraf Sayısı	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Bir	40	82	71	80	62	67.4	84	69
İki	8	16	12	13	16	17.4	20	17
Üç Veya Daha Fazla	1	2	6	7	14	15.2	17	14
Toplam	49	100	89	100	92	100	121	100

Tablo 13: Bir Haberin Yanında Yer Alan Fotoğraflar

Haberlerin analizi kapsamında kuş gribi hastalığıyla ilgili haberlerde yer alan fotoğrafların sayıları da incelenmiştir. Dört gazetede de bir haberin yanında en fazla tek fotoğraf kullanılmıştır. Daha sonra söz konusu gazetelerde sırasıyla iki ayrı ve üç veya daha fazla fotoğrafa sahip habere yer verilmiştir.

Fotoğrafın Rengi	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Siyah / Beyaz	51	86	21	18	3	2	62	33
Renkli	8	14	94	82	149	98	128	67
Toplam	59	100	115	100	152	100	190	100

Tablo 14: Fotoğrafın Rengi

Analiz kapsamında bir haberin yanında yer alan fotoğraf ya da fotoğrafların rengi de incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre Cumhuriyet gazetesinde en fazla siyah / beyaz fotoğrafa yer verilirken Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde renkli fotoğrafa yer verildiği görülmektedir. Siyah / beyaz fotoğrafa en fazla yer veren gazetenin Cumhuriyet, en az yer veren gazetenin ise Sabah olduğu belirlenmiştir. Renkli fotoğrafa ise en fazla yer veren gazete Sabah, en az yer veren gazete ise Cumhuriyet olmuştur.

Fotoğrafın İçerik Özelliği	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Hükümet Temsilcileri	2	3.4	13	11.3	10	6.6	21	11
Siyasi Parti Temsilcileri	1	1.7	2	1.7	-	-	-	-
Hükümeti Protesto Eden Sivil Toplum Örgütlerinin Aktörleri	2	3.4	-	-	-	-	-	-
Vatandaşlar	25	42.4	25	21.7	66	43.4	66	34.7
Hükümet Temsilcileri ve Mağdur Yakınları bir arada	-	-	2	1.7	1	0.7	3	1.6
Hükümet Temsilcileri ve Beyaz Et Sektörü Temsilcileri bir arada	-	-	1	0.9	1	0.7	-	-
Hükümet Temsilcileri ve Yabancı Aktörler bir arada	1	1.7	1	0.9	1	0.7	4	2
Birlik Veya Oda Temsilcileri	-	-	7	6.1	4	2.6	10	5.3
Sağlık Çalışanları	-	-	5	4.3	11	7.2	8	4.2
Entegre Tesisler ve Çalışanları	-	-	13	11.3	4	2.6	2	1.1
Beyaz Et Tüketen Yetkililer	1	1.7	1	0.9	3	1.9	2	1.1
Yabancı Aktörler	2	3.4	3	2.6	4	2.6	6	3.2
Kanatlı Hayvan(lar) Veya Ürünleri	14	23.7	19	16.5	11	7.2	12	6.3
Alınan Önlemler	10	16.9	17	14.8	21	13.8	34	17.9
Diğer	1	1.7	6	5.3	15	10	22	11.6
Toplam	59	100	115	100	152	100	190	100

Tablo 15: Fotoğrafın İçerik Özelliği

Söz konusu gazetelerde yer alan fotoğraflar incelendiğinde dört gazetede de en fazla vatandaşlara ait fotoğraflara yer verildiği görülmüştür. Hükümet temsilcilerinin fotoğrafları en fazla sırasıyla Zaman, Yeni Şafak, Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde yer almıştır. Siyasi parti temsilcilerinin fotoğraflarına Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde eşit oranda yer verilirken Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yer verilmemiştir. Hükümetin faaliyetlerini protesto eden sivil toplum örgütlerinin aktörlerinin fotoğraflarına sadece Cumhuriyet gazetesi yer vermiştir. Ancak aynı gazete hükümet temsilcilerinin mağdur yakınları ve beyaz et sektörü temsilcileri ile birarada olduğu fotoğraflara yer ayırmamıştır. Hükümet temsilcileri ve mağdur yakınlarının birarada olduğu fotoğraflara en fazla sırasıyla Zaman, Yeni Şafak ve Sabah gazetelerinin yer verdiği görülmüştür. Hükümet temsilcileri ve beyaz et sektörü temsilcilerinin bir arada olduğu fotoğraflar ise en fazla sırasıyla Zaman ve Sabah gazetelerinde yer alırken Yeni Şafak gazetesinde yer bulmamıştır. Hükümet

temsilcileri ve yabancı aktörlerin bir arada olduğu fotoğraflara bakıldığında ise en fazla sırasıyla Yeni Şafak, Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinde yer verildiği görülmektedir. Birlik veya oda temsilcilerinin fotoğraflarına Cumhuriyet gazetesinde yer verilmezken diğer gazetelerde en fazla sırasıyla Zaman, Yeni Şafak ve Sabah da yer ayrılmıştır. Cumhuriyet gazetesi sağlık ve entegre tesislerinin çalışanlarının fotoğraflarına sayfalarında yer vermemiştir. Diğer üç gazetede sağlık çalışanlarının fotoğraflarına sırasıyla Sabah, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde yer verilirken entegre tesislerinin fotoğraflarına en fazla sırasıyla Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yer verilmiştir. Beyaz et tüketen yetkililerin fotoğrafları tüm gazetelerde yer bulmuştur ve en fazla sırasıyla Sabah, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Zaman bu fotoğrafları sayfalarına taşımıştır. Yabancı aktörlerin fotoğrafları ise en fazla Cumhuriyet gazetesinde yer bulurken daha sonra en fazla yer aldığı gazete Yeni Şafak olmuştur. Yabancı aktörlerin fotoğraflarının temsil oranı Sabah ve Zaman gazetelerinde eşittir. Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde vatandaşların fotoğraflarından sonra en fazla kanatlı hayvan(lar) veya ürünlerinin fotoğraflarına yer ayrıldığı görülmektedir. Kanatlı hayvan(lar) veya ürünlerinin fotoğraflarına en fazla sırasıyla Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri yer ayırmıştır. Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri ise vatandaşların fotoğraflarından sonra en fazla alınan önlemlerle ilgili olan fotoğraflara yer ayırmıştır. Alınan önlemlerle ilgili fotoğraflara ise sırasıyla Yeni Şafak, Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazeteleri yer ayırmıştır.

Fotoğrafın İçerik Özelliği	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak		
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	
Hükümet Temsilcileri	Başbakan	1	50	3	23.1	-	-	1	4.8
	Başbakan Yardımcısı	-	-	1	7.7	1	10	3	14.3
	Tarım ve Köyişleri Bakanı	-	-	3	23.1	6	60	5	23.8
	Çevre ve Orman Bakanı	-	-	1	7.7	-	-	2	9.5
	Sağlık Bakanı	-	-	1	7.7	1	10	7	33.3
	Turizm Bakanı	-	-	1	7.7	-	-	1	4.8
	Birden Fazla Bakan bir arada	-	-	1	7.7	2	20	-	-
	Diğer Bakanlar	1	50	2	15.3	-	-	2	9.5
	Toplam	2	100	13	100	10	100	21	100

Tablo 15.1: Fotoğrafın İçerik Özelliği: Hükümet Temsilcileri

Hükümet temsilcileri ile ilgili fotoğraflar “Başbakan”, “Başbakan Yardımcısı”, “Tarım ve Köyişleri Bakanı”, “Çevre ve Orman Bakanı”, “Sağlık Bakanı”, “Turizm Bakanı”, “Birden Fazla Bakan birarada” ve “Diğer Bakanlar” değişkenlerine göre incelenmiştir. Cumhuriyet gazetesinde başbakan ve diğer bakanların fotoğraflarına eşit oranda yer verilmiştir. Zaman gazetesinde en fazla başbakan ve tarım ve köyişleri bakanının (eşit oranda) fotoğraflarına yer verilirken Sabah gazetesinde en fazla tarım ve köyişleri bakanının fotoğraflarına yer verildiği görülmektedir. Yeni Şafak gazetesinde ise en fazla sağlık bakanının fotoğrafları yer almıştır.

Fotoğrafın İçerik Özelliği		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Vatandaşlar	Kanatlı Hayvan(lar)la Temas Eden Vatandaşlar	11	44	11	44	4	6.1	7	10.6
	Ölen veya Hastalanan Çocuklar ve/veya Onların Yakınları	14	56	14	56	62	93.9	59	89.4
	Toplam	25	100	25	100	66	100	66	100

Tablo 15.2: Fotoğrafın İçerik Özelliği: Vatandaşlar

Türkiye’de yaşayan vatandaşların fotoğrafları “Kanatlı Hayvan(lar)la Temas Eden Vatandaşlar” ve “Ölen veya Hastalanan Çocuklar ve/veya Onların Yakınları” değişkenlerine göre incelenmiştir. Buna göre söz konusu gazetelerin tümünde içeriğini vatandaşların oluşturduğu fotoğraflar arasında en fazla oranda ölen veya hastalanan çocuklar ve/veya onların yakınlarının fotoğraflarına yer verilmiştir. Ölen veya hastalanan çocuklar ve/veya onların yakınlarının fotoğrafları en fazla Sabah gazetesinde yer bulmuştur ve Sabah gazetesini Yeni Şafak gazetesi izlemektedir. Söz konusu fotoğraflar Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde eşit ve en az oranda yer almaktadır. Kanatlı hayvan(lar)la temas eden vatandaşların fotoğrafları ise en fazla Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yer alırken bu iki gazeteyi Yeni Şafak ve Sabah gazeteleri izlemektedir.

Fotoğrafın İçerik Özelliği		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Yabancı Aktörler	Uluslararası Örgütlerin Aktörleri	2	100	2	66.7	1	25	1	16.7
	AB Komisyonu Temsilcisi	-	-	-	-	1	25	-	-
	Diğer	-	-	1	33.3	2	50	5	83.3
	Toplam	2	100	3	100	4	100	6	100

Tablo 15.3: Fotoğrafın İçerik Özelliği: Yabancı Aktörler

Yabancı aktörler ile ilgili fotoğraflar “Uluslararası Örgütlerin Aktörleri”, “AB Komisyonu Temsilcisi” ve “Diğer” değişkenlerine göre incelenmiştir. Cumhuriyet yabancı aktörler olarak sadece uluslararası örgütlerin aktörlerinin fotoğraflarına yer vermiştir. Zaman gazetesi en fazla sırasıyla uluslararası örgütlerin aktörleri ve diğer yabancı aktörlerin fotoğraflarına sayfalarında yer ayırmıştır. Sabah gazetesinde ise en fazla diğer yabancı aktörlerin fotoğraflarına yer ayrılırken uluslararası örgütlerin aktörleri ve AB komisyonu temsilcisinin fotoğrafları eşit oranda temsil edilmiştir. Yeni Şafak gazetesi incelendiğinde en fazla sırasıyla diğer yabancı aktörler ve uluslararası örgütlerin aktörlerinin fotoğraflarına yer verildiği görülmektedir. Bir karşılaştırma yapıldığında uluslararası örgütlerin aktörlerinin fotoğrafları en fazla sırasıyla Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yer almaktadır. AB komisyonu temsilcisinin fotoğrafına sadece Sabah gazetesinde yer verilmektedir. Diğer yabancı aktörlerin fotoğraflarına ise en fazla sırasıyla Yeni Şafak, Sabah ve Zaman gazetelerinde yer ayrılmıştır. Cumhuriyet gazetesinde diğer yabancı aktörlerin fotoğraflarına yer verilmemiştir.

Fotoğrafın İçerik Özelliği		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Alınan Önlemler	Hayvan İtlafı	9	90	14	82.4	14	66.7	25	73.5
	Denetimler veya Dezenfekte Çalışmaları	1	10	3	17.6	5	23.8	7	20.6
	Yazılı Uyarılar	-	-	-	-	2	9.5	2	5.9
	Toplam	10	100	17	100	21	100	34	100

Tablo 15.4: Fotoğrafın İçerik Özelliği: Alınan Önlemler

Alınan önlemler ile ilgili fotoğraflar “Hayvan İtlafi”, “Denetimler veya Dezenfekte Çalışmaları” ve “Yazılı Uyarılar” değişkenlerine göre incelenmiştir. Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde en fazla sırasıyla hayvan itlafi ve denetimler veya dezenfekte çalışmaları ile ilgili fotoğraflara yer verilmiştir. Yazılı uyarılar ile ilgili fotoğraflar Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yer almamıştır. Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde ise en fazla sırasıyla hayvan itlafi, denetimler veya dezenfekte çalışmaları ve yazılı uyarılar ile ilgili fotoğraflar yer almaktadır. Bir karşılaştırma yapıldığında ise hayvan itlafi ile ilgili fotoğraflar en fazla sırasıyla Cumhuriyet, Zaman, Yeni Şafak ve Sabah gazetelerinde yer almıştır. Denetimler veya dezenfekte çalışmaları ile ilgili fotoğraflar ise sırasıyla Sabah, Yeni Şafak, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde yer almıştır. Yazılı uyarılar ile ilgili fotoğraflara ise en fazla Sabah gazetesi sayfalarında yer ayırmıştır.

Fotoğrafın Üretildiği Haber Organizasyonu	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Kendi Üretimi	3	5.1	51	44.3	22	14.5	9	4.8
Haber Ajanslarının Üretimi	25	42.4	24	20.9	-	-	1	0.5
Belirlenememiştir	31	52.5	40	34.8	130	85.5	180	94.7
Toplam	59	100	115	100	152	100	190	100

Tablo 16: Fotoğrafın Üretildiği Haber Organizasyonu

Cumhuriyet gazetesinde yer alan kuş gribi hastalığı ile ilgili fotoğrafların üretildiği haber organizasyonu büyük oranda belirlenememiştir ve daha sonra sırasıyla haber ajanslarının üretimi ve kendi üretimi olan fotoğraflar gelmektedir. Zaman gazetesi en fazla oranda kendi üretimi olan fotoğraflara yer vermektedir ve ikinci sırada üretildiği haber organizasyonu belirlenememiş fotoğraflar yer alırken üçüncü sırada da haber ajanslarının üretimi olan fotoğraflara yer verilmiştir. Sabah gazetesinde haber ajanslarının üretimi olan fotoğraflara yer verilmemiştir. Sabah gazetesinde yer alan fotoğrafların üretildiği haber organizasyonu büyük oranda belirlenemezken fotoğrafların çok az bir bölümü kendi üretimidir. Yeni Şafak gazetesinde ise fotoğrafların üretildiği haber organizasyonu büyük oranda belirlenememiştir ve daha sonra sırasıyla kendi üretimi ve haber ajanslarının üretimi olan fotoğraflar gelmektedir. Bir karşılaştırma yapmak gerekirse kendi üretimi olan fotoğraflara en fazla sırasıyla Zaman, Sabah, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazeteleri

sayfalarında yer vermiştir. Haber ajanslarının üretimi olan fotoğraflara ise birinci sırada yer veren gazete Cumhuriyet ve sırasıyla Zaman ve Yeni Şafaktır. En fazla Yeni Şafak gazetesinde fotoğrafların üretildiği haber organizasyonu belirlenmemiştir ve daha sonra sırasıyla Sabah, Cumhuriyet ve Zaman gazeteleri gelmektedir.

Fotoğrafın Haberle İlişkisi	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Fotoğraf Haberle Uyumlu	57	96.6	110	95.7	150	98.7	185	97.4
Fotoğraf Haberle Uyumsuz	2	3.4	5	4.3	2	1.3	5	2.6
Toplam	59	100	115	100	152	100	190	100

Tablo 17: Fotoğrafın Haberle İlişkisi

Söz konusu gazetelerde fotoğrafın haberle olan ilişkisi de incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre dört gazetede de yer alan fotoğraflar büyük oranda haberlerle uyumludur. Bir karşılaştırma yapıldığında elde edilen oranlar birbirine çok yakın olmakla beraber fotoğrafların haberlerle en fazla uyumlu olduğu gazetenin Sabah en az uyumlu olduğu gazetenin ise Zaman olduğu görülmektedir.

Fotoğraf Alt Yazısının İçeriği	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Nesnel	25	42.4	62	54	41	27	56	29.5
Nesnel Değil	2	3.4	2	1.7	16	10.5	3	1.6
Altyazısız	32	54.2	51	44.3	95	62.5	131	68.9
Toplam	59	100	115	100	152	100	190	100

Tablo 18: Fotoğraf Alt Yazısının İçeriği

Söz konusu gazetelerde fotoğraf alt yazısının içeriğine bakıldığında Cumhuriyet, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde en fazla sırasıyla altyazısız, alt yazısının içeriği nesnel ve nesnel olmayan fotoğraflar kullanıldığı belirlenmiştir. Zaman gazetesinde ise en fazla sırasıyla alt yazısının içeriği nesnel olan, altyazısız ve alt yazısının içeriği nesnel olmayan fotoğraflar kullanılmıştır. Altyazısının içeriği nesnel olan fotoğraflara en fazla Zaman gazetesinde, nesnel olmayanlara ise en fazla Sabah gazetesinde yer ayrılmıştır.

4.1.2. Haberlerin Niteliksel (Kalitatif) Analizi

Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan haberlerin niteliksel (kalitatif) analizi de gerçekleştirilmiştir.

4.1.2.1. Haberlerin İleti Analizi

Haberin Konu İçeriği	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Toplum Temalı	81	52.6	153	60.5	90	62.9	133	59
İç Politika	10	6.5	5	1.9	-	-	2	0.9
Ekonomi	17	11.03	36	14.2	11	7.7	20	9
Bilim	11	7.1	6	2.4	6	4.2	13	5.8
Tıp	5	3.3	7	2.8	2	1.4	8	3.6
Dış İlişkiler	21	13.6	30	11.9	22	15.4	35	15.6
İki Konu Birarada	7	4.5	6	2.4	6	4.2	5	2.1
Diğer	2	1.4	10	3.9	6	4.2	9	4
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 19: Haberlerin Konu İçeriği

Söz konusu gazetelerde en fazla oranda toplum içerikli haberlere yer verilmiştir. İç politika içerikli haberlere en fazla oranda sırasıyla Cumhuriyet, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde yer ayrılırken Sabah gazetesinde yer verilmemiştir. Ekonomi içerikli haberlere en fazla Zaman gazetesinde yer ayrılmıştır ve daha sonra en fazla oranda sırasıyla Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Sabah gazetelerinde yer almıştır. Bilim içerikli haberler ise en fazla oranda sırasıyla Cumhuriyet, Yeni Şafak, Sabah ve Zaman gazetelerinde yer verilmiştir. Tıp içerikli haberlere en fazla sırasıyla Yeni Şafak, Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazeteleri sayfalarında yer vermiştir. Dış ilişkilerin konu içeriğini oluşturduğu haberler en fazla sırasıyla Yeni Şafak, Sabah, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yer verilmiştir. İki konunun bir arada yer aldığı haberlere ise en fazla sırasıyla Cumhuriyet, Sabah, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde yer ayrılmıştır.

Haberin Konu İçeriği		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Toplum Temalı	Toplumsal Tedbirsizlik ve İhlaller ve/veya Kuş Gribi Hastalığının Toplum Sağlığını Tehdit Etmesi (korku, panik, ölümler vb.)	24	29.6	47	30.7	42	46.6	45	33.8
	AKP Hükümeti tarafından Alınan Toplumsal Önlemler ve Yapılan Düzenleme ve Uyarılar* ve/veya Hükümetin Topluma Yardım Etmeye ve Onu Bilgilendirmeye Yönelik Girişimleri	15	18.5	61	39.9	23	25.6	62	46.6
	AKP Hükümetinin Kriz Yönetimine Gösterilen Toplumsal Tepkiler (Protesto, kınama, şikayet vb.)	14	17.3	7	4.6	7	7.8	3	2.3
	Toplumsal Tedbirleri Arttırmaya Yönelik Olarak Uzman Kişilerin Yaptığı Öneri, Uyarı veya Çalışmalar	9	11.1	14	9.1	8	8.9	10	7.5
	Dış Ülkelerde Kuş Gribi Hastalığının Toplum Sağlığını Tehdit Etmesi	6	7.4	9	5.9	2	2.2	3	2.3
	Dış Ülkelerde Alınan Toplumsal Önlemler	3	3.7	7	4.6	5	5.6	4	3
	Kuş Gribi Hastalığının Toplum Sağlığını Tehdit Etmesi ve AKP Hükümeti Tarafından Alınan Toplumsal Önlemler Bir Arada	10	12.4	8	5.2	3	3.3	6	4.5
	Toplam	81	100	153	100	90	100	133	100

* Karantina, denetimler ve dezenfekte çalışmaları , hayvan itlafı, yazılı, görsel veya sözlü uyarılar

Tablo 19.1 : Haberlerin Konu İçeriği: Toplum Temalı

Söz konusu gazetelerde toplumsal içerikli haberler incelendiğinde Cumhuriyet gazetesinde en fazla ‘toplumsal tedbirsizlik ve ihlaller ve/veya kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi (korku, panik, ölümler vb.)’, en az ‘dış ülkelerde alınan önlemler’ konusuna yer verildiği görülmektedir. Zaman gazetesinde ise en

fazla ‘AKP hükümeti tarafından alınan toplumsal önlemler ve yapılan düzenleme ve uyarılar ve/veya hükümetin topluma yardım etmeye ve onu bilgilendirmeye yönelik girişimleri’ konusuna en az ‘AKP Hükümetinin kriz yönetimine gösterilen toplumsal tepkiler (protesto, kınama, şikayet vb.)’ ve ‘dış ülkelerde alınan toplumsal önlemler’ konularına eşit oranda yer ayrılmıştır. Sabah gazetesi en fazla ‘toplumsal tedbirsizlik ve ihlaller ve/veya kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi(korku, panik, ölümler vb.)’, en az ‘ dış ülkelerde kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi’ konusuna yer verilmiştir. Yeni Şafak gazetesine bakıldığında en fazla ‘AKP hükümeti tarafından alınan toplumsal önlemler ve yapılan düzenleme ve uyarılar ve/veya hükümetin topluma yardım etmeye ve onu bilgilendirmeye yönelik girişimleri’ konusuna en az ise ‘AKP Hükümetinin kriz yönetimine gösterilen toplumsal tepkiler (protesto, kınama, şikayet vb.) ve ‘dış ülkelerde kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi’ konularına yer verdiği görülmektedir. Dört gazete karşılaştırıldığında ‘toplumsal tedbirsizlik ve ihlaller ve/veya kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi (korku, panik, ölümler vb.)’ ve ‘dış ülkelerde alınan toplumsal önlemler’ konularına en fazla Sabah gazetesinin, ‘AKP Hükümeti tarafından alınan toplumsal önlemler ve yapılan düzenleme ve uyarılar ve/veya hükümetin topluma yardım etmeye ve onu bilgilendirmeye yönelik girişimleri’ konusuna en fazla Yeni Şafak en az Cumhuriyet gazetesinin, ‘AKP Hükümetinin kriz yönetimine gösterilen toplumsal tepkiler (protesto, kınama, şikayet vb.)’ ve ‘toplumsal tedbirleri arttırmaya yönelik olarak uzman kişilerin yaptığı öneri, uyarı veya çalışmalar’ konularına en fazla Cumhuriyet en az Yeni Şafak gazetesinin, ‘dış ülkelerde kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi’ konusuna en fazla Cumhuriyet gazetesinin, ‘kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi ve AKP Hükümeti tarafından alınan önlemler’in birarada konu edildiği haberlere en fazla Cumhuriyet en az Sabah gazetesinin yer verdiği görülmektedir.

Haberin Konu İçeriği		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Ekonomi	Beyaz Et ya da Turizm Sektörünün İçinde Bulunduğu Çalışma Koşulları ve Ekonomik Durum ve/veya Hükümetten Talepleri	11	64.7	26	72.2	4	36.4	12	60
	AKP Hükümetinin Beyaz Et ya da Turizm Sektörünü Korumaya Yönelik Olarak Aldığı Ekonomik Önlemler	5	29.4	5	13.9	2	18.2	5	25
	Beyaz Et ya da Turizm Sektörünün İçinde Bulunduğu Ekonomik Durum ve AKP Hükümetinin Aldığı Ekonomik Önlemler Bir Arada	1	5.9	4	11.1	1	9	1	5
	Kuş Gribi Hastalığının Genel Olarak Ekonomiye Etkisi	-	-	1	2.8	4	36.4	2	10
	Toplam	17	100	36	100	11	100	20	100

Tablo 19.2 : Haberlerin Konu İçeriği: Ekonomi

Söz konusu gazetelerde ekonomi içerikli haberler incelendiğinde dört gazetede de en fazla ‘beyaz et ya da turizm sektörünün içinde bulunduğu çalışma koşulları ve ekonomik durum ve/veya hükümetten talepleri’ konusuna yer verildiği(Sabah gazetesinde ‘kuş gribi hastalığının genel olarak ekonomiye etkisi’ konusuyla eşit oranda) görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi ‘kuş gribi hastalığının genel olarak ekonomiye etkisi’ konusuna sayfalarında yer vermemiştir. Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri en az ‘beyaz et ya da turizm sektörünün içinde bulunduğu ekonomik durum ve AKP Hükümetinin aldığı ekonomik önlemler’in birarada konu edildiği haberlere yer verirken Zaman gazetesi ‘kuş gribi hastalığının genel olarak ekonomiye etkisi’ konusuna en az oranda yer vermiştir. Dört gazete karşılaştırıldığında ‘beyaz et ya da turizm sektörünün içinde bulunduğu çalışma koşulları ve ekonomik durum ve/veya hükümetten talepleri’ konusu en fazla Zaman gazetesinde en az Sabah gazetesinde, ‘AKP Hükümetinin Beyaz Et ya da turizm sektörünü korumaya yönelik olarak aldığı ekonomik önlemler’ konusu en fazla Cumhuriyet gazetesinde en az Zaman gazetesinde, ‘beyaz et ya da turizm sektörünün içinde bulunduğu ekonomik

durum ve AKP Hükümetinin aldığı ekonomik önlemler'in bir arada olduğu haberlere en fazla Zaman gazetesinde en az Yeni Şafak gazetesinde, 'kuş gribi hastalığının genel olarak ekonomiye etkisi' konusuna ise en fazla Sabah gazetesinde yer verildiği görülmektedir.

Haberin Konu İçeriği		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Dış İlişkiler	AKP Hükümeti ve Dış Ülkeler veya Uluslararası Örgütler Arasındaki İlişkiler (yardımlaşma, işbirliği vb.)	5	23.8	8	26.7	9	40.9	14	40
	Dış Ülkelerin ya da Uluslararası Örgütlerin Türkiye'de Krizin Yürütülmesine İlişkin Değerlendirmeleri	13	61.9	12	40	8	36.4	17	48.6
	İlişkiler ve Değerlendirmeler Bir Arada	-	-	1	3.3	1	4.5	-	-
	Dış Ülkelerin Türkiye'ye Karşı Aldığı Önlemler (ithalat yasağı, kontroller, seyahat yasağı vb.)	3	14.3	9	30	4	18.2	4	11.4
	Toplam	21	100	30	100	22	100	35	100

Tablo 19.3: Haberlerin Konu İçeriği : Dış İlişkiler

Söz konusu gazetelerde dış ilişkiler içerikli haberler incelendiğinde Cumhuriyet, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde en fazla 'dış ülkelerin ya da uluslararası örgütlerin Türkiye'de krizin yürütülmesine ilişkin değerlendirmeleri'ne yer verildiği görülmektedir. Sabah gazetesi ise en fazla 'AKP Hükümeti ve Dış Ülkeler veya Uluslararası Örgütler Arasındaki İlişkiler (yardımlaşma, işbirliği vb.)' e yer vermiştir. 'İlişkiler ve değerlendirmeler'in birarada verildiği haberlere Zaman ve Sabah gazetelerinde en az oranda yer verilirken Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinde yer verilmemiştir. Dört gazete karşılaştırıldığında 'AKP Hükümeti ve dış ülkeler veya uluslararası örgütler arasındaki ilişkiler (yardımlaşma, işbirliği vb.)' konusuna en fazla Sabah en az Cumhuriyet gazetesinde, 'dış ülkelerin ya da uluslararası örgütlerin Türkiye'de krizin yürütülmesine ilişkin değerlendirmeleri'ne en fazla

Cumhuriyet en az Sabah gazetesinde, ‘ilişkiler ve değerlendirmeler’in bir arada verildiği haberler en fazla Sabah gazetesinde, ‘dış ülkelerin Türkiye’ye karşı aldığı önlemler (ithalat yasağı, kontroller, seyahat yasağı vb.)’ konusuna ilişkin haberler ise en fazla Zaman en az Yeni Şafak gazetesinde yer almıştır.

Haberin Konu İçeriği		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
İki Konu Birarada	Toplum ve Tıp	2	28.6	-	-	-	-	-	-
	Toplum ve Bilim	2	28.6	2	33.2	1	16.7	-	-
	Toplum ve İç Politika	2	28.6	-	-	2	33.3	-	-
	Toplum ve Dış İlişkiler	-	-	1	16.7	2	33.3	1	20
	Toplum ve Ekonomi	-	-	1	16.7	-	-	2	40
	Dış İlişkiler ve İç Politika	1	14.2	-	-	-	-	-	-
	Tıp ve Bilim	-	-	-	-	-	-	1	20
	Dış İlişkiler ve Ekonomi	-	-	-	-	1	16.7	-	-
	Tıp ve Ekonomi	-	-	1	16.7	-	-	-	-
	Dış İlişkiler ve Bilim	-	-	1	16.7	-	-	1	20
	Toplam	7	100	6	100	6	100	5	100

Tablo 19.4 : Haberlerin Konu İçeriği: İki Konu Birarada

Söz konusu gazetelerde iki konunun bir arada verildiği haberlere de yer verilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde en fazla sırasıyla ‘toplum ve tıp’, ‘toplum ve bilim’ ve ‘toplum ve iç politika’ konulu haberlere eşit oranda olmak üzere ‘dış ilişkiler ve ekonomi’ içerikli haberlere yer verilmiştir. Zaman gazetesinde en fazla sırasıyla ‘toplum ve bilim’; ‘toplum ve dış ilişkiler’, ‘toplum ve ekonomi’, ‘tıp ve ekonomi’ ve ‘dış ilişkiler ve bilim’ konulu haberlere ise eşit oranda yer verildiği görülmektedir. Sabah gazetesinde ise en fazla sırasıyla ‘toplum ve iç politika’ ve ‘toplum ve dış ilişkiler’ konularına eşit oranda olmak üzere ‘toplum ve bilim’ ve ‘dış ilişkiler ve ekonomi’ konularına yine eşit oranda yer ayrılmıştır. Yeni Şafak gazetesinde en fazla sırasıyla ‘toplum ve ekonomi’; ‘toplum ve dış ilişkiler’, ‘tıp ve bilim’ ve ‘dış ilişkiler ve bilim’ konularına eşit oranda yer verilmiştir. Dört gazete karşılaştırıldığında ise ‘toplum ve tıp’ ve ‘dış ilişkiler ve iç politika’ konulu haberlere sadece Cumhuriyet gazetesinin yer verdiği görülmektedir. ‘Toplum ve bilim’ konulu haberlere en fazla Zaman gazetesinin, ‘toplum ve iç politika’ ve ‘toplum ve dış ilişkiler’ konulu haberlere Sabah gazetesinin, ‘toplum ve ekonomi’ ve ‘dış ilişkiler ve

bilim’ konulu haberlere Yeni Şafak gazetesinin yer verdiği görülmektedir. ‘Tıp ve bilim’ konulu habere sadece Yeni Şafak gazetesi, ‘dış ilişkiler ve ekonomi’ konulu habere sadece Sabah gazetesi, ‘tıp ve ekonomi’ konulu habere ise sadece Zaman gazetesi yer vermiştir.

Haberin İçeriksel Özellikleri	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Nesnel	119	77	211	84	125	87	181	80
Nesnel Değil	35	23	42	16	18	13	44	20
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 20: Haberın İçeriksel Özellikleri

Söz konusu gazetelerde haberin içeriksel özellikleri incelendiğinde nesnel özellik gösteren haberlere en fazla oranda sırasıyla Sabah, Zaman, Yeni Şafak ve Cumhuriyet gazetelerinde yer verildiği görülmektedir. Bu durumda nesnel olmayan haberlerin en fazla Cumhuriyet gazetesinde, en az Sabah gazetesinde yer aldığı görülmektedir.

Habere Konu Olan Olayların İçeriği	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Pozitif	12	7.8	36	14.2	17	11.9	35	15.6
Negatif	60	39	99	39.1	26	18.2	37	16.4
Nötr	15	9.7	45	17.8	59	41.3	107	47.6
Yukarıda Yer Alanların Birkaçı Birarada	67	43.5	73	28.9	41	28.6	46	20.4
Belirlenememiştir	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	154	100	253	100	143	100	225	100

Tablo 21: Habere Konu Olan Olayların İçeriği

İçerik çözümlemesi kapsamında incelenen haberlere konu olan olayların içerikleri ‘pozitif’, ‘negatif’, ‘nötr’, ‘yukarıda yer alanların birkaçı birarada’ ve ‘belirlenememiştir’ değişkenlerine göre incelenmiştir. En fazla oranda negatif olaylara yer veren gazetenin Zaman gazetesi olduğu görülmektedir. En fazla oranda pozitif olaylara yer veren gazete ise Yeni Şafak gazetesidir. Cumhuriyet gazetesinin en az oranda pozitif olaylara yer veren gazete olduğu görülmektedir ve negatif olaylara en az oranda yer veren gazete ise Yeni Şafak gazetesidir. Nötr olaylar ise en fazla Yeni Şafak gazetesinde en az Cumhuriyet gazetesinde yer almaktadır.

4.1.2.2. Haber Kaynaklarının Temsili Analizi

Haber Kaynakları	Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Hükümet Temsilcileri	23	10.2	35	11.3	25	12.4	31	11.1
Bakanlıklara Bağlı Temsilciler ve Ekipler	19	8.4	41	13.2	26	13	52	18.6
Yerel Yöneticiler	12	5.3	21	6.8	8	4	21	7.5
Askeri Temsilciler	-	-	2	0.6	1	0.5	-	-
Siyasi Parti Aktörleri	15	6.6	7	2.3	5	2.5	3	1
Avrupa Birliği Kurumlarının Aktörleri	5	2.2	9	2.9	3	1.5	9	3.2
Uluslararası Örgütlerin Aktörleri	14	6.2	17	5.5	12	6	12	4.3
Ekonomik Kuruluşların Aktörleri	10	4.4	27	8.7	14	7	17	6.1
Sivil Toplum Örgütlerinin Aktörleri	26	11.5	34	11	12	6	23	8.2
Yabancı Temsilcilikler (Bakanlık, büyükelçilik vb.)	9	3.9	24	7.8	12	6	16	5.7
Sağlık Çalışanları	31	13.7	28	9.1	27	13.4	27	9.6
Bilim Adamları	2	1	8	2.6	3	1.5	12	4.3
Vatandaşlar	43	19	45	14.6	45	22.4	37	13.2
Yabancı Medya Materyali	13	5.8	3	1	4	1.9	12	4.3
Diğer	4	1.8	8	2.6	4	1.9	8	2.9
Toplam	226	100	309	100	201	100	280	100

Tablo 22: Haber Kaynağı Kullanımı

Söz konusu gazetelerde haber kaynaklarının temsil edilme oranları da incelenmiştir. Cumhuriyet gazetesinde toplam 226, Zaman gazetesinde toplam 309, Sabah gazetesinde toplam 201 ve Yeni Şafak gazetesinde ise toplam 280 kaynak temsil edilmektedir. Hükümet temsilcileri ve bakanlıklara bağlı temsilciler ve ekipler en fazla Yeni Şafak gazetesinde daha sonra sırasıyla Sabah, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde temsil edilmiştir. Siyasi parti aktörlerinin ise en fazla Cumhuriyet gazetesinde daha sonra sırasıyla Sabah, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde temsil edildiği görülmektedir. Söz konusu gazetelerin tümünde Avrupa Birliği Kurumlarının aktörlerinin, uluslararası örgütlerin aktörlerinin ve yabancı temsilciliklerin (bakanlık, büyükelçilik vb.) haber kaynağı olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Cumhuriyet, Zaman ve Sabah gazetelerinde en fazla vatandaşlar (mağdurlar / mağdur yakınları) haber kaynağı olarak kullanılmıştır ve Yeni Şafak gazetesinde de vatandaşların haber kaynağı olarak temsil oranı oldukça yüksektir.

Cumhuriyet gazetesinde vatandaşlardan sonra en fazla oranda sırasıyla sivil toplum örgütlerinin aktörleri ve hükümet temsilcileri temsil edilmiştir. Zaman gazetesinde en fazla oranda vatandaşlar, bakanlıklara bağlı temsilciler ve ekipler ve hükümet temsilcilerinin temsil edildiği belirlenmiştir. Sabah gazetesinde vatandaşlardan sonra en fazla sağlık çalışanlarının ve bakanlıklara bağlı temsilciler ve ekiplerin temsil edildiği görülmektedir. Yeni Şafak gazetesinde ise en fazla oranda sırasıyla bakanlıklara bağlı temsilciler ve ekiplerin daha sonra vatandaşlar ve hükümet temsilcilerinin temsil edildiği belirlenmiştir. Söz konusu gazetelerde bilim adamları çok düşük bir oranda temsil edilmektedir. Yaşanan gelişmelerden olumsuz şekilde etkilenen ekonomik kuruluşların aktörleri ise en fazla sırasıyla Zaman, Sabah, Yeni Şafak ve Cumhuriyet gazetelerinde haber kaynağı olarak kullanılmaktadır.

Haber Kaynakları		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Hükümet Temsilcileri	Başbakan	3	13.1	4	11.4	4	16	5	16
	Başbakan Yardımcısı	3	13.1	1	2.9	1	4	2	6.5
	Tarım ve Köyişleri Bakanı	7	30.4	14	40	9	36	8	25.8
	Çevre ve Orman Bakanı	1	4.3	5	14.3	2	8	6	19.4
	Sağlık Bakanı	7	30.4	6	17.1	5	20	7	22.6
	Turizm Bakanı	-	-	1	2.9	2	8	1	3.2
	Diğer Bakanlar	2	8.7	4	11.4	2	8	2	6.5
	Toplam	23	100	35	100	25	100	31	100

Tablo 22.1: Haber Kaynakları: Hükümet Temsilcileri

Tablo (22.1) da görüldüğü gibi söz konusu gazetelerde, hükümet temsilcileri içinde en fazla oranda Tarım ve Köyişleri Bakanı temsil edilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde Sağlık Bakanı ve Tarım ve Köyişleri Bakanının eşit oranda temsil edildiği görülmektedir. Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde de Tarım ve Köyişleri Bakanından sonra en fazla temsil edilen hükümet temsilcisi Sağlık Bakanıdır.

Haber Kaynakları		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Bakanlıklara Bağlı Temsilciler ve Ekipler	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Temsilcileri	9	47.3	12	29.3	9	34.6	20	38.5
	Sağlık Bakanlığı Temsilcileri	6	31.5	10	24.4	8	30.8	14	26.9
	Çevre ve Orman Bakanlığı Temsilcileri	1	5.3	3	7.3	-	-	1	1.9
	Kuş Gribi Ulusal Koordinasyon Merkezi Temsilcileri	1	5.3	3	7.3	1	3.8	5	9.6
	İtlaf ya da Denetim Ekipleri	1	5.3	6	14.6	7	27	8	15.4
	Diğer Temsilciler	1	5.3	7	17.1	1	3.8	4	7.7
	Toplam	19	100	41	100	26	100	52	100

Tablo 22.2: Haber Kaynakları: Bakanlıklara Bağlı Temsilciler ve Ekipler

Elde edilen verilere göre söz konusu gazetelerde en fazla oranda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı temsilcilerinin ve daha sonra en fazla Sağlık Bakanlığı temsilcilerinin habere kaynaklık ettiği belirlenmiştir. Kuş Gribi Ulusal Koordinasyon Merkezi Temsilcileri ise en fazla oranda sırasıyla Yeni Şafak, Zaman, Cumhuriyet ve Sabah gazetelerinde temsil edilmiştir. İtlaf ya da denetim ekiplerinin ise en fazla sırasıyla Sabah, Yeni Şafak, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinde haber kaynağı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Haber Kaynakları		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Yerel Yöneticiler	Valiliğe Bağlı Temsilciler	8	66.6	12	57	5	62.5	12	57
	Belediye Başkanı	2	16.7	5	24	1	12.5	4	19
	Kaymakam	2	16.7	4	19	2	25	5	24
	Toplam	12	100	21	100	8	100	21	100

Tablo 22.3: Haber Kaynakları: Yerel Yöneticiler

Söz konusu gazetelerde yerel yöneticilerin temsili incelendiğinde en fazla oranda valiliğe bağlı temsilcilere yer verildiği görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinde belediye başkanı ve kaymakamların temsil oranının eşit olduğu belirlenmiştir. Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde valiliğe bağlı temsilcilerden sonra en fazla oranda sırasıyla kaymakam ve belediye başkanları temsil edilirken Zaman gazetesinde ise belediye başkanı ve kaymakamlar temsil edilmiştir.

Haber Kaynakları		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Siyasi Parti Aktörleri	AKP Temsilcileri	1	6	2	29	1	20	1	33.4
	CHP Temsilcileri	10	63	-	-	2	40	1	33.3
	ANAP Temsilcileri	3	19	2	29	1	20	-	-
	MHP Temsilcileri	-	-	1	14	1	20	1	33.3
	DYP Temsilcileri	1	6	1	14	-	-	-	-
	Diğer Partilerin Temsilcileri	1	6	1	14	-	-	-	-
	Toplam	16	100	7	100	5	100	3	100

Tablo 22.4: Haber Kaynakları: Siyasi Parti Aktörleri

Tablo (22.4) da görüldüğü gibi Cumhuriyet gazetesinde toplam 16, Zaman gazetesinde toplam 7, Sabah gazetesinde toplam 5 ve Yeni Şafak gazetesinde ise toplam 3 siyasi parti aktörü temsil edilmiştir. AKP temsilcileri en fazla oranda sırasıyla Yeni Şafak, Zaman, Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde temsil edilmiştir. CHP temsilcileri ise en fazla oranda sırasıyla Cumhuriyet, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde temsil edilirken Zaman gazetesinde haber kaynağı olarak yer almamıştır. ANAP temsilcileri, DYP temsilcileri ve diğer partilerin temsilcileri en fazla oranda Zaman gazetesinde yer alırken MHP temsilcileri en fazla oranda Yeni Şafak gazetesinde temsil edilmiştir.

Haber Kaynakları		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Uluslararası Örgütlerin Aktörleri	Birleşmiş Milletlerin Temsilcileri	2	14.3	3	17.7	4	33.3	2	16.7
	Dünya Sağlık Örgütü Temsilcileri	7	50	9	52.9	7	58.3	6	50
	IMF Temsilcileri	2	14.3	1	5.9	-	-	-	-
	Diğer Uluslararası Örgütler Temsilcileri	3	21.4	4	23.5	1	8.4	4	33.3
	Toplam	14	100	17	100	12	100	12	100

Tablo 22.5: Haber Kaynakları: Uluslararası Örgütlerin Aktörleri

Elde edilen bulgulara göre, Cumhuriyet gazetesinde toplam 14, Zaman gazetesinde toplam 17, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde toplam 12 uluslararası örgüt aktörü temsil edilmiştir. Söz konusu gazetelerde en fazla oranda Dünya Sağlık Örgütü temsilcilerinin habere kaynaklık ettiği görülmektedir. Birleşmiş Milletlerin temsilcilerine en fazla oranda sırasıyla Sabah, Zaman, Yeni Şafak ve Cumhuriyet gazetelerinde yer verilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü temsilcileri ise en fazla oranda sırasıyla Sabah, Zaman ve Cumhuriyetle Yeni Şafak gazetelerinde ise eşit oranda habere kaynaklık etmektedir. IMF temsilcilerine Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yer verilmezken sırasıyla Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yer verilmektedir.

Haber Kaynakları		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Ekonomik Kuruluşların Aktörleri	Beyaz Et Sektörü Temsilcileri veya Çalışanları (Yerli)	6	60	25	93	7	50	10	58.8
	Yabancı Ekonomik Kuruluşların Aktörleri	4	40	-	-	4	29	5	29.4
	Diğer Ekonomik Kuruluşların Aktörleri	-	-	2	7	3	21	2	11.8
	Toplam	10	100	27	100	14	100	17	100

Tablo 22.6: Haber Kaynakları: Ekonomik Kuruluşların Aktörleri

Elde edilen bulgulara göre, Cumhuriyet gazetesinde toplam 10, Zaman gazetesinde toplam 27, Sabah gazetesinde toplam 14 ve Yeni Şafak gazetesinde ise toplam 17 ekonomik kuruluş aktörü temsil edilmiştir. Beyaz Et Sektörü temsilcileri veya çalışanları (Yerli) en fazla oranda sırasıyla Zaman, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Sabah gazetelerinde temsil edilmektedir. Yabancı Ekonomik Kuruluşların aktörlerine Zaman gazetesinde yer verilmezken sırasıyla Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Sabah gazetelerinde yer verilmektedir.

Haber Kaynakları		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Sivil Toplum Örgütlerinin Aktörleri	Birlik Temsilcileri	2	7.7	17	50	7	58	9	39
	Dernek Temsilcileri	12	46.3	5	14.8	2	17	8	35
	Oda Temsilcileri	9	34.6	9	26.5	2	17	4	17
	Sendika Temsilcileri	1	3.8	1	2.9	1	8	2	9
	Yabancı Sivil Toplum Örgütlerinin Aktörleri	1	3.8	1	2.9	-	-	-	-
	Diğer	1	3.8	1	2.9	-	-	-	-
	Toplam	26	100	34	100	12	100	23	100

Tablo 22.7.: Haber Kaynakları: Sivil Toplum Örgütlerinin Aktörleri

Tablo (22.7) da görüldüğü gibi sivil toplum örgütlerinin aktörlerine sırasıyla Zaman, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Sabah gazetelerinde yer verilmiştir. Birlik temsilcilerine en fazla Sabah gazetesinde, dernek, oda ve yabancı sivil toplum örgütlerinin aktörlerine en fazla Cumhuriyet gazetesinde ve sendika temsilcilerine Yeni Şafak gazetesinde yer verilmektedir.

Haber Kaynakları		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Sağlık Çalışanları	Doktor	23	74	22	78.5	24	89	25	93
	Veteriner	3	10	4	14.3	3	11	2	7
	Yabancı Sağlık Uzmanı veya Ekipler	5	16	1	3.6	-	-	-	-
	Diğer	-	-	1	3.6	-	-	-	-
	Toplam	31	100	28	100	27	100	27	100

Tablo 22.8.: Haber Kaynakları: Sağlık Çalışanları

Söz konusu gazetelerde haber kaynağı olarak sağlık çalışanları da yer almıştır. Haber kaynağı olarak sağlık çalışanları en fazla sırasıyla Cumhuriyet gazetesinde, Zaman gazetesinde yer alırken en az ve eşit oranda Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yer almaktadır. Dört gazetede de sağlık çalışanı olarak en fazla oranda doktorlar habere kaynaklık etmektedir.

Haber Kaynakları		Cumhuriyet		Zaman		Sabah		Yeni Şafak	
		Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %	Sayı	Oran %
Vatandaşlar	Ölen veya Hastalanan Çocuklar	22	51	21	46.7	35	77.7	22	59.5
	Ölen veya Hastalanan Çocukların Yakınları	9	21	14	31	7	15.6	10	27
	AKP Hükümetinin Kriz Yönetimini Protesto Eden Gruplar	6	14	-	-	-	-	-	-
	Yazılı ya da Sözlü Şikayette Bulunan Vatandaşlar	2	5	3	6.7	-	-	1	2.7
	Diğer	4	9	7	15.6	3	6.7	4	10.8
	Toplam	43	100	45	100	45	100	37	100

Tablo 22.9.: Haber Kaynakları: Vatandaşlar

Elde edilen bulgulara göre, ölen veya hastalanan çocuklar en fazla oranda sırasıyla Sabah, Yeni Şafak, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde habere kaynaklık etmektedir. AKP Hükümetinin kriz yönetimini protesto eden gruplar sadece Cumhuriyet gazetesinde haberin kaynağını oluşturmaktadır. Yazılı ya da sözlü şikayette bulunan vatandaşlar ise en fazla Zaman gazetesinde, Cumhuriyet gazetesinde ve Yeni Şafak gazetesinde yer almaktadır.

4.2. Bulguların Değerlendirilmesi

Ocak 2006'da Türkiye'de kuş gribi nedeniyle insan ölümlerinin yaşandığı süreçte Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan Türkiye'de ve dünyada var olan kriz ve risk ortamına ilişkin gelişmeleri konu alan haberlerin içerik çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmesinden sonra elde edilen bulgular, analiz öncesinde belirlenen varsayımların büyük ölçüde doğru olduğunu ortaya koymuştur.

Birinci varsayım, söz konusu gazetelerin Türkiye'de kuş gribi hastalığının insan ölümlerine yol açtığı dönemde yaşanan gelişmelere ilişkin haberleri ideolojik çizgilerine paralel olarak farklı nedenler ve konu içerikleriyle gündeme taşıdığını öne sürmektedir. Oluşturulan kodlama çizelgelerinden elde edilen bulgulara göre, haberin yapılış nedeni ve haberin konu içeriğiyle ilgili değişkenlere bakıldığında bu varsayımın büyük oranda doğrulandığı görülmektedir. Analiz kapsamında haberlerin yapılış nedeninin büyük ölçüde sözlü ya da yazılı açıklama olduğu görülmüştür. Hükümete yönelik protesto eylemi ya da ilgili kurumlara yapılan yazılı şikayet en fazla Cumhuriyet gazetesinde (yüzde 6.5) en az Yeni Şafak gazetesinde (yüzde 0.4) haberin yapılış nedeni olmuştur. Haberlerin konu içeriği incelendiğinde ise gazetelerde en fazla oranda toplum içerikli haberlere yer verildiği görülmektedir. Söz konusu gazetelerde toplum temalı haberler kendi içinde incelendiğinde Cumhuriyet gazetesinde en fazla 'toplumsal tedbirsizlik ve ihlaller ve/veya kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi (korku, panik, ölümler vb.)' (yüzde 29.6), en az 'dış ülkelerde alınan önlemler' (yüzde 3.7) konusuna yer verildiği görülmektedir. Zaman (yüzde 39.9) ve Yeni Şafak (yüzde 46.6) gazetelerinde ise en fazla 'AKP hükümeti tarafından alınan toplumsal önlemler ve yapılan düzenleme ve uyarılar ve/veya hükümetin topluma yardım etmeye ve onu bilgilendirmeye yönelik girişimleri' konusuna en az (Zaman gazetesinde yüzde 4.6 ve Yeni Şafak gazetesinde yüzde 2.3) 'AKP Hükümetinin kriz yönetimine gösterilen toplumsal tepkiler (protesto, kınama, şikayet vb.) konularına yer ayrılmıştır. Sabah gazetesi ise en fazla 'toplumsal tedbirsizlik ve ihlaller ve/veya kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi(korku, panik, ölümler vb.)' (yüzde 46.6), en az ' dış ülkelerde kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi' (yüzde 2.2) konusuna yer vermiştir. Dört gazete karşılaştırıldığında 'toplumsal tedbirsizlik ve ihlaller ve/veya kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi (korku, panik, ölümler vb.) konusuna en

fazla sırasıyla Sabah (yüzde 46.6), Yeni Şafak (yüzde 33.8), Zaman (yüzde 30.7) ve Cumhuriyet (yüzde 29.6) gazetelerinin yer verdiği görülmektedir. ‘AKP Hükümeti tarafından alınan toplumsal önlemler ve yapılan düzenleme ve uyarılar ve/veya hükümetin topluma yardım etmeye ve onu bilgilendirmeye yönelik girişimleri’ ve bu konuyu da içine alan karma haberler göz önüne alındığında konuyu en fazla Yeni Şafak (yüzde 51.1) ve Zaman (yüzde 45.1) ve daha sonra Cumhuriyet (yüzde 30.9) ve Sabah (yüzde 28.9) gazeteleri gündeme taşımaktadır. ‘AKP Hükümetinin kriz yönetimine gösterilen toplumsal tepkiler (protesto, kınama, şikayet vb.)’ konu içeriğine sahip haberler ise en fazla oranda sırasıyla Cumhuriyet (yüzde 17.3), Sabah (yüzde 7.8), Zaman (yüzde 4.6) ve Yeni Şafak (yüzde 2.3) gazetelerinde gündeme taşınmıştır. Söz konusu gazetelerde ekonomi temalı haberler incelenirken ‘AKP Hükümetinin beyaz et ya da turizm sektörünü korumaya yönelik olarak aldığı ekonomik önlemler’ ve bu konuyu da içine alan karma haberler göz önüne alındığında ise gazeteler arasındaki sıralamanın değiştiği görülmekte ve bu konu içeriğine sahip haberler en fazla sırasıyla Cumhuriyet (yüzde 35.3), Yeni Şafak (yüzde 30), Sabah (yüzde 27.2) ve Zaman (yüzde 25) gazetelerinde yer almaktadır. ‘Beyaz et ya da turizm sektörünün içinde bulunduğu çalışma koşulları ve ekonomik durum ve/veya hükümetten talepleri’ ve bu konuyu içine alan karma haberler incelendiğinde en fazla sırasıyla Zaman (yüzde 83.3), Cumhuriyet (yüzde 70.6), Yeni Şafak (yüzde 65) ve Sabah (yüzde 45.4) gazetelerinde yer aldığı ortaya konmuştur. Dış ilişkiler temalı haberler içinde ‘AKP Hükümeti ve dış ülkeler veya uluslararası örgütler arasındaki ilişkiler (yardımlaşma, işbirliği vb.)’ ve bu konuyu da içine alan karma haberlerin en fazla sırasıyla Sabah (yüzde 45.4), Yeni Şafak (yüzde 40), Zaman (yüzde 30) ve Cumhuriyet (yüzde 23.8) gazetelerinde yer aldığı görülmektedir. Muhalefet partilerinin temsilcilerinin söylemlerini ve faaliyetlerini konu alan iç politika temalı haberlere ise en fazla sırasıyla Cumhuriyet (yüzde 6.5), Zaman (yüzde 1.9) ve Yeni Şafak (yüzde 0.9) gazetelerinde yer verilirken Sabah gazetesinin bu konu içeriğine sahip haberlere yer vermediği görülmüştür.

İkinci varsayım hükümet temsilcileriyle bakanlıklara bağlı olarak çalışanların ve siyasi parti temsilcilerinin haber kaynağı olarak kullanımının gazetelerin ideolojik çizgileri doğrultusunda değişiklik gösterdiği ve bu varsayım büyük ölçüde doğrulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre ‘hükümet temsilcileri’ ve ‘bakanlıklara bağlı temsilciler ve ekipler’in kaynaklık ettiği haberler bir arada düşünüldüğünde en

fazla sırasıyla Yeni Şafak (yüzde 29.7), Sabah (yüzde 25.4), Zaman (yüzde 24.5) ve Cumhuriyet (yüzde 18.6) gazetelerinin yer verdiği görülmüştür. Söz konusu gazetelerde hükümet temsilcileri içinde en fazla oranda Tarım ve Köyişleri Bakanı'nın ve bakanlıklara bağlı temsilciler ve ekipler içinde ise en fazla oranda yine Tarım ve Köyişleri Bakanlığı temsilcilerinin habere kaynaklık ettiği belirlenmiştir. Siyasi parti temsilcilerinin habere kaynaklık ettiği haberlere ise en fazla sırasıyla Cumhuriyet (yüzde 6.6), Sabah (yüzde 2.5), Zaman (yüzde 2.3) ve Yeni Şafak (yüzde 1) gazeteleri yer vermiştir. Ayrıntılı olarak ele alındığında Cumhuriyet gazetesinde toplam 16, Zaman gazetesinde toplam 7, Sabah gazetesinde toplam 5 ve Yeni Şafak gazetesinde ise toplam 3 siyasi parti aktörünün temsil edildiği görülmektedir. AKP temsilcileri en fazla oranda sırasıyla Yeni Şafak, Zaman, Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde temsil edilmiştir. CHP temsilcileri ise en fazla oranda sırasıyla Cumhuriyet, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde temsil edilirken Zaman gazetesinde haber kaynağı olarak yer almamıştır. ANAP temsilcileri, DYP temsilcileri ve diğer partilerin temsilcileri en fazla oranda Zaman gazetesinde yer alırken MHP temsilcileri en fazla oranda Yeni Şafak gazetesinde temsil edilmiştir.

Üçüncü varsayım, gazetelerin kuş gribi hastalığı ile ilgili risk içeren gelişmeleri büyük oranda olumsuz başlığa ve içeriğe sahip haberlerle gündeme taşıdığıdır ve bu varsayım kısmen doğrulanmıştır. Söz konusu gazetelerde haberde ana başlığın kuş gribiyle ilgili gelişmelerle olan ilişkisine bakıldığında en fazla olumsuz içeriğe sahip başlıklara yer verildiği belirlenmiştir. Olumsuz içeriğe sahip ana başlıklar en fazla sırasıyla Cumhuriyet (yüzde 74.7), Zaman (yüzde 67.6), Sabah (yüzde 60.1) ve Yeni Şafak (yüzde 59) gazetelerinde yer almıştır. İçerik çözümlemesi kapsamında incelenen haberlere konu olan olayların içerikleri ise 'pozitif', 'negatif', 'nötr', 'yukarıda yer alanların birkaçı birarada' ve 'belirlenmemiştir' değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, sadece pozitif içeriğe sahip olan haber oranının söz konusu dört gazetede de en düşük orana sahip değişken olduğu belirlenmiştir. Cumhuriyet (yüzde 43.5), Sabah (yüzde 28.6) ve Yeni Şafak (yüzde 20.4) gazetelerinde en fazla pozitif, negatif ve nötr içeriğe sahip gelişmelerin bir arada bulunduğu haberlere yer verilirken Zaman gazetesinde (yüzde 39.1) en fazla negatif içeriğe sahip haberlere yer verildiği görülmektedir.

Dördüncü varsayıma göre, insan ölümlerine neden olan bir salgın hastalığı içeren haberlerde haber aktörleri büyük oranda vatandaşlardır. Salgın bir hastalık gibi

toplum için tehlike oluşturan olumsuz bir gelişme yaşandığında sıradan insanlar özellikle de bu hastalık nedeniyle ölen ya da hastalanan vatandaşlar başlıca haber aktörleri olmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, Sabah (yüzde 22.4), Cumhuriyet (yüzde 19) ve Zaman (yüzde 14.6) gazetelerinde ‘vatandaşlar’ en fazla kullanılan haber aktörleridir. Yeni Şafak gazetesinde de ‘vatandaşlar’(yüzde 13.2), ‘bakanlıklara bağlı temsilciler ve ekipler’(yüzde 18.6) den sonra en fazla kullanılan haber aktörleri olmuştur. Böylece dördüncü varsayımın büyük oranda doğrulandığı söylenebilir. Haber kaynağı olarak ‘vatandaşlar’ kendi içinde incelendiğinde ise söz konusu gazetelerde öncelikle ‘ölen veya hastalanan çocuklar’ın daha sonra da ‘ölen veya hastalanan çocukların yakınları’nın yüksek oranda habere kaynaklık ettiği görülmektedir. ‘AKP hükümetinin kriz yönetimini protesto eden gruplar’ ve ‘yazılı ya da sözlü şikayette bulunan vatandaşlar’ bir arada incelendiğinde en yüksek oranda Cumhuriyet (yüzde 19) gazetesinde habere kaynaklık ettikleri belirlenmiştir ve böylece gazetelerin ideolojik çizgilerinin haber kaynaklarını nasıl belirlediği bir defa daha görülmektedir.

Beşinci varsayım haber metinleriyle birlikte kullanılan fotoğrafların rengi, sayısı ve içerik özelliklerinin gazetelerin habercilik anlayışına göre farklılıklar gösterdiğini ileri sürmektedir ve yapılan çalışmada bu varsayım büyük oranda doğrulanmıştır. Farklı ideolojik çizgilere sahip olan Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin, sayfalarında haber metinlerinin yanında çok fazla fotoğrafa yer vermemeleri onların habercilik anlayışını benzer kılan unsurlardan biri olmaktadır. Buna karşılık Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri ise haberin etki gücünü arttıran bir unsur olarak fotoğrafa ve özellikle de renkli fotoğrafa sayfalarında daha çok yer veren bir anlayışı benimsemektedir. Elde edilen bulgulara göre, Cumhuriyet, Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde kuş gribi hastalığı ile ilgili olarak yayınlanan haberlerde fotoğraf kullanımı incelendiğinde Cumhuriyet (yüzde 32) ve Zaman (yüzde 35) gazetelerinde fotoğraf kullanılan haber oranı daha düşük, fotoğrafsız haber oranı ise daha fazladır. Sabah (yüzde 64) ve Yeni Şafak (yüzde 54) gazetelerinde ise fotoğraf kullanılan haber oranı daha yüksek, fotoğrafsız haber oranı ise daha düşüktür. Fotoğraflı haberlerin oranı en az gazete Cumhuriyet olurken haberde fotoğraf kullanım oranının en fazla olduğu gazetenin Sabah olduğu belirlenmiştir.

Haberlerin analizi kapsamında kuş gribi hastalığıyla ilgili haberlerde yer alan fotoğrafların sayıları da incelenmiştir. Dört gazetede de bir haberin yanında en fazla tek fotoğraf kullanıldığı belirlenmiştir. Bir haberin yanında birden fazla fotoğrafın kullanılma oranına bakıldığında ise bu sıralama Sabah (yüzde 32.6), Yeni Şafak (yüzde 31), Zaman (yüzde 20) ve Cumhuriyet (yüzde 18) gazetesi şeklinde olmaktadır ve bu sıralamanın gazetelerin fotoğraf kullanma oranlarındaki sıralamayla aynı olduğu göze çarpmaktadır.

Analiz kapsamında bir haberin yanında yer alan fotoğraf ya da fotoğrafların rengi de incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre Cumhuriyet gazetesinde en fazla siyah / beyaz fotoğrafa yer verilirken Zaman, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde renkli fotoğrafa yer verildiği görülmektedir. Siyah / beyaz fotoğrafa en fazla yer veren gazetenin Cumhuriyet,(yüzde 86) en az yer veren gazetenin ise Sabah (yüzde 2) olduğu belirlenmiştir. Renkli fotoğrafa ise en fazla yer veren gazete Sabah (yüzde 98), en az yer veren gazete ise Cumhuriyet (yüzde 14) olmuştur.

Söz konusu gazetelerde yer alan fotoğrafların içerik özellikleri incelendiğinde ise dört gazetede de en fazla vatandaşlara ait fotoğraflara yer verildiği görülmüştür ve bu bulgu aynı zamanda dördüncü varsayıma da bir katkı sağlamıştır. Elde edilen bulgular fotoğrafların içerik özelliklerinin de gazetelerin ideolojik çizgilerine göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Hükümet temsilcilerinin fotoğrafları en fazla sırasıyla Zaman (yüzde 11.3), Yeni Şafak (yüzde 11), Sabah (yüzde 6.6) ve Cumhuriyet (yüzde 3.4) gazetelerinde yer almıştır. Zaman gazetesinde hükümet temsilcileri içinde en fazla eşit oranda (yüzde 23.1) Başbakan ve Tarım ve Köyişleri Bakanı'nın fotoğrafına yer verilirken Yeni Şafak gazetesinde Sağlık Bakanı'nın (yüzde 33.3) fotoğrafına yer verildiği belirlenmiştir. Ayrıca hükümetin faaliyetlerini protesto eden sivil toplum örgütlerinin aktörlerinin fotoğraflarına sadece Cumhuriyet gazetesi (yüzde 3.4) yer vermiştir. Ancak aynı gazete hükümet temsilcilerinin mağdur yakınları ve beyaz et sektörü temsilcileri ile birarada olduğu fotoğraflara yer ayırmamıştır. Hükümet temsilcileri ve mağdur yakınlarının birarada olduğu fotoğraflara en fazla sırasıyla Zaman (yüzde 1.7), Yeni Şafak (yüzde 1.6) ve Sabah (yüzde 0.7) gazetelerinin yer verdiği görülmüştür. Alınan önlemlerle ilgili fotoğraflar incelendiğinde ise en fazla sırasıyla Yeni Şafak (yüzde 17.9), Cumhuriyet (yüzde 16.9), Zaman (yüzde 14.8) ve Sabah (yüzde 13.8) gazetelerinin yer ayırdığı

görülmektedir ve söz konusu gazetelerde en fazla oranda ‘hayvan itlafi’ fotoğraflarla temsil edilmiştir.

Altıncı varsayımda da Avrupa Birliği kurumlarının ve uluslararası örgütlerin temsilcilerinin haber aktörü olarak söz konusu gazetelerde temsil edildiği savunulmaktadır çünkü kuş gribi hastalığının Doğu Asya’dan sonra Türkiye’de insan ölümlerine yol açmasıyla birlikte hastalık virüsünün Batı’ya da ilerleyebileceği kaygısı Avrupa Birliği Kurumlarını ve uluslararası örgütleri de harekete geçirmiştir. Bu varsayım da bu çalışmayla büyük oranda doğrulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Avrupa Birliği’nin ve uluslararası örgütlerin aktörleri Cumhuriyet ve Zaman’da yüzde 8.4, Yeni Şafak’da yüzde 7.5 ve Sabah’da yüzde 2.1 oranında temsil edilmiştir. Cumhuriyet gazetesinde toplam 14, Zaman gazetesinde toplam 17, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde toplam 12 uluslararası örgüt aktörü temsil edilmiştir. Söz konusu gazetelerde en fazla oranda Dünya Sağlık Örgütü temsilcilerinin habere kaynaklık ettiği görülmektedir. Ayrıca haber metinlerinin yanında kullanılan fotoğraflar incelendiğinde de söz konusu gazetelerin tümünde Avrupa Birliği’nin veya uluslararası örgütlerin aktörlerinin fotoğraflarına yer verildiği görülmektedir.

Yedinci ve son varsayımda da söz konusu gazetelerin tümünde sağlık çalışanlarının kaynaklık ettiği ve bilimsel ve tıbbi konu içeriğine sahip haberlere yer verildiği savunulmaktadır. Kamu bir salgın hastalık tehdidi karşısında geniş kitlelere ulaşabilme gücüne sahip yazılı basın, güvenilir bilgi kaynaklarından özellikle de bilim adamları ve sağlık çalışanlarından elde ettiği sağlıklı bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre bu varsayım da doğrulanmıştır ancak verilen haberlerle kamuya hastalıkla ilgili tıbbi ve bilimsel bilginin aktarımındaki yeterlilik tartışmalıdır. Kuş gribine neden olan virüsle ve hastalığın yayılma riskine karşı aşı ve ilaç geliştirilmesiyle ilgili bilimsel çalışmalar bilimsel içeriğe sahip haberlerin konusunu oluştururken kuş gribinin nedenleri, belirtileri, yayılma koşulları, yapılacak tedavi ve alınacak kişisel önlemlerle ilgili tıbbi bilgilerin aktarımını da tıbbi içerikli haberler oluşturmaktadır. Buna göre ‘bilim’ ve ‘tıp’ içerikli haberlere tüm gazetelerde yer verilmektedir ve bu konu içeriklerine sahip haberlerin toplam oranı göz önüne alındığında en fazla haberin sırasıyla Cumhuriyet (yüzde 10.4), Yeni Şafak (yüzde 9.4), Sabah (yüzde 5.6) ve Zaman (yüzde 5.2) gazetelerinde yer aldığı görülmektedir. Karma haberler incelendiğinde ise

Cumhuriyet’de 7 haberden 4’ü, Zaman’da 6 haberden 4’ü, Sabah’da 6 haberden 1’i ve Yeni Şafak’da 5 haberden 2’si bilim ve/veya tıp konusunu içermektedir.

Sağlık çalışanlarının ve bilim adamlarının kaynaklık ettiği haberlere ise yine tüm gazetelerin yer verdiği belirlenmiştir. Toplamda sırasıyla Sabah yüzde 14.9, Cumhuriyet yüzde 14.7, Yeni Şafak 13.9 ve Zaman yüzde 11.7 oranında bu aktörlere haberlerinde yer vermiştir. Dört gazetede de sağlık çalışanı olarak en fazla oranda doktorlar habere kaynaklık etmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Kitle iletişimi, özellikle yazılı basın, radyo ve televizyonla aracılanan ve haber verme, eğitim, propaganda, reklam gibi çeşitli işlevleri yerine getiren bir süreçtir. Daha çok tek yönlü olma özelliği nedeniyle iletişimden çok bir iletim sürecini anlatan ve biçimsel bir örgüt aracılığıyla biçimlenen iletilerin kitlelere aktarıldığı kitle iletişimde üretilen en önemli iletilerden biri de kuşkusuz haberdur.

Özellikle ‘olay’, ‘bilgi’, ‘gerçek’ ve ‘söylem’ kavramlarıyla açıklanmaya çalışılan haber aslında içinde üretildiği politik ve ekonomik koşullardan bağımsız düşünülemez kurgusal bir metindir. Bir başka deyişle haber üretim sürecinde gerçeklik tekrar kurulurken kitle iletişim araçları kurumlarının ekonomik ve ideolojik yapıları önem kazanmaktadır ve böylece haberlerin gündeme taşınma şekli farklılıklar gösterebilmektedir.

Bu çalışmanın amacını da yerel ve küresel ölçekte toplumsal, siyasi ve ekonomik işleyişi olumsuz şekilde etkileyerek çok boyutlu kriz ve risk ortamlarının ortaya çıkmasına neden olan kuş gribi hastalığının Türkiye’de ilk olarak insan ölümlerine yol açtığı süreçte yaşanan gelişmeleri konu alan haberlerle Türk basınının getirdiği yaklaşımlar arasındaki benzerlik ve farklılıkların, anaakım iletişim kuramları içinde yer alan gündem belirleme kuramı çerçevesinde incelenmesi oluşturmaktadır.

Kuş gribi, ilk alt tipi 1918 yılında İspanyol gribi adıyla ortaya çıkan ve insan ve hayvan ölümlerine neden olabilen bir salgın hastalıktır. Hastalık virüsünün 2003 yılından beri görülen H5N1 tipinin Uzakdoğu’da insan ve hayvan ölümlerine neden olduktan sonra Türkiye’de de ilk olarak 1 Ocak 2006 tarihinde Ağrı’nın Doğubayazıt ilçesinde insan ölümlerine yol açmasıyla tekrar gündeme gelen bu salgın hastalık, önleyici ve iyileştirici kesin tedavi yöntemlerinin bulunmaması nedeniyle küresel ölçekte insan ve hayvan yaşamını tehdit eden bir gerçeklik olarak varlığını sürdürmektedir.

Çalışma kapsamında, uzun bir süredir varlığını sürdüren ve maddi ve manevi kayıplara yol açan bu hastalığın ülkemizde hayvan ölümlerinin yanı sıra ilk olarak insan ölümlerine yol açtığı süreç (2-31 Ocak 2006 tarihleri arasındaki 30 günlük zaman dilimi) analiz edilmiştir ve aynı zamanda bu süreç insan ölümlerine neden

olan kuş gribi virüsünün Batı dünyasına da yakınlaştığı sinyallerini verdiği için önem taşımaktadır.

Genel haber değeri ölçütleriyle bakıldığında Türkiye’de kuş gribi nedeniyle insan ölümlerinin görüldüğü dönemde meydana gelen gelişmeler, ani, dramatik, riskli ve dolayısıyla olumsuz olduğu için haber değeri yüksek olaylar olarak nitelendirilebilir. Özellikle Türkiye’de hastalığın insan ölümlerine neden olduğu Ocak 2006’nın ilk günlerinde, kamuoyuna güvenilir kaynaklar tarafından insan ölümlerinin nedeninin ilk olarak zatürree olarak duyurulması ancak daha sonra ölümlerin kuş gribinden kaynaklandığının açıklanmasıyla ortaya çıkan çelişkili söylemler, ilk defa tecrübe edilen bir hastalık olması nedeniyle koruyucu önlemler ve hastalığın bulaşma koşullarıyla ilgili yeterli bilgiye sahip olunmaması nedeniyle yaşanan belirsizlikler, bilgisizlikten kaynaklanan toplumsal tedbirsizlik ve ihlallerin yarattığı ve toplumda korku, panik, dram ve karamsarlık yaratan manzaralar, hastalığın Doğu Asya’dan sonra Türkiye’de insan ölümlerine yol açmasıyla birlikte hastalık virüsünün Batı’ya da ilerleyebileceği kaygısı ve böylece hastalığın küresel ölçekte bir tehdit oluşturması bu hastalığın gündeme yerleşmesine yol açan haber değerleri olarak sıralanabilir.

Bu bağlamda çalışmada kuş gribi hastalığına ilişkin gelişmeleri konu alan haberlerin farklı ideolojik çizgilere sahip dört ulusal gazetede de Ocak ayı boyunca çok sayıda haberle gündeme taşındığı belirlenmiştir. Belirtilen süreçte konu ile ilgili yayınlanan haber sayısı Cumhuriyet gazetesinde 154, Zaman’da 253, Sabah’da 143 ve Yeni Şafak’da 225 olmuştur ve bu haberlerin büyük bir bölümü gazetelerin kendi üretimidir.

Söz konusu gazetelerin iletmiş olduğu haberlerin konu içerikleri, çalışmanın başında belirtilen temel sorun ve amaç çerçevesinde değerlendirildiğinde ise dört gazetede de en fazla toplumsal tedbirsizlikleri, kuş gribi hastalığının Türkiye’de ve dış ülkelerde toplum sağlığını tehdit etmesini, AKP Hükümeti tarafından alınan toplumsal önlemleri, yapılan çalışmaları ve AKP Hükümetinin kriz yönetimine gösterilen toplumsal tepkileri (protesto, kınama, şikayet vb.) konu alan toplum temalı haberlerin gündeme taşındığı sonucuna varılmıştır. Toplum temalı haberler, kendi içinde incelendiğinde ise gazetelerin ideolojik çizgilerine paralel olarak bazı farklılıkların olduğu görülmüştür. Analiz kapsamında AKP Hükümetinin kriz yönetimine (özellikle de alınan önlemler kapsamında ilgili bakanlıkların ekipleri tarafından

kanatlı hayvanların itlaf edilmesine karşı) gösterilen toplumsal tepkileri konu alan haberlerin en fazla sol çizgiye sahip Cumhuriyet gazetesinde yer aldığı ortaya çıkmıştır. Bu haberlerin bir kısmının da sadece Cumhuriyet gazetesinde olmak üzere hükümetin kriz yönetimini protesto eden sivil toplum örgütlerinin aktörleri ve pankart taşıyan küçük çocukları içeren fotoğraflarla iletildiği belirlenmiştir. Buna karşılık olarak AKP Hükümeti tarafından alınan toplumsal önlemler ve yapılan düzenleme ve uyarılar ve/veya hükümetin topluma yardım etmeye ve onu bilgilendirmeye yönelik girişimlerinin ise en fazla AKP Hükümetine yakınlığıyla bilinen Yeni Şafak gazetesinde ve ardından muhafazakar çizgiyi temsil eden Zaman gazetesinde birbirine yakın oranlarda gündeme taşındığı belirlenmiştir. Sabah gazetesi ise AKP Hükümetinin kriz yönetimine gösterilen toplumsal tepkilere Cumhuriyet gazetesinden az ancak Yeni Şafak ve Zaman gazetelerinden fazla oranda yer verirken AKP Hükümeti tarafından yapılan uygulamalara Cumhuriyet gazetesine çok yakın bir oranda en az yer veren gazete olmuştur.

Analiz kapsamında elde edilen bulgular aynı zamanda gazetelerde haber kaynağı kullanımının da farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Hükümet temsilcileri ve bakanlıklara bağlı temsilciler ve ekipler bir arada düşünüldüğünde en fazla Yeni Şafak ve en az Cumhuriyet gazetelerinde habere kaynaklık ettikleri görülmüştür. Zaman ve Sabah gazetelerinde ise bu haber kaynakları birbirine yakın oranda temsil edilmiştir. Siyasi parti temsilcilerinin habere kaynaklık ettiği haberler incelendiğinde ise AKP temsilcileri en fazla oranda sırasıyla Yeni Şafak, Zaman, Sabah ve Cumhuriyet gazetelerinde temsil edilmiştir. CHP temsilcileri ise en fazla oranda sırasıyla Cumhuriyet, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde temsil edilirken Zaman gazetesinde haber kaynağı olarak yer almamıştır. ANAP temsilcileri, DYP temsilcileri ve diğer partilerin temsilcileri en fazla oranda Zaman gazetesinde yer alırken MHP temsilcileri en fazla oranda Yeni Şafak gazetesinde temsil edilmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan bir diğer konu da kriz durumlarında bir salgın hastalığa yönelik olumlu tutum ve davranış biçimleri geliştirilebilmesi için kitle iletişimi sürecinde kaynak, mesaj ve alıcı arasında kurulan etkileşimin niteliği ve önemidir.

Kamu sağlığını ilgilendiren bir krizin yaşandığı bir süreçte güvenilir bilgi kaynaklarına ihtiyaç duyulmaktadır ve ölümcül bir salgın hastalık tehdidinin neden olduğu kriz durumlarında bu kaynaklar, konu hakkında yeterli bilgiye sahip olan

sağlık çalışanları, konuyla ilgili bilimsel çalışmalar yürüten bilim adamları ve resmi kaynaklar olabilmektedir. İlettiği haberlerle bazı toplumsal işlevleri de yerine getirmesi gereken basının, bu güvenilir bilgi kaynaklarının kaynaklık ettiği haberleri topluma ileterek toplumda salgın hastalığa karşı uygun tutum ve davranış biçimlerinin geliştirilmesi çabası içinde olması beklenmektedir. Kuş gribiyle ilgili gelişmeleri konu alan haberlerin Türk basınında sunumunu inceleyen bu çalışmada söz konusu gazetelerin hükümet temsilcilerinin, bakanlıklara bağlı temsilcilerin ve ekiplerin, yerel yöneticilerin, uluslar arası örgütlerin aktörlerinin, yabancı temsilciliklerin, sağlık çalışanlarının ve bilim adamlarının kaynaklık ettiği haberlere yer verdiği belirlenmiştir. Ancak Yeni Şafak gazetesinde ikinci sırada olmak üzere diğer tüm gazetelerde vatandaşlar (özellikle de ölen veya hastalanan çocuklar) tek başına haberlere en fazla kaynaklık eden aktörler olmuştur. Böylece Türk basınının güvenilir kaynaklar yanında önemli bir oranda mağdur vatandaşlara da sayfalarında yer verdiği sonucuna varılabilir ve büyük oranda ölen veya hastalanan çocukların kaynaklık ettiği bu haberler, okuyucularda korku ve karamsarlığı arttırabilmektedir. Araştırma kapsamında ayrıca gazetelerin ölen veya hastalanan çocukların ve onların yakınlarının fotoğraflarını da çok büyük oranda kullanarak yaşanan gelişmeleri acıklı, dramatik ve karamsarlık uyandıran yönleriyle okuyucuya ilettiği de belirlenmiştir.

Toplum bir salgın hastalıkla başa çıkabilmek için söz konusu hastalığın özellikleri ve bulaşma koşullarıyla ilgili bilgi sahibi olmaya ve bilinçlenmeye ihtiyaç duymaktadır. Basının da bu anlamda bir salgın hastalığın daha fazla yayılma riskini ortadan kaldıracak uyarılar ve koruyucu önlemlerle ilgili bilgileri içeren haberleri topluma aktararak toplumun bilinçlendirilmesine katkıda bulunması önem kazanmaktadır. Analiz kapsamında söz konusu gazetelerde de değişen oranlarda toplum ve ekonomi temalı haberler içinde toplumsal tedbirleri arttırmaya yönelik olarak uzman kişilerin yaptığı öneri, uyarı veya çalışmalara, AKP Hükümeti tarafından alınan toplumsal ve ekonomik önlemler, yapılan düzenlemeler ve uyarılarla hükümetin topluma yardım etmeye ve onu bilgilendirmeye yönelik girişimlerine yüksek oranda yer verildiği belirlenmiştir. Kuş gribine neden olan virüsle ve hastalığın yayılma riskine karşı aşı ve ilaç geliştirilmesiyle ilgili bilimsel çalışmaları ve kuş gribinin nedenleri, belirtileri, yayılma koşulları, yapılacak tedavi ve alınacak kişisel önlemlerle ilgili tıbbi bilgilerin aktarımını içeren bilim ve tıp

içerikli haberler de söz konusu gazetelerin tümünde yer almaktadır ancak gazetelerde temsil edilme oranları son derece düşüktür.

Gazete haber başlıkları ise okuyucunun ilgisini çekerek onu yönlendiren ve haber metnini okumadan önce okuyucuyu bilgilendiren öğelerdir. Günlük hayatta, haber başlıkları haber metinlerine göre daha fazla öneme bile sahip olabilmektedir. Araştırma kapsamında haberlerin başlıkları da analiz edilmiş ve söz konusu gazetelerde haberde ana başlığın kuş gribiyle ilgili gelişmelerle olan ilişkisine bakıldığında en fazla olumsuz içeriğe sahip başlıklara yer verildiği belirlenmiştir. En çok ‘ölüm’, ‘endişe’, ‘panik’ ve ‘korku’ kelimelerinin kullanıldığı başlıklar, mağdurları ve onların çaresizlik içindeki yakınlarını içeren fotoğraflarla birlikte ilk aşamada okuyucuda korku ve karamsarlığı pekiştirecek bir etki yaratabilmektedir.

Sonuç olarak söz konusu gazetelerin kuş gribiyle ilgili yaşanan gelişmeleri farklı ve benzer konu içerikleri ve haber kaynaklarıyla gündeme taşıdığı ve hastalıkla ilgili uyarı ve önlemlere, güvenilir haber kaynaklarının söylemlerine sayfalarında yer verirken aynı zamanda olumsuz içeriğe sahip haber başlıkları ve fotoğraflarla haberin ilk aşamada okuyucuda olumsuz duygular uyandırabileceği bu araştırmanın sınırlılıkları dahilinde ortaya konmuştur.

Gazeteler, kriz durumlarında toplumu bilinçlendirecek tek kaynak ve başlıca görevi toplumu eğitmek olan araçlar değildir ancak verilen yazılı ve görsel mesajlarla toplumda mümkün olduğu kadar duyarlılığı arttırmak, çaresizlik duygularının oluşmamasını sağlamak ve kişileri uygun tutum ve davranışları kazanması yönünde bilinçlendirmek önem taşımaktadır. Diğer kitle iletişim araçlarıyla da desteklenebilecek bu süreç bir krizden en az zararla kurtulmada yerel ve küresel boyutta önemli katkılarda bulunabilir. Bu nedenle kitle iletişim araçlarının yaşanan gelişmeleri sadece taşıdığı haber değeri nedeniyle gündeme taşımak yerine kriz anında ilgili birimlerin toplumla eşgüdümlü faaliyetler yürütmesinde etkili olabilecek uyarılar, önlemler ve önerilerin iletimini içine alan haberler etrafında bir gündem oluşturması önem kazanmaktadır.

EKLER

EK 1- Gazete Haberlerinin Niceliksel (Kantitatif) Verilerini Kodlama Çizelgesi

Değişkenler (d)

d1= Gazetenin Adı

Cumhuriyet Gazetesi

Zaman Gazetesi

Sabah Gazetesi

Yeni Şafak Gazetesi

d2 = Gazetelerin Analiz Edildiği Tarih

2 Ocak 2006 – 31 Ocak 2006

d3 = Gazetenin Yazı Türü

Haber

d4 = Haberin Yer Aldığı Sayfa

1- 1.sayfa ve devamı

2- 1.sayfa

3- İç sayfalar

4- Arka Sayfa

d5 = Haberin Sayfa İçindeki Yeri

1- Sağ üst köşede

2- Sağ alt köşede

3- Sağ ortada

4- Orta üstte

5- Orta altta

6- Tam ortada

7- Sol üst köşede

8- Sol alt köşede

9- Sol ortada

10- Tüm sayfayı kaplıyor

d6 = Haberin metninin kapladığı alan: Metinlerin kapladığı alan üst başlıktan itibaren bir cetvelle ölçülerek (axb) hesabıyla cm² olarak belirlenmiştir.

d7 = Haberin Üretildiği Haber Organizasyonu

- 1- Kendi üretimi
- 2- Haber ajanslarının üretimi
- 3- Karma üretim
- 4- Belirlenememiştir

d8 = Haberin Yapılış Nedeni

- 1- Sözlü ya da yazılı açıklama
- 2- Toplantı, konferans ya da resepsiyon
- 3- Hükümete yönelik protesto eylemi ya da ilgili kurumlara yapılan yazılı/sözlü şikayet
- 4- Toplantı ve sözlü açıklama bir arada
- 5- Hükümete yönelik protesto eylemi ya da ilgili kurumlara yapılan yazılı şikayet ve açıklama bir arada
- 6- Türkiye’de yaşanan gelişmelerin dış basına yansımaları ve konferans ya da açıklama bir arada
- 7- İlgili birimler (yurt içi veya yurt dışı) tarafından yürütülen uygulamalar (önlemler, düzenlemeler vb.)
- 8- İlgili birimler (yurt içi veya yurt dışı) tarafından yürütülen uygulamalar (önlemler, düzenlemeler vb.) ve açıklama bir arada
- 9- Mağdurların ve(ya) mağdur yakınlarının yaşamlarındaki dramatik gelişmeler
- 10- Yasaklara uymayan vatandaşlar
- 11- Diğer

d9 = Haberde Ana Başlığın Özellikleri

- 1- Yalnızca bir ana başlığa sahip
- 2- Bir ana başlık ve üst başlığa sahip
- 3- Bir ana başlık ve alt başlık ve(ya) ara başlıklara sahip
- 4- Bir ana başlık, üst başlık ve alt başlık ve(ya) ara başlıklara sahip

d10 = Haberde Ana Başlığın Metinle İlişkisi

- 1- Ana başlık metnin içeriğiyle uyumlu
- 2- Ana başlık metnin içeriğiyle bir ölçüde uyumlu
- 3- Ana başlık metnin içeriğiyle uyumsuz

d11 = Haberde Ana Başlığın Kuş Gribi Hastalığıyla İlgili Gelişmelerle İlişkisi

- 1- Olumlu
- 2- Olumsuz
- 3- Nötr
- 4- İlgili Değil

d12 = Haberde Ana Başlığın İçeriksel Özellikleri

- 1- Nesnel
- 2- Nesnel değil

d13 = Haberde Fotoğraf Kullanımı

- 1- Fotoğraflı
- 2- Fotoğrafsız

d14 = Fotoğrafın Sayfa İçindeki Yeri

- 1- Sağ üst köşede
- 2- Sağ alt köşede
- 3- Sağ ortada
- 4- Orta üstte
- 5- Orta altta
- 6- Tam ortada
- 7- Sol üst köşede
- 8- Sol alt köşede
- 9- Sol ortada
- 10- Tüm sayfayı kaplıyor

d15 = Fotoğraf Sayısı

- 1- Bir
- 2- İki
- 3- Üç veya daha fazla

d16 = Fotoğrafın Rengi

- 1- Siyah/beyaz
- 2- Renkli

d17 = Fotoğrafın İçerik Özelliği

- 1- Hükümet temsilcileri
  - 1.1- Başbakan
  - 1.2- Başbakan Yardımcısı
  - 1.3- Tarım ve Köyişleri Bakanı
  - 1.4- Çevre ve Orman Bakanı
  - 1.5- Sağlık Bakanı
  - 1.6- Turizm Bakanı
  - 1.7- Birden fazla bakan bir arada
  - 1.8- Diğer bakanlar
- 2- Siyasi parti temsilcileri
- 3- Hükümeti protesto eden sivil toplum örgütlerinin aktörleri
- 4- Vatandaşlar
  - 4.1- Kanatlı hayvan(lar)la temas eden vatandaşlar
  - 4.2- Ölen veya hastalanan çocuklar ve(ya) onların yakınları
- 5- Hükümet temsilcileri ve mağdur yakınları bir arada
- 6- Hükümet temsilcileri ve beyaz et sektörü temsilcileri bir arada
- 7- Hükümet temsilcileri ve yabancı aktörler bir arada
- 8- Birlik ve oda temsilcileri
- 9- Sağlık çalışanları
- 10- Entegre tesisler ve çalışanları
- 11- Beyaz et tüketen yetkililer
- 12- Yabancı aktörler
  - 12.1- Uluslar arası örgütlerin aktörleri
  - 12.2- AB Komisyonu temsilcisi
  - 12.3- Diğer
- 13- Kanatlı hayvan(lar) veya ürünleri
- 14- Alınan önlemler
  - 14.1- Hayvan itlafi
  - 14.2- Denetimler veya dezenfekte çalışmaları
  - 14.3- Yazılı uyarılar
- 15- Diğer

d18 = Fotoğrafın üretildiği haber organizasyonu

- 1- Kendi üretimi
- 2- Haber ajanslarının üretimi
- 3- Belirlenememiştir

d19 = Fotoğrafın Haberle İlişkisi

- 1- Fotoğraf haberle uyumlu
- 2- Fotoğraf haberle uyumsuz

d20 = Fotoğraf Altyazısının İçeriği

- 1- Nesnel
- 2- Nesnel değil
- 3- Altyazısız

2- Gazete Haberlerinin Niteliksel (Kalitatif) Verilerini Kodlama Çizelgesi

2.1- Gazete Haberleri İletilerini Kodlama Çizelgesi

Haberlerin kodlama çizelgesinde yer alan değişkenler (d) şunlardır:

d21 = Haberin Konu İçeriği

- 1-Toplum temalı
  - 1.1- Toplumsal tedbirsizlik ve ihlaller ve(ya) kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi (korku, panik, ölümler vb.)
  - 1.2- AKP Hükümeti tarafından alınan toplumsal önlemler ve yapılan düzenleme ve uyarılar ve(ya) hükümetin topluma yardım etmeye ve onu bilgilendirmeye yönelik girişimleri
  - 1.3- AKP Hükümetinin kriz yönetimine gösterilen toplumsal tepkiler (protesto, kınama, şikayet vb.)
  - 1.4- Toplumsal tedbirleri arttırmaya yönelik olarak uzman kişilerin yaptığı öneri, uyarı veya çalışmalar
  - 1.5- Dış ülkelerde kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi
  - 1.6- Dış ülkelerde alınan toplumsal önlemler
  - 1.7- Kuş gribi hastalığının toplum sağlığını tehdit etmesi ve AKP Hükümeti tarafından alınan toplumsal önlemler bir arada
- 2- İç Politika
- 3- Ekonomi

- 3.1- Beyaz et ya da turizm sektörünün içinde bulunduğu çalışma koşulları ve ekonomik durum ve(ya) hükümetten talepleri
- 3.2- AKP Hükümetinin beyaz et ya da turizm sektörünü korumaya yönelik olarak aldığı ekonomik önlemler
- 3.3- Beyaz et ya da turizm sektörünün içinde bulunduğu ekonomik durum ve AKP Hükümetinin aldığı ekonomik önlemler bir arada
- 3.4- Kuş gribi hastalığının genel olarak ekonomiye etkisi
- 4- Bilim
- 5- Tıp
- 6- Dış İlişkiler
  - 6.1- AKP Hükümeti ve dış ülkeler veya uluslar arası örgütler arasındaki ilişkiler
  - 6.2- Dış ülkelerin ya da uluslar arası örgütlerin Türkiye’de krizin yürütülmesine ilişkin değerlendirmeleri
  - 6.3- İlişkiler ve değerlendirmeler bir arada
  - 6.4- Dış ülkelerin Türkiye’ye karşı aldığı önlemler (ithalat yasağı, kontroller, seyahat yasağı vb.)
- 7- İki konu bir arada
  - 7.1- Toplum ve tıp
  - 7.2- Toplum ve bilim
  - 7.3- Toplum ve iç politika
  - 7.4- Toplum ve dış ilişkiler
  - 7.5- Toplum ve ekonomi
  - 7.6- Dış ilişkiler ve iç politika
  - 7.7- Tıp ve bilim
  - 7.8- Dış ilişkiler ve ekonomi
  - 7.9- Tıp ve ekonomi
  - 7.10- Dış ilişkiler ve bilim
- 8- Diğer

d22 = Haberin İçeriksel Özellikleri

- 1- Nesnel
- 2- Nesnel değil

d23 = Habere Konu Olan Olayların İçeriği

- 1- Pozitif
- 2- Negatif
- 3- Nötr
- 4- Yukarıda yer alanların birkaçı bir arada
- 5- Belirlenememiştir

2.2. Haber Kaynakları Kodlama Çizelgesi

d24 = Haber Kaynakları

- 1- Hükümet temsilcileri
  - 1.1- Başbakan
  - 1.2- Başbakan Yardımcısı
  - 1.3- Tarım ve Köyişleri Bakanı
  - 1.4- Çevre ve Orman Bakanı
  - 1.5- Sağlık Bakanı
  - 1.6- Turizm Bakanı
  - 1.7- Diğer bakanlar
- 2- Bakanlıklara Bağlı Temsilciler ve Ekipler
  - 2.1- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı temsilcileri
  - 2.2- Sağlık Bakanlığı temsilcileri
  - 2.3- Çevre ve Orman Bakanlığı temsilcileri
  - 2.4- Kuş Gribi Ulusal Koordinasyon Merkezi temsilcileri
  - 2.5- İtlaf ya da denetim ekipleri
  - 2.6- Diğer temsilciler
- 3- Yerel Yöneticiler
  - 3.1- Valiliğe bağlı temsilciler
  - 3.2- Belediye Başkanı
  - 3.3- Kaymakam
- 4- Askeri Temsilciler
- 5- Siyasi Parti Aktörleri
  - 5.1- AKP temsilcileri
  - 5.2- CHP temsilcileri
  - 5.3- ANAP temsilcileri

- 5.4- MHP temsilcileri
- 5.5- DYP temsilcileri
- 5.6- Diğer partilerin temsilcileri
- 6- Avrupa Birliği Kurumlarının Aktörleri
- 7- Uluslararası Örgütlerin Aktörleri
  - 7.1- BM temsilcileri
  - 7.2- DSÖ temsilcileri
  - 7.3- IMF temsilcileri
  - 7.4- Diğer uluslararası örgütler temsilcileri
- 8- Ekonomik Kuruluşların Aktörleri
  - 8.1- Beyaz et sektörü temsilcileri veya çalışanları (yerli)
  - 8.2- Yabancı ekonomik kuruluşların aktörleri
  - 8.3- Diğer ekonomik kuruluşların aktörleri
- 9- Sivil Toplum Örgütlerinin Aktörleri
  - 9.1- Birlik temsilcileri
  - 9.2- Dernek temsilcileri
  - 9.3- Oda temsilcileri
  - 9.4- Sendika temsilcileri
  - 9.5- Yabancı sivil toplum örgütlerinin aktörleri
  - 9.6- Diğer
- 10- Yabancı Temsilcilikler (bakanlık, büyükelçilik vb.)
- 11- Sağlık Çalışanları
  - 11.1- Doktor
  - 11.2- Veteriner
  - 11.3- Yabancı sağlık uzmanı veya ekipler
  - 11.4- Diğer
- 12- Bilim Adamları
- 13- Vatandaşlar
  - 13.1- Ölen veya hastalanan çocuklar
  - 13.2- Ölen veya hastalanan çocukların yakınları
  - 13.3- AKP Hükümetinin kriz yönetimini protesto eden gruplar
  - 13.4- Yazılı ya da sözlü şikayette bulunan vatandaşlar
  - 13.5- Diğer

14- Yabancı medya materyali

15- Diğer

KAYNAKLAR

Kitaplar, dergiler ve tezler

- AÇIKÖZ H.Mustafa , İletişim Felsefesine Giriş, 2.b., İstanbul: Birey Yayıncılık, 2003.
- ALVER Füsün , Basında Yabancı Tasarımı ve Yabancı Düşmanlığı, İstanbul: Der Yayınları, 2003.
- ALVER Füsün, Haber Üretim Süreci, KOÜ İletişim Fakültesi, Gazetecilik 1 Ders Notları, 2006.
- Ana Britannica,Cilt 13, İstanbul: Ana Yayıncılık, 2004.
- ASLAN Kemal, Haberin Yol Haritası, 1.b., İstanbul: Anahtar, 2002.
- ASLAN Kemal, Haberim Var! Örneklerle Haberin ABC'si, İstanbul: Anahtar Kitaplar, 2003.
- Basın Sözlüğü, İstanbul: İ.Ü. İletişim Fakültesi Yayını, 1998.
- BENNETT W.Lance , Politik İllüzyon ve Medya, 1.b., Çev. Seyfi Say, İstanbul: Nehir Yayınları, 2000.
- BURTON Graemer, Görünenden Fazlası: Medya Analizlerine Giriş, 1.b., çev. Nefin Dinç, İstanbul: Alan Yayıncılık, 1995.
- BÜLBÜL A.Rıdvan, Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar, Ankara: Nobel, 2001.
- CENGİZ Ayşe, "Haberde Gerçekliğin Yeniden Kurgulanması", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.
- Cumhuriyet Bilim Teknik, Sayı 984, Yıl: 19, (28 Ocak 2006) s.13.
- DEMİRKENT Nezh, Sayfa Sayfa Gazetecilik, İstanbul: Dünya Yayınları, 2003.
- DIJK Teun A.Van, News As Discourse, New Jersey: Lawrence Earlbaum Assaciates Publication, 1988.
- ERDOĞAN İrfan, Pozitivist Metodoloji/Bilimsel Araştırma Tasarımı, İstatistiksel Yöntemler, Analiz ve Yorum, 1.b., Ankara: Erk Yayınları, 2003.
- ERDOĞAN İrfan,İletişimi Anlamak, 2.b.,Ankara: Erk Yayınları, 2005.
- ERDOĞAN İrfan ve ALEMDAR Korkmaz, İletişim ve Toplum, 1.b., Ankara: Bilgi Yayınevi, 1990.
- ERDOĞAN İrfan ve ALEMDAR Korkmaz, Öteki Kuram, Ankara: Erk Yayınları, 2005.

- ERDOĞAN İrfan, Dünyanın Çarpık Düzeni/Uluslararası İletişim, 1.b., İstanbul: Kaynak Yayınları, 1995.
- FISKE John, İletişim Çalışmalarına Giriş, 2.b., çev.Süleyman İrfan, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.
- FOWLER Roger, Language in the News, 1st ed., London: Routledge, 1991.
- GİRGİN Atilla, Yazılı Basında Haber ve Habercilik 'Etik'i, 2.b., İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2000.
- GİRGİN Atilla, Haber Yazmak, İstanbul: Der Yayınları, 2002.
- GÖKÇE Orhan, İçerik Çözümlemesi/Sosyal Bilimlerde Bir Araştırma Yöntemi, 2.b., Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1995.
- İLAL Ersan, İletişim Yığınsal İletişim Araçları ve Toplum, 3.b., İstanbul: Der Yayınları, 1997.
- İNAL Ayşe, Haberi Okumak, İstanbul: Temuçin Yayınları, 1996.
- MCQUAIL Denis ve WINDAHL Sven, Kitle İletişim Modelleri, çev. Konca Yumlu, Ankara: İmge Yayınları, 1997.
- MUTLU Erol, İletişim Sözlüğü, Ankara: Ark Yayınları, 1994.
- OKTAY Mahmut, Politikada Halkla İlişkiler, İstanbul: Derin Yayınları, 2002.
- OSKAY Ünsal, XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri / Kuramsal Bir Yaklaşım, 3.b., İstanbul: Der Yayınları, 2000.
- OSKAY Ünsal, İletişimin ABC'si, İstanbul: Der Yayınları, 1999.
- OSKAY Ünsal, Kitle Haberleşmesi Teorilerine Giriş, İstanbul: Der Yayınları, 2000.
- ÖZÇAĞLAYAN Mehmet, Yeni İletişim Teknolojileri ve Değişim, İstanbul: Alfa Yayınları, 1998.
- RİGEL Nurdoğan, İletişim Tasarımında Haber, 1.b., İstanbul: Der Yayınları, 2000.
- SÖZEN Edibe, Medyatik Hafıza, İstanbul: Timaş Yayınları, 1997.
- TEKİNALP Şermin ve UZUN Ruhdan, İletişim Araştırmaları ve Kuramları, İstanbul: Derin Yayınları, 2004.
- TİMİŞİ Nilüfer ve DURSUN Çiler, Medya ve Deprem/17 Ağustos 1999 Depreminin Medyada Temsili, 1.b.,Ankara: RTÜK Yayını, 2003.
- TOKGÖZ Oya, Temel Gazetecilik, 4.b., Ankara: İmge Yayıncılık, 2000.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, Cilt 1, 8.b., Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1998.
- TÜRKOĞLU Nurçay, Kitle İletişimi ve Kültür, Naos Yayınları.

- USLUATA Ayseli, İletişim, İstanbul: İletişim Yayınları, 1.b., 1994.
- YÜKSEL Erkan ve GÜRÇAN Halil İbrahim, Haber Toplama ve Yazma, Konya: Tablet Kitapevi, 2005.
- YÜKSEL Haluk ve DEMİRAY Uğur, Basının Toplumsal İletişimdeki İşlevleri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 1988.
- ZELIZER Barbie ve ALLAN Stuart, Journalism After September 11, London: Routledge, 2002.
- ZILLIOĞLU Merih, İletişim Nedir?, İstanbul: Cem Yayınevi, 2003.

Makaleler

- DIJK Teun A.Van, “Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları”, Mehmet Küçük (der. ve çev.), Medya, İktidar ve İdeoloji, Ankara: Ark Yayınları, 1999.
- DOLTAŞ Dilek, “Söylem ve Yazın”, Ahmet Kocaman (der.), Söylem Üzerine, 2.b., Ankara: Metu Press, 2003.
- DURSUN Çiler, “Haberde ‘Gerçekliğin İnşa Edilmesi’ Ne Demektir?”, Çiler Dursun (der.), Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi, Ankara: Elips Yayınevi, 2004.
- GERBNER George, “Kitle İletişim Araçları ve İletişim Kuramı”, Erol Mutlu (der. ve çev.), Kitle İletişim Kuramları, 1.b., Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005.
- HALL Stuart, “İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü”, Mehmet Küçük (der. ve çev.), Medya, İktidar ve İdeoloji, Ankara: Ark Yayınları, 1999.
- HALL Stuart, “İdeoloji ve İletişim Kuramı”, Süleyman İrvan (der.), Medya Kültür Siyaset, Ankara: Alp Yayınevi, 2002.
- HARDT Hanno, “Eleştirel Teori, Kültürel Çalışmalar ve Amerikan Kitle İletişimi Araştırması”, Mehmet Küçük (der. ve çev.), Medya, İktidar ve İdeoloji, Ankara: Ark Yayınları, 1999.
- ÖZKAN Abdullah, Küreselleşme Sürecinin Medya ve Kültür Üzerindeki Etkileri, Stratejik Rapor No:15, İstanbul: Tasam Yayınları, 2006.
- SAYINER Arzu, “Avian Influenza A Virüsünün Genel Özellikleri ve Laboratuvar Tanı Yöntemleri”, Faik Sarıalioğlu, Kuş Gribi ‘Avian Influenza’/ 19 Ocak 2006 tarihinde Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde yapılan panel konuşmaları ve tartışmaları, Ankara: Başkent Üniversitesi Yayınları, 2006.

- SOLMAZ Başak, “Kitle İletişim Araçlarında Kurgulanan Gerçeğin Boyutları, Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma”, Selçuk İletişim, Sayı 2 (Ocak 2004).
- ŞEKER Mustafa, “Özel Televizyonlarda Haberin Seçimi ve Yapılandırılması”, Selçuk İletişim, Sayı 2 (Ocak 2004).
- THOMPSON John B., “Kitle İletişiminin Bazı Özellikleri”, Erol Mutlu (der. ve çev.), Kitle İletişim Kuramları, 1.b., Ankara: Ütopya Yayınevi, 2005.
- UZUN Ruhdan, “Eğlence Endüstrisi ve Televizyon Haberciliği”, Kilad, Sayı 2 (Güz 2002).
- YAKUT İnci, Deprem Tehlikesine Karşı Hazırlanmada Kitle İletişim Araçlarının İşlevi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları, No:149, 2004.
- YAKUT İnci, “Toplumun Deprem Tehlikesine Karşı Hazırlıklı Olmasında Risk Yönetimi ve Risk İletişiminin Rolü”, Kilad, Sayı 1, (Bahar 2002).
- ZEYREK Deniz, “Söylem”, Çağdaş Türk Dili ve Kavram Yazıları Özel Sayısı, 77/78 Temmuz / Ağustos.

İnternet Kaynakları

- Canadian Food Inspection Agency, “Theoretical Aspects of Risk Communication”, <http://www.inspection.gc.ca/english/corpo/ffr/publications/riscomm/riscommme.shtml>. (28 Aralık 2006).
- CERECİ Sedat , “Gündem Oluşturmada Medyanın Rolü”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 3, Sayı 3, 2001, [http:// www.sbe.deu.edu.tr](http://www.sbe.deu.edu.tr) (12 Aralık 2006).
- <http://www.cnnturk.com>. (28 Aralık 2006).
- DURŞUN Çiler, “ Haber ve Habercilik / Gazetecilik Üzerine Düşünmek”, [http:// www.bianet.org](http://www.bianet.org) (21 Aralık 2006).
- FOG Agner, “The Supposed and The Real Role Of Mass Media In Modern Democracy”, <http://www.agner.org/cultsel/mediacrisis.pdf?search>, (20 Mayıs 2006).
- KARADUMAN Sibel ve KARADUMAN Murat, “Bilgi Toplumunun Oluşmasında Televizyon Haberlerinin Yeri ve Önemine İlişkin Eleştirel Bir Bakış”, [http:// www.iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/06-01.pdf](http://www.iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/06-01.pdf) (12 Eylül 2006)
- KARAOĞLANOĞLU Sibel, “Kitle İletişim Araçları”, [http:// www.dream.gen.tr/toplum/kitle_iletisim_araclari.php](http://www.dream.gen.tr/toplum/kitle_iletisim_araclari.php), (2 Ağustos 2005).

- MCCOMBS Maxwell, “The Agenda Setting Role Of The Mass Media In The Shaping Of Public Opinion”, [http:// www.sticerd.lse.ac.uk/dps/extra/McCombs.pdf](http://www.sticerd.lse.ac.uk/dps/extra/McCombs.pdf) (10 Aralık 2006).
- “Media/Political Bias”, [http:// www.rhetorica.net/bias.htm](http://www.rhetorica.net/bias.htm)-, (21Ekim 2006).
- ‘NewsValues’,<http://www.cultsock.ndirect.co.uk/MUHome/cshtml/media/nvdetail> (21Aralık2006)
- PETERS Hans Peter, “Mass Media as an Information Channel and Public Arena”, 1997, <http://www.piercelaw.edu/risk/vol5/summer/peters> (12 Aralık 2006).
- PİRA Aylin, “Bir Halkla İlişkiler Hedef Kitle; Halkın Tamamı veya Büyük Bir Kısmı Olarak Kamu; Kavramsal Çerçeve”, [http://www.manas.kg pdf/sbdpdf/12/Makaleler/19.pdf](http://www.manas.kg/pdf/sbdpdf/12/Makaleler/19.pdf) (12 Aralık 2006).
- “RiskCommunication”,<http://www.essayempire.com/customessay/communication/riskcommunication>, (13 Aralık 2006).
- RUSSELL Cristine, “Implications for Improving Risk Communication through Various Channels: a discussion” Journal of the National Cancer Institute Monographs No:25, 1999. <http://www.jncicancerspectrum.oxfordjournals.org> (12 Aralık 2006).
- <http://www.sabah.com.tr/2006/01/15/gnd90> (28 Aralık 2006).
- SALİ Murat, “Kitle İletişim Araçlarının Gündem Oluşturma Fonksiyonu”, <http://www.dorduncukuvvetmedya.com/dkm/article.php?sid=1911> (15 Nisan 2006).
- SCHULZ Winfried, “Television and The Pictures In Our Heads”, [http:// www.kowi.wiso.uni-erlangen-de](http://www.kowi.wiso.uni-erlangen-de) (20 Mayıs 2006).
- SEVER Şeyda, “Belgesel Fotoğraf ve Haber Fotoğrafı; Fark Nerede? (2)” http://www.fotografya.gen.tr/issue-13/s_sever.html (25 Aralık 2006).
- T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Avian Influenza (Tavuk Vebası, Kuş Gribi)”, [http:// www.saglik.gov.tr](http://www.saglik.gov.tr)., (20.Aralık 2006).
- T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Avian Influenza (Kuş Gribi)”, [http:// www.grip.saglik.gov.tr](http://www.grip.saglik.gov.tr)., (20 Aralık 2006).
- TIERNEY Kathleen J., “Disaster Preparedness and Response: Research Findings and Guidance From the Social Science Literature”, 1993, [http:// www.udel.edu/DRC/preliminary/193.pdf](http://www.udel.edu/DRC/preliminary/193.pdf), (5 Ocak 2007).

- TURAÇÖZEN Özlem, ÇİĞDEM Uğur ve AKCAN Özge, “Ana Haber Bültenlerinde Magazinleşme”, <http://www.ilef.ankara.edu.tr/dergi/yazi> (24 Ekim 2006).
- WHO, “AvianInfluenza(“birdflu”)–FactSheet”,
<http://www.who.int/entity/mediacentre/factsheet> (30 Aralık 2006)
- WHO, “Avian Influenza”, [http:// www.who.int/csr/disease/avian_influenza/avian_faqs/en/index.html](http://www.who.int/csr/disease/avian_influenza/avian_faqs/en/index.html) (20 Aralık 2006).
- WHOHandbookForJournalists,2005,http://www.who.int/csr/don/Handbook_influenza_pandemic (28 Aralık 2006).
- WHO Outbreak Communication, “Best Practises for Communicating with The PublicDuringAnOutbreak”,2005,http://www.who.int/entity/csr/resources/publications/WHO_CDS_2005_32_web.pdf. (28 Aralık 2006).
- WHO Regional Office For The Eastern Mediterranean, “Avian Influenza (Bird Flu): History Of Influenza Pandemics”, DCD (Division Of Communicable Disease Control) Newsletter, No:7, November 2005,
[http:// www.emro.who.int/pdf/dcdnewsletter7.pdf](http://www.emro.who.int/pdf/dcdnewsletter7.pdf), (20 Aralık 2006).
- YAVAŞ Hikmet, “Doğal Afet Yönetimi ve Yerel Gündem 21 Çalışmaları Kapsamında İzmir’de Deprem Riski”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler EnstitüsüDergisi,Cilt3,Sayı3,2001,<http://www.sbe.deu.edu.tr/yayinlar/dergi/dergi10/yavas.pdf> (28 Aralık 2006).

ÖZGEÇMİŞ

Feyza Acar 1976 yılında İzmit’de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Kocaeli’ndeki özel okul ve devlet okullarında, lisans eğitimini ise 1998 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili Eğitimi Bölümünde tamamladı. Şu anda Kocaeli Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu’nda İngilizce okutmanı olarak görev yapmaktadır.